

50 jaar Cito

20

met passie voor het onderwijs

68

van vandaag en morgen

50 jaar Cito
met passie voor het onderwijs
van vandaag en morgen

Cito | Jubileumboek

1968 - 2018

Inhoudsopgave

Voorwoord | P8

Hoofdstuk 1 | P12
Interview Anneke Blok

Hoofdstuk 2 | P24
Hoe het begon en verder ging

Hoofdstuk 4 | P50
Vijftig jaar onderwijsvernieuwing

Hoofdstuk 5 | P66
Cito en de Centrale Examens

Hoofdstuk 7 | P100
Onderzoek, kennis & innovatie

Hoofdstuk 8 | P116
Internationaal, toetsketens en meer

Hoofdstuk 3 | P38
Van Cito-toets tot Centrale Eindtoets

Hoofdstuk 6 | P88
Het succes van het Leerlingvolgsysteem

Hoofdstuk 9 | P130
Co-creatie met het onderwijs

Nawoord | P146

Colofon | P148

Literatuurlijst | P150

50 jaar Cito | 1968 - 2018

Samen voor krachtig
onderwijs.

voor woord

Het schooljaar **2018-2019** is voorbij. Voor Cito was het een belangrijk schooljaar, want we vierden ons 50-jarig jubileum. Verspreid over het jaar waren er diverse activiteiten. Zo waren we de trotse gastheer van de internationale AEA-conferentie voor vakgenoten, maar ook organiseerden we onze open dag waar iedereen welkom was. Je kwam ons tegen in vakbladen, in de pers, op scholen, bij stakeholders. We vierden ons jubileum niet groots, maar wel zoals het ons past. Open en transparant traden we naar buiten met onze kennis als basis, en de verbinding met het onderwijs als uitgangspunt. Het begon allemaal op de Cito-jubileumdag op 1 oktober 2018. Met onze gasten stonden we stil bij de veranderingen in het onderwijs en de rol die Cito daarin speelt. Onze speciale gast, minister Arie Slob van OCW, verwoordde het in een interview met Edriss en Aya van de Kindercorrespondent als volgt: “Ik vind dat ze bij Cito goed werk doen”.

Dat goede werk, daar staan we voor, **al 50 jaar**. En dat goede werk zetten we ook de komende jaren graag voort. Onze expertise en gedachtegoed zijn uniek. Net zoals onze ontstaansgeschiedenis. Ze zitten stuk voor stuk verankerd in het DNA van onze organisatie en iedereen die bij ons werkt. Onze toets- en meetinstrumenten veranderden in de loop der jaren mee met de maatschappij, het onderwijssysteem en de dagelijkse praktijk in de klas. We zijn nog niet aan het eind van ons kunnen. Nog lang niet zelfs. We innoveren sneller en makkelijker dan ooit, samen met heel veel scholen, leraren en leerlingen.

In dit boek nemen we je mee in 50 jaar Cito. De route loopt via onze belangrijkste producten en veel gesprekken met Cito-medewerkers, stakeholders en onderwijsprofessionals. Wij gaan nog even door met ons werk voor het onderwijs. Want, zo onderstreepte minister Slob in het interview met de Kindercorrespondent: “Ik weet nog dat ik zelf als leerling voor het eerst de naam Cito tegenkwam. En nu bestaan ze nog steeds. Het is belangrijk dat er goede toetsen zijn, waar alle leerlingen mee te maken krijgen. Zodat we goed kunnen vergelijken wat leerlingen hebben geleerd. En weten wat ze allemaal kennen, kunnen en hoe ze verder moeten.”

In de hal van ons kantoor in Arnhem staat **een boom**. Het is een kunstwerk van de Arnhemse kunstenaar Ineke Hans. De 12 meter hoge boom is van staal, modern, verlicht in Cito-kleuren en symboliseert precies wie en wat we zijn. We hebben stevige wortels, zijn verankerd in de maatschappij en het onderwijs. Met elkaar vormen we een stevige stam, met een mooie missie van gelijke kansen, een missie die we écht voelen en waar we naar werken. En de takken? Die illustreren onze groei, het steeds weer ontwikkelen van nieuwe meetinstrumenten, om het onderwijs vooruit te helpen. Minister Slob gaf ons op onze jubileumdag een wens mee: “Cito heeft zich inmiddels wel bewezen. Maar iedere toets is een nieuwe, dus Cito moet scherp blijven, en reëel zijn als het gaat om de waarde van toetsen. Een kind bestaat niet alleen uit een toetsresultaat. Er is meer op school en in het leven dat belangrijk is. Laten we die relaxedheid er met elkaar een beetje inhouden.”

En dat doen we. We laten het - ook in dit boek – graag aan je zien.

Veel leesplezier!

1

Interview Anneke Blok

“Een duwtje in de rug voor ieder kind”

toekomst

Anneke Blok

“Wat zou het mooi zijn als Cito niet meer wordt gezien als de organisatie die zorgt voor toetsen die afrekenen. Maar dat we met elkaar toetsen weer zien als hulpmiddel.” Dat was wat Anneke Blok wilde bereiken, toen ze in 2016 aantrad als voorzitter van de Raad van Bestuur. Cito moest terug naar de oorsprong. Naar dat waar het ooit allemaal mee begon. Inmiddels – net drie jaar later – gaat ze een

stap verder: “Het is mijn droom dat Cito beschouwd wordt als kennispartner om de ontwikkeling van een kind te faciliteren en ondersteunen. Met alle kennis en expertise die we in huis hebben, en intensieve co-creatie met het onderwijs, moet dat mogelijk zijn. We bieden leerlingen dan niet alleen hulpmiddelen, maar misschien zelfs een duwtje in de rug.”

Het is **vijftig jaar geleden** dat Cito werd opgericht. Drie jaar geleden dat Anneke Blok aantrad als eerste vrouwelijke bestuursvoorzitter van Cito. Ze sloot daarmee als zesde aan in de rij van roergangers die Cito voor langere of kortere tijd hadden aangestuurd. Allemaal stonden ze voor hun eigen uitdagingen. “Want”, zo vertelt Anneke, “Cito heeft zich altijd ontwikkeld als reactie op wat er in de maatschappij gebeurde.”

A *“We hebben de aandacht getrokken door de multiple choice-vragen. En een beetje de indruk gewekt dat er niets anders is. Ik zeg wel eens: ‘Ik zal wel het graf ingaan als de koning van de multiple choice’.”*

D Wiel Solberg (bestuurder van 1965 – 1983) in NRC Handelsblad, 1983

Het begon allemaal in **de jaren '60**, in een verzuild Nederland. “Toen afkomst je toekomst bepaalde”, geeft Anneke kernachtig weer. “Stel je eens voor hoe het toen was. Als dochter van een arbeider had je geen enkele kans om door te stromen naar het hoger onderwijs. Je werd gewoonweg anders beoordeeld. Het werd onze missie om dat te veranderen, en te zorgen voor gelijke kansen in het onderwijs. Onze grondlegger A.D. de Groot ontwikkelde als briljant wetenschapper een onafhankelijke, wetenschappelijk gefundeerde toets, die de capaciteiten van een kind objectief en eerlijk op tafel legde. Onze eerste directeur Wiel Solberg had als onderwijsman de gave de verbinding te leggen met de onderwijspraktijk. De Cito-toets was baanbrekend. Veel meer kinderen konden doorstromen naar een passend onderwijsniveau. Voor die manier van toetsen staan we nog steeds.”

Inmiddels zijn we **vijftig jaar verder**. Cito groeide uit tot dé Nederlandse kennisorganisatie op het gebied van toetsen en meten. Via voortdurend toegepast wetenschappelijk onderzoek konden de Cito-experts steeds nieuwe – soms baanbrekende – toets- en meetinstrumenten ontwikkelen. “We zijn altijd pioniers gebleven”, vertelt Anneke. “Nieuw, beter, anders, zo hebben we altijd geprobeerd antwoorden en oplossingen te vinden voor maatschappelijke vraagstukken. Juist door na te denken over toepassingen die in de toekomst kunnen gaan spelen, hebben we de grenzen van wat toetstechnisch mogelijk is, kunnen verleggen. Adaptieve toetsen, volgsystemen, ze ontstonden vanuit de overtuiging dat je met gestandaardiseerde instrumenten echt iets kunt betekenen.”

“We zijn altijd pioniers gebleven.”

“Kwaliteit is als het ware de achilleshiel voor ons instituut. We willen echt betrouwbare, valide, objectieve instrumenten aanreiken. Daarom hebben we op de afdeling psychometrische dienstverlening een paar echte geleerden in dienst.”

Frans Carpaj (bestuurder 1983 - 1990) in VBSchrift, 1988

De vraag is wel wat deze instrumenten uiteindelijk hebben bijgedragen aan Cito's missie van gelijke kansen. Anneke: “In mijn eerste jaar bij Cito publiceerde de Inspectie in de Staat van het Onderwijs dat de ongelijkheid in het onderwijs weer toenam. Dat was een harde conclusie. Vooral ouders met een hoger opleidingsniveau bleken hun kinderen een voorsprong te geven door beslissingen van leraren ter discussie te stellen of gerichte voorbereidende trainingen in te kopen. Maar of onze toetsen dan hun doel hebben gemist? Zeker niet! Als je alleen al naar de eindtoets kijkt, heeft die het toekomstperspectief van hele generaties leerlingen verbeterd. En via de centrale eindexamens zorgen we ervoor dat een diploma in Vlissingen hetzelfde waard is als een diploma in Groningen.”

Over **de waarde van een toets** is Anneke daarom helder: “Een toets is een efficiënt middel. Je sluit ermee af wat je in een bepaalde periode hebt geleerd. De manier waarop wij dat in Nederland doen in het onderwijs, is een groot goed.” Het sluit aan bij Annekes droom waarin toetsen weer gezien worden als hulpmiddel. “Over toetsen wordt in het huidige onderwijs veel geklaagd. Scholen vinden dat er te veel en te vaak summatief wordt getoetst, en verwoorden dat als toetsdruk en afrekencultuur. Ik begrijp dat, zeker. Maar de clou zit in het waarom van een toets, in de toetsvormen die je gebruikt en de waarde die je een toets toedicht. Nooit kan een toets, test of meting de rol van de leraar vervangen.”

“Het is een illusie te denken dat men zich met toetsen en examens populair kan maken. Dat een slagzin van de Citogroep zou kunnen zijn: fijn dat er examens zijn.”

Marten Roorda (bestuurder 2002 - 2015) in ‘Zeker weten. Over de oppositie tegen het toetsen’, 2004

De kritiek heeft Cito gemaakt tot een organisatie met twee gezichten. “We zijn geliefd, en worden verguisd”, weet Anneke. “Onze instrumenten hebben impact en dat roept emotie en discussie op. Discussies over ons onderwijsbestel en de rol die Cito daarin speelt, horen erbij. Het maakt ons werk soms buitengewoon ingewikkeld, want we staan altijd in de etalage. Maar discussies zijn ook goed, ze houden ons scherp.”

“De oververhitte toetscultuur waarover nu wordt gediscussieerd, daar zouden de founding fathers De Groot en Solberg mordicus tegen zijn. Die toetscultuur is nooit de bedoeling geweest.”

Pieter Hendrikse (CvTE) in dit jubileumboek, 2019

Hoewel Cito zich in het verleden ver hield van het maatschappelijke **debat**, wordt dit tegenwoordig niet meer geschuwd. “Ook daarin hebben we vanuit onze kennis en expertise een verantwoordelijkheid”, meent Anneke. “Het is belangrijk om bijvoorbeeld mee te denken over hoe de curriculumherziening zijn vertaalslag kan vinden in wat je zou willen meten. Maar ook om via OCW de politiek te voorzien van feitelijke informatie als het gaat om het debat over ons examenstelsel.”

“De scholen en leraren hebben zich laten kennen als belangrijke spelers in het veld en hebben van de overheid de ruimte gekregen om mee te praten. En terecht. Maar dat maakt onze werkzaamheden een stuk gecompliceerder.”

Ton van den Hout (bestuurder 1992 - 1997) in zijn nieuwjaarstoespraak 1996

Bij voorkeur zoekt Cito echter naar **samenwerking** met het onderwijs. “Als je ondersteunend wilt zijn aan scholen, leraren en leerlingen, moet je ook de interactie aangaan. Steeds vaker werken we in co-creatie samen. Waar we van oudsher de vragen voor de eindexamens al samen ontwikkelden met docenten, gaan we nu het veld in voor inspiratie en met prototypes. Zo verbinden we onze wetenschappelijke achtergrond direct met de onderwijspraktijk. Het heeft al geleid tot een aantal bijzondere innovaties, zoals de app Beeldverhaal die de innovatie-award won op de NOT 2019.”

En dan zijn er nog **de stakeholders**. Contacten met het Ministerie van OCV en het College voor Toetsen en Examens had Cito altijd al vanuit haar wettelijke taak. Tegenwoordig haalt Cito ook de banden aan met sectorraden, Kennisnet, SLO, universiteiten, marktpartijen en de Inspectie. “Ook onze publieke taak – het genereren en delen van kennis – pakken we sinds 2017 op met stakeholders. In intensieve overleggen delen we onze ambities en zetten we onze belangrijkste innovatiethema’s voor de toekomst op de rails. Ons eerste meerjarenbeleidsplan in 2018, dat daarvan het resultaat is, geeft concreet aan wat we op het gebied van onderzoek, kennisdeling en innovatie willen betekenen en opleveren. De thema’s zijn in samenspraak met stakeholders ontstaan en ingevuld. Door dit plan is onze herkenning groter geworden. Stakeholders vragen ons nu of we bepaalde onderwerpen samen kunnen oppakken.”

“Nu, als directeur van het Cito, telt slechts de vraag: hoe kunnen wij het directe werk van de onderwijzer en de leraar in de klas verlichten. Het Cito is er voor het onderwijs en niet andersom.”

Wiel Solberg (bestuurder van 1965 – 1983) in Trouw, 1983

Wat ziet Anneke nu voor zich voor Cito? En hoe ziet ze haar eigen rol daarin? “Toen ik bij Cito kwam, waren we aan het worstelen met de verhouding tussen onze maatschappelijke taak en de privatisering die eind vorige eeuw was ingezet. Het bleek lastig om inkomsten uit de markt te halen en een financiële bron te vinden om onze expertise en kennis op peil te houden. De groeistrategie met buitenlandse ambities werkte niet. Logisch. Een groeistrategie zit niet in het DNA van de mensen die hier werken. Veel collega’s komen uit het onderwijs zelf, dát is waar het om gaat. We zijn toen teruggegaan naar ons allereerste vertrekpunt: gelijke kansen voor iedereen.”

“De vraag is waar de grenzen liggen. Het Cito toetst verworven kennis en vaardigheden. Maar moeten we ook emoties gaan toetsen? Ik weet het niet hoor. Als alle Nederlanders gezamenlijk beslissen dat emoties ook getoetst moeten worden, dan zal het Cito die toetsen ook maken. Bestaan er dan geen grenzen voor Cito? Jawel, maar de grenzen worden voortdurend verlegd.”

Wiel Solberg (bestuurder van 1965 – 1983) bij zijn afscheid, 1983

“We zijn toen teruggegaan naar ons allereerste vertrekpunt: gelijke kansen voor iedereen.”

“Toen hebben we een aantal **keuzes gemaakt**”, vervolgt Anneke. “We hebben de organisatie opnieuw ingericht: open en transparant, in lijn met onze wettelijke taak, onze markttaak en onze publieke taak. Het zijn deze drie taken waar we ons op richten, maar wel zo dat ze bijdragen aan onze missie. Voor mij gaat onderwijs over léren. En als Cito moeten we nadenken over middelen waarmee we dat leren kunnen faciliteren. Denk aan meet-instrumenten die niet of minder voelen als een toets, en waarmee kinderen ervaren dat ze nieuwe dingen leren, succeservaringen hebben. We willen onze kennis en expertise inzetten om nieuwe meetinstrumenten en meetkundige toepassingen te bedenken om de groei van leerlingen in kaart te brengen. Uiteindelijk gaat het om leerlingen, studenten en lerende professionals. Voor wie soms onze instrumenten inzicht geven, vertrouwen brengen en als je geslaagd bent, trots. Daar doen we het voor.” ●

“Ik kan de burgemeester geruststellen: wij hoeven niet zo nodig naar Amsterdam Zuidoost. Wij zien de voordelen van het handhaven van een centrale vestiging en voelen ons prima als Arnhems bedrijf.”

Frank van Eijkern (bestuurder 1997 - 2002) in zijn toespraak bij de opening van een nieuwe locatie, 2001

Een jubileumjaar in beeld

Start jubileumjaar | 4 september 2018

Vandaag werken wij precies 50 jaar met passie mét en vóór het onderwijs. Een feestelijk moment om met alle collega's bij stil te staan. We gaan ons gouden jubileum dit schooljaar vieren door activiteiten te organiseren voor betrokkenen, in- en extern. Vandaag openen we met een tentoonstelling over 50 jaar Cito en brengen een toast uit op deze bijzondere verjaardag.

Jubileumfeest voor genodigden | 1 oktober 2018

Gasten uit het onderwijsveld, stakeholders en klanten bieden we vanmiddag een feestelijk programma aan. Schrijver en columnist Özcan Akyol is dagvoorzitter en deelt zijn persoonlijke ervaring met de Cito-toets. In aanwezigheid van minister Arie Slob en burgemeester van Arnhem Ahmed Marcouch staan we stil bij de functie van meten en toetsen in het huidige tijdsgewricht en toetsen in andere tijden. Er is een informatiemarkt opgezet, waar Cito-collega's enthousiast vertellen over hun werkzaamheden. En leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs trakteren de gasten op verschillende culturele intermezzo's.

AEA-Europe | 7 t/m 10 november 2018

Cito is de trotse gastheer van de 19e editie van de jaarlijkse conferentie van de Association for Educational Assessment – Europe (AEA-Europe). Het thema 'Building Bridges to Future Educational Assessment' wordt ingevuld met verschillende bijdragen over onderzoek en praktische toepassingen.

IOPS wintersymposium | 13 en 14 december 2018

Als deelnemend instituut organiseren wij het IOPS wintersymposium. Het IOPS (Interuniversitaire Onderzoeksschool voor Psychometrie en Sociometrie) organiseert naast trainingen tweejaarlijks symposia, waarin promovendi presentaties geven over de voortgang van hun onderzoek en ideeën uitwisselen.

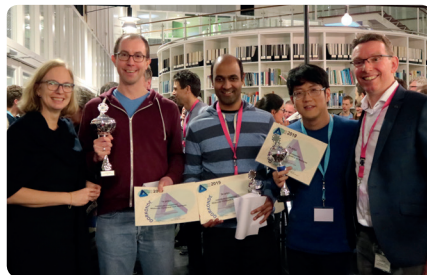
Nationale Onderwijs Tentoonstelling (NOT) | 22 t/m 26 januari 2019

Met een feestelijke stand is Cito vertegenwoordigd op de NOT. Met het thema 'Vlieg mee met Cito' ontvangen we honderden professionals uit het onderwijs en voeren inspirerende gesprekken. Ook slepen we tijdens deze onderwijsbeurs de Innovatie Awards Juryprijs in de wacht voor Beeldverhaal.

Wiskunde Olympiade voor Bedrijven | 25 januari 2019

Bij Cito vindt de 8e editie van de Wiskunde Olympiade voor Bedrijven plaats. Tijdens deze gezellige middag nemen 73 deelnemers, verdeeld over 25 teams van verschillende bedrijven en instellingen, het tegen elkaar op. In het teamklassement gaat het team van Optiver er vandoor met de eerste prijs.

Open dag | 16 maart 2019

We openen onze deuren om iedereen die belangstelling heeft, een bijzonder kijkje te geven in onze 'toetskeuken'. Voor jong en oud is er deze middag van alles te bekijken en te doen. Vanuit alle divisies vertellen collega's enthousiast over hun werkzaamheden. Zo kunnen bezoekers onder meer hun kennis testen door het afleggen van mini-examens, mini-lezingen bijwonen en zich laten informeren over onderwijs-innovaties.

Naast uitgebreide inhoudelijke informatie is er ook volop ruimte voor entertainment. Zoals het ontrafelen van de geheimen van onze grondlegger mijnheer A.D. de Groot tijdens een speurtocht voor onze jonge gasten.

Biologie Olympiade | 5 juni 2019

19 Leerlingen vwo 5 en 6 komen naar Cito om tijdens hun eindronde van de Biologie Olympiade een kennistoets te maken en enkele presentaties te volgen over Cito en over hoe wij toetsen maken en analyseren. De beste vier kandidaten van de eindronde gaan door naar de internationale Biologie Olympiade in Hongarije.

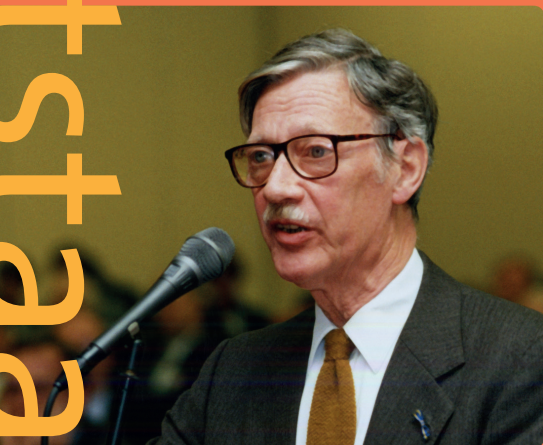
Zowel van de jubileummiddag op 1 oktober 2018, als de open dag op 16 maart 2019 is door De Kindercorrespondent een prachtige reportage gemaakt. Zie onze website www.cito.nl.

2

Hoe het begon en verder ging

Van onschuldige hobby tot Nederlands grootste toetsorganisatie

ontstaan

A.D. de Groot

Het is zomaar een citaat uit een blad voor het basisonderwijs in 2011: “Iedereen kent Cito. Iedereen kent de Cito-toets”. Dat was in 1968 nog niet zo vanzelfsprekend, twee jaar nadat de eerste Amsterdamse Schooltoets was ontwikkeld in het souterrain van A.D. de Groot, hoogleraar psychologie aan de Universiteit van Amsterdam. Maar de interesse in de toets was groot, ook buiten de hoofdstad.

En dat sterkte De Groot in zijn pleidooi voor de oprichting van een nationaal instituut voor toetsontwikkeling. Cito zag het levenslicht, de Schooltoets werd de Cito-toets en professor A.D. de Groot ging de boeken in als Cito’s geestelijk vader.

“**Het Nederlandse onderwijssysteem** heeft vele kwaliteiten en vele fouten”, schrijft hoogleraar A.D. de Groot in zijn bekende werk ‘Vijven en zessen’. “Dit boek”, zegt hij in het voorwoord, “gaat voornamelijk over de fouten.” Hij constateert dat de manieren waarop leerlingen beoordeeld en geselecteerd worden in veel opzichten ‘willekeurig, ondemocratisch en inefficiënt’ zijn.

“Eind jaren ’50 opende de onderwijs-meetdeskundige prof.dr. A.D. de Groot de discussie over de objectieve beoordeling in het onderwijs. Het ging erom hoe de selectie aan de hand van ‘rekbare maatstaven’ zoals dat in het onderwijs gebruikelijk was en deels nog is, te vervangen door een objectief onderwijs-toetssysteem.”

NRC Handelsblad, 1983.

Adrianus Dingeman de Groot, zoals hij voluit heette, schreef **het boek** in 1966. Een tijd waarin afkomst voor een groot deel bepaalde waar een kind terecht kwam. Volgens De Groot hing er te veel af van het subjectieve oordeel van de leerkracht. Want die baseerde het schooladvies niet zozeer op de leerprestaties van het kind, maar keek vooral naar zijn sociale achtergrond. De Groot was ervan overtuigd dat een objectieve toets een beter oordeel gaf.

“A.D. de Groot schreef over ‘de kunst van het vragen stellen en de kunst van het antwoord krijgen.’ Dat is precies wat je met toetsen wilt.”

Henriëtte Maassen van den Brink (Onderwijsraad) in dit jubileumboek, 2019

De Groot liet het niet bij deze constatering. Eerder al, in 1958, had hij als directeur van zijn eigen Research Instituut voor Toegepaste Psychologie (RITP) een studiereis gemaakt naar de VS. Hij had daar het Educational Testing Service bezocht, een instituut dat zich op landelijk niveau bezighield met onderwijskundig meten en het meten van leerprestaties. Bovendien was hij er geïnspireerd geraakt door de – voor Nederland nog onbekende – meerkeuzetoetsen. Het plan ontstond om ook in Nederland een nationaal instituut voor toetsontwikkeling op te richten.

“Ik pleitte [...] niet voor een soort duplicaat van ETS. We moesten de ontwikkeling van een dergelijk instituut op een Nederlandse leest schoeien. [...] Inhoudelijk hebben we hier in Nederland de hele ontwikkeling van toetsen en beoordelen opnieuw doorgemaakt. En dat moest ook.”

Professor A.D. de Groot in ‘Cito tussen Schiermonnikoog & Maastricht’, 1992

De Groot ontpopte zich tot **vernieuwer** van de Nederlandse onderwijsresearch. Maar hij had ook het tij mee. In het Nederlandse onderwijs begon in de jaren ’60 een nieuwe, meer democratische wind te waaien. De gemeente Amsterdam had De Groot bijvoorbeeld gevraagd een studietoets te ontwikkelen voor de zesde klas van het lager

onderwijs. In 1966 werd die Amsterdamse Schooltoets, een meerkeuzetoets, voor het eerst afgenomen. Ook De Groots inspanningen voor het nationale toetsinstituut vielen in vruchtbare bodem. In 1968 werd Cito opgericht door de Stichting voor Onderzoek van het Onderwijs (SVO).

“Nog datzelfde jaar [1965] besloot het kabinet dat het oordeel van de lagere school niet langer genoeg was om te bepalen welk vervolgonderwijs een kind moest volgen. Er moest ook een ‘onafhankelijk gegeven’ komen, vond men in Den Haag. Want een dubbeltje moest een kwartje kunnen worden.”

Trouw, 2012

De start van Cito viel samen met de invoering van de Mammoetwet.

Die wet regelde een compleet andere inrichting van het voortgezet onderwijs en moest ervoor zorgen dat meer kinderen toegang kregen tot hogere onderwijsvormen.

Daardoor groeide de behoefte aan een onafhankelijke toets. Een toets die aangaf welk type vervolgonderwijs voor een 12-jarige het meest geschikt was en de capaciteiten van die leerling eerlijk in beeld bracht.

“Ik zeg wel eens: de eindtoets PO maakt zo’n 3% van onze omzet uit, maar zo’n 97% van onze naamsbekendheid.”

Cito-bestuurder Marten Roorda in Didactief, 2013

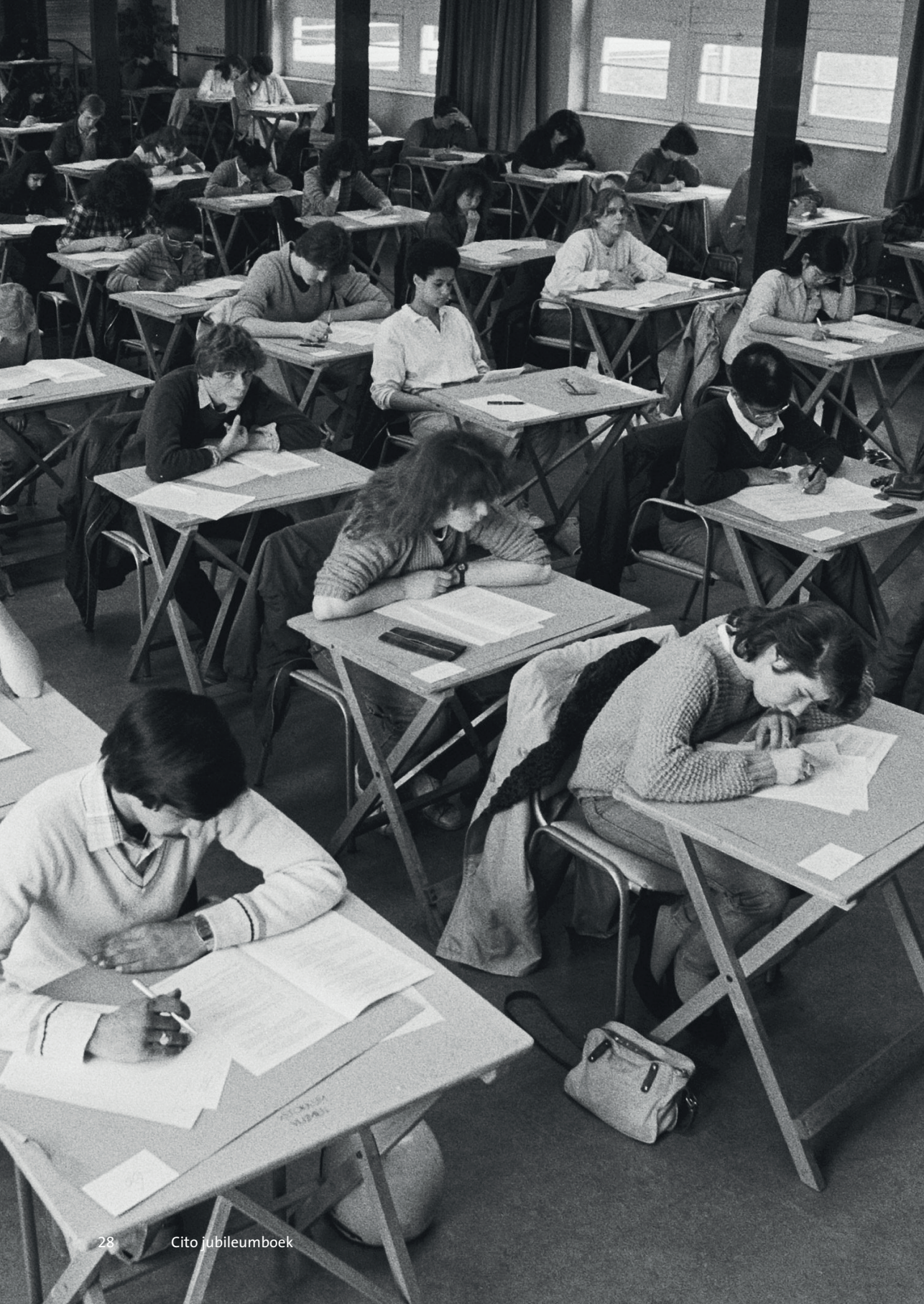
Voor het nieuwe Centraal Instituut voor **Toetsontwikkeling**, oftewel – toen nog in hoofdletters – CITO, was dat een mooi aanknopingspunt. Het nieuwe instituut presenteerde zich met de doelstelling om ‘de objectieve beoordeling van leerresultaten te bevorderen’. De Amsterdamse Schooltoets werd overgenomen, en de befaamde Cito-toets was geboren.

“Je zou het wellicht niet verwachten van een directeur van een instituut voor toetsontwikkeling, maar het onderwijs als geheel interesseert mij meer dan toetsing”.

Cito-bestuurder Wiel Solberg bij zijn afscheid, 1983

De Groot stond aan de wieg van Cito, maar was er feitelijk nooit in dienst. De opbouw van het instituut moeten we op het conto schrijven van Wiel Solberg. Hij werd direct in 1968 benoemd tot directeur en zou dat tot 1983 blijven. Solberg was daarmee Cito’s eerste en langst zittende bestuurder.

Solberg was aanhanger van De Groot en had in zijn loopbaan als docent en schoolrector een enorme belangstelling ontwikkeld voor meten en registreren. Hij was een groot voorstander van meerkeuzevragen, die – naar zijn oordeel – ‘wetenschappelijke waarden aan het onderwijs toevoegden’. Het was Solberg die ervoor zorgde dat de onderwijswereld het belang van objectief meten – iets nieuws voor Nederland – ging inzien. En hij slaagde erin het vertrouwen in Cito te vergroten.

“Solberg was zijn tijd vooruit. Zo was hij ook al internationaal actief. Dankzij hem verspreidden onze ideeën zich in het begin van de jaren zeventig in andere West-Europese landen.”
Cito-adjunct-directeur Dijen Thio in het NRC, 1998

Logisch dat het voor Cito **niet bleef bij de Cito-toets**. Al gauw maakte Cito ook de centrale eindexamens en werd samen met scholen een leerlingvolgsysteem ontwikkeld. En er kwamen meer producten, nieuwe activiteiten. Zelfs in het buitenland werd Cito een alom gerespecteerd instituut voor toets- en meetkwaliteit.

“Uit het verleden moeten we leren, we moeten er in de toekomst ons voordeel mee doen. Er moet zelfs sprake zijn van doortrekken van lijnen, maar we moeten ook ombuigen, nieuwe wegen zoeken, nieuwe diensten aan het onderwijs bieden.”
Cito-bestuurder Wiel Solberg in Cito-blad Citotaal, 1982

Met **de uitbreiding** van het aantal activiteiten, groeide ook het aantal medewerkers: van 21 in 1969 tot ruim 500 mensen eind 2018. Als organisatie ontwikkelde Cito zich in de loop der jaren van overheidsinstelling tot publiekrechtelijke instelling (na de invoering van de Wet op de onderwijsverzorging in 1987). Nog later volgde privatisering (na de invoering van de Wet subsidiëring landelijke onderwijs-ondersteunende activiteiten in 1999) en sinds 2004 kent de organisatie een hybride structuur. Het is binnen die structuur dat Stichting Cito op dit moment alle wettelijk vastgelegde toetsen en examens uitvoert, en werkt aan onderzoek, innovatie en kennisdeling. Cito BV is de tak waar marktproducten voor het onderwijs, overheden en brancheorganisaties worden ontwikkeld en geleverd.

“Bij Cito geloven we in de waarde die we kunnen toevoegen. Juist vanwege de specifieke expertise die we de afgelopen vijftig jaar hebben opgebouwd, juist vanuit onze maatschappelijke missie van gelijke kansen.” *Cito Meerjarenbeleidsplan, 2018 - 2021*

Niemand had in 1968 in het vizier wat Cito zou kunnen **betekenen** voor het Nederlandse onderwijs. De Cito-medewerkers niet, maar het onderwijs ook niet. ‘Een hobby’, zo werden de eerste toetsen wel eens omschreven. ‘Objectiviteitsmaniakken’, zo herinnert De Groot zich een karakterisering van zijn expertise. Het weerhiel professor A.D. De Groot niet om zijn hele carrière te blijven werken aan het verbeteren

van **onderwijskwaliteit**. Voor Cito bleef hij een voorvechter van objectief en eerlijk meten. Hij was ervan overtuigd dat alleen zó ‘eruit te halen was wat erin zit’. Regelmatig sprak De Groot over de grote verschillen in leervermogen van leerlingen. Een bekende uitspraak was: “We zijn allemaal erg dom, sommigen alleen wat minder dan anderen”.

“Wat eerst een onschuldige hobby van objectiviteitsmaniakken scheen, werd toen het met toetsen menens ging worden, als een inbraak in de schoolmonarchie ervaren. De honden blaffen, de karavaan trekt verder.”

Professor A.D. de Groot in NRC Handelsblad, 1978

Waar De Groot voor Cito de man was van **het meten**, was Solberg de man van het onderwijs. Hij zorgde voor verbinding, begreep waar leraren in de praktijk mee te maken hadden en werkte aan, zoals hij dat in 1982 aangaf in een interview in het NRC, “zelfredzaamheid in het beoordelen van wat er in de klas gebeurt”. Solberg: “Wij zien graag dat de docenten gericht gebruik maken van de informatie die de toetsen geven. Te veel wordt een toets nu nog gezien als een exameninstrument. Maar toetsen zijn ook een onderdeel van het totale leerproces waarmee bekeken kan worden waar de hiaten zitten.”

“In 2016 hebben we in het onderwijs nog steeds te kampen met vraagstukken die te herleiden zijn tot de manier waarop toetsen worden ingezet in het onderwijs. De overeenkomsten tussen deze vraagstukken en de problematiek die De Groot vijftig jaar geleden schetste, zijn schrikbarend groot.”

Toetsrevolutie, 2016

Hoe dan ook: als **founding fathers** legden De Groot en Solberg eind jaren zestig de basis voor het Cito-gedachtegoed. Vijftig jaar later kunnen we alleen maar constateren dat dit gedachtegoed stevig verankerd zit in onze organisatie. Nog steeds benutten we onze speciale expertise om leerlingen en lerenden objectief en eerlijk zicht te geven op hun mogelijkheden en talenten. Nog steeds, maar opener dan ooit, treden we naar buiten met onze missie van gelijke kansen. Het is die missie die – net zoals het hart voor het onderwijs – in het DNA zit van al onze medewerkers.

“We zijn een organisatie in beweging. Een lerende organisatie die meegroeit met maatschappelijke ontwikkelingen. De afgelopen jaren is bij Cito veel veranderd. Maar wat blijft, is dat we de leerling in zijn ontwikkeling centraal zetten.”

Cito-bestuurder Anneke Blok in het OK&I-Werkprogramma 2019 ●

#NiceToKnow

drs. Anneke Blok – voorzitter Raad van Bestuur,
mr. Arthur Weijers – COO Raad van Bestuur.,

Raad van Bestuur en directie Cito

dr. Jacqueline Visser - directeur Cito BV,
dr. Anton Béguin - directeur Centrale Toetsen en Examens.

“Toetsen zijn de ruggengraat van onze onderwijskwaliteit”

Henriëtte Maassen van den Brink over gelijke kansen

Henriëtte Maassen van den Brink

‘Kan het onderwijs zijn maatschappelijke opdracht nu en in de toekomst waarmaken binnen de huidige organisatie van het onderwijsstelsel?’ Met die vraag in het achterhoofd schreef de Onderwijsraad de Stand van educatief Nederland 2019. De conclusie laat niets aan de verbeelding over: Het Nederlandse onderwijsstelsel is doorgeschoten in differentiatie. “We kwamen een

aantal knelpunten tegen in ons onderwijsbestel, die te maken hebben met kansengelijkheid en toegankelijkheid”, aldus

Henriëtte Maassen van den Brink, hoogleraar Onderwijs- en arbeidseconomie aan de Universiteit van Amsterdam en tot eind 2018 voorzitter van de Onderwijsraad.

interview

“Om adequaat te kunnen reageren op maatschappelijke ontwikkelingen is een integrale kijk op het onderwijsstelsel nodig”, zo schrijft de Onderwijsraad. Maar het huidige onderwijsbeleid is vooral gericht op afzonderlijke sectoren en maatregelen worden onvoldoende in breed perspectief geplaatst. “We willen al jarenlang een doorlopende leerlijn in het onderwijs, maar die is er nauwelijks”, licht Henriëtte Maassen van den Brink de bevindingen toe. “Er is eerder sprake van doorgeschoten differentiatie door de vele onderwijssoorten, -niveaus en opleidingen. En overal zitten schotten tussen. Als je na het primair onderwijs op een bepaald pad wordt gezet, kom je daar moeilijk vanaf.”

Onderwijsstelsel leidt tot sociale segmentatie

De Onderwijsraad vindt een fundamentele bezinning op de organisatie van het onderwijsstelsel nodig. Een belangrijk knelpunt is volgens Maassen van den Brink de afname van onderwijsmobiliteit: “Je zou de mogelijkheid moeten hebben om, op je eigen niveau en naar je eigen capaciteiten, door te stromen naar een andere onderwijssoort. Maar die mobiliteit is de laatste jaren juist afgenomen en stapelen kan bijna niet meer”. Ze vervolgt: “Een van de opvallendste dingen die we als Onderwijsraad zagen, is dat 75 procent van de middelbare scholen brede scholengemeenschappen zijn, maar dat slechts in 18 procent daarvan verschillende schoolsoorten daadwerkelijk bij elkaar zitten. Het aantal brede brugklassen neemt af en de categorale klassen nemen toe. Behalve dat dit de doorstroming bemoeilijkt, komen leerlingen met verschillende achtergronden niet meer met elkaar in aanraking. Dat leidt tot sociale segmentatie.”

We moeten de toegankelijkheid van het onderwijs bewaken

Een derde knelpunt dat de Onderwijsraad signaleert, gaat over een leven lang leren. “Mensen moeten zich tegenwoordig blijven ontwikkelen, maar in het onderwijsstelsel ontbreekt een permanente-educatievoorziening. Als je nieuwe kennis en vaardigheden nodig hebt voor je werk, zou je makkelijker terug moeten kunnen naar het reguliere onderwijs. Dat is een belangrijke opdracht voor het onderwijs, net zoals het bieden van gelijke kansen. Ongeacht afkomst of leeftijd zou iedereen een bijdrage moeten kunnen leveren aan de kwaliteit van de samenleving. Voor stabiliteit en sociale verbanden is onderwijs van cruciaal belang.”

Maassen van den Brink plaatst daarom stevige vraagtekens bij de veelheid aan selectieprocedures die nu gelden. “De officiële ijkpunten die in het systeem zitten, zoals de examens, moet je gebruiken om te beslissen of iemand kan opstromen of doorstromen. Zo bewaak je de toegankelijkheid van het onderwijs. Maar er komen te veel selectieprocedures bij. Leerlingen moeten motivatiebrieven schrijven, extra toetsen doen, vragenlijsten invullen. Dat zijn allemaal extra struikelblokken.”

Toetsen voor inzicht en verbetering

Niet méér toetsen, maar beter toetsen, is wat Maassen van den Brink voorstaat: “Voor de ijkpunten of beslismomenten in het onderwijs zijn valide en betrouwbare toetsen nodig. Goede toetsen zijn de ruggengraat van onze onderwijskwaliteit. Als je die niet hebt, weet je niet waar je staat. Met toetsen krijg je inzicht in kennis, vaardigheden en gedrag; en hoe je die kunt verbeteren.”

De Onderwijsraad is er helder over: de toets- en examenpraktijk in het onderwijs is uit balans. “Er zijn te veel kwantitatieve en te weinig kwalitatieve toetsen en er wordt te weinig formatief getoetst. Bij centrale toetsing is er in de onderwijsinstellingen niet genoeg eigenaarschap en deskundigheid. Vandaar ook dat we hebben voorgesteld om op scholen een toets- of examencommissie te formeren van mensen die deze deskundigheid hebben en collega’s kunnen helpen. Zo zorg je er ook voor dat er eigenaarschap ontstaat. Het is belangrijk dat scholen niet alleen nadenken over het curriculum en schoolontwikkeling, maar ook een visie hebben op toetsen. Wat willen we toetsen, wat kunnen we toetsen, wat voor soort toetsen willen we?”

Cito en wijd open ramen en deuren

En de rol van Cito in dit alles? “Ik vind dat de overheid en het onderwijsveld het kennisinstituut Cito onderschatten en onderbenutten”, stelt Maassen van den Brink. “Er moet veel meer gebruik worden gemaakt van de wetenschappelijke ervaring en kennis die ze de afgelopen vijftig jaar hebben opgedaan.

A.D. de Groot schreef over ‘de kunst van het vragen stellen en de kunst van het antwoord krijgen’. Dat is precies wat je met toetsen wilt.”

“Cito kan ook helpen om het eigenaarschap en de deskundigheid van scholen en leraren te versterken”, vervolgt ze. “Het zou ramen en deuren nog wat meer open kunnen zetten om kennis en kunde beschikbaar te stellen. Cito is bij mijn weten het enige instituut dat in Nederland al zo lang met toetsen bezig is. En ideologisch gezien ook op de juiste grondslag. De oorsprong lag in de problemen rond kansengelijkheid, die nu weer opduiken.” ●

“Ik vind dat de overheid en het onderwijsveld het kennisinstituut Cito onderschatten en onderbenutten.”

3

Van Cito-toets tot Centrale Eindtoets

Over de kleindochter die álles kan worden

Jacqueline Visser

Ssssst Cito-toets! Elk jaar weer hangen de bordjes in de gangen van Nederlandse basisscholen. Nog steeds kondigen ze aan dat leerlingen in groep 8 zich gaan buigen over hun eindtoets. Maar de Cito-toets is allang de Cito-toets niet meer. Tegenwoordig maakt Cito in opdracht van de overheid de Centrale Eindtoets. Waar de naam van de toets is veranderd en de opgaven en manier van afname net

zo, is het waarom van de toets nog steeds hetzelfde: ieder kind moet na de basisschool kunnen doorstromen naar het best passende vervolgonderwijs.

We kunnen het onszelf bijna niet meer voorstellen: een onderwijsstelsel met harde scheidslijnen tussen kinderen uit hogere en lagere sociale klassen. En waarbij leerlingen uit – bijvoorbeeld – arbeidersgezinnen nauwelijks toegang hadden tot het hoger onderwijs. Maar de maatschappij veranderde, de behoefte aan hoger opgeleiden groeide snel. Sneller dan dat leerlingen uit hogere klassen die konden vervullen. En dus startte een zoektocht naar verborgen talent. Kinderen die de capaciteiten hadden om zich verder te ontwikkelen, moesten in beeld komen én de kans krijgen om door te leren. Welke sociale achtergrond ze ook hadden.

“De Cito-eindtoets is essentieel gebleken voor de emancipatie van arbeiderskinderen, die baat hadden bij een onafhankelijk oordeel.”

Toetsrevolutie, 2016

Cito-grondlegger A.D. de Groot was één van de wetenschappers die onderzoek deed naar onbenut talent, ‘een gemiste kans voor individu én maatschappij’. Hij zag de oplossing in objectief onderwijskundig meten. De Cito-toets hielp daarbij.

Wat de toets betekende, vertelt Jacqueline Visser, directeur van Cito BV. “Mijn familie woont op het platteland. Van oorsprong waren het hardwerkende arbeiders, op het land of in de fabriek. Eigenlijk was het al bijzonder dat mijn moeder na de lagere school niet meteen hoefde te gaan werken, maar naar de huishoudschool mocht. Of ze goed kon leren, maakte daarbij niet uit. Dat speelde geen rol, want alleen kinderen van notabelen gingen naar de mulo of hbs.”

“De gemeente Amsterdam wilde dat er een toets zou komen die het niveau mat van leerlingen in de laatste klas van de lagere school. Vol enthousiasme sprong wijlen professor Adriaan de Groot in dat gat. Hij nam Thio, die hij college had gegeven, in de arm, zette hem met nog wat jonge onderzoekers in het souterrain van zijn herenhuis bij het Vondelpark en samen stampten ze binnen een mum van tijd de eerste vragenlijsten uit de grond. “Een hele onderneming”, herinnert Thio zich. “We moeten alles op alles zetten om die toets voor elkaar te krijgen”. Hoe was dat? “Net een jongensboek”, twinkelt hij.

Cito-adjunct-directeur Djen Thio in Trouw, 2012

Voor Jacqueline zelf ging het gelukkig anders. “Dat ik **goed kon leren**, bleek duidelijk toen ik in 1974 de Cito-toets maakte. Ik was een kind uit een omgeving waar je niet vanzelfsprekend terecht kwam op het hoger onderwijs, maar ik mocht als eerste in mijn familie naar het vwo. Als eerste stroomde ik daarna door naar de universiteit, om daar vervolgens te promoveren. Ik ben er Cito nog steeds dankbaar voor.”

“Het is natuurlijk wel de toets waarmee het in 1968 allemaal begonnen is en waar we een warme band mee hebben. De Cito-toets is de ziel van ons bedrijf.”

Cito-bestuurder Marten Roorda in Didactief, 2013

Verhalen zoals die van Jacqueline zijn er **ontelbare**. Zeker voor leerlingen in de jaren zestig en zeventig slechtte de Cito-toets onzichtbare grenzen. Arbeiderskinderen gingen massaal naar het hoger onderwijs, en er ontstond een grote sociale mobiliteit. Het aantal hoger opgeleiden steeg van 85.000 in 1961 naar meer dan 3 miljoen nu. De Cito-toets veranderde daarmee niet alleen het perspectief van individuele leerlingen, maar van hele gezinnen en generaties. “Een kind uit een boerengezin kon ineens best huisarts worden. Of bouwkundige. Of architect. Het grappige is, dat ik dat als 12-jarige

niet beseftte. Maar mijn opa vond het geweldig: zijn kleindochter kon álles worden wat ze maar wilde”, vertelt Jacqueline.

*“Vier wasmachines breed. Zo groot was de computer die eind jaren zestig de eerste antwoordformulieren van de Citotoets uitlas en ponskaartjes met de uitslagen uitspuwde.”
Cito-adjunct-directeur Dijen Thio in Trouw, 2012*

De beginjaren van de **Cito-toets** waren niet altijd gemakkelijk. De toets kende een moeizame start, met als kritisch hoogtepunt de anti-Cito-krant uit 1975, uitgebracht door de ‘Kritiese Leraren’. Eerder, in 1972, hadden zij uit protest de opgaven van de eindtoets vroegtijdig openbaar gemaakt. Desondanks werd de toets voor leerkrachten, leerlingen en ouders steeds meer een geaccepteerd, objectief ticket voor later. Jacqueline: “Wat de toets van Cito onderscheidde van andere meetinstrumenten, was dat deze de focus legde op wat leerlingen in acht jaar basisonderwijs hadden opgestoken in taal, rekenen en algemene vorming. En dat sprak aan.” En dus groeide het aantal gebruikers. In 2014 toetste uiteindelijk bijna 90% van de scholen hun leerlingen met de eindtoets van Cito. Nog eens 65% van de scholen zette het facultatieve gedeelte Wereldoriëntatie in.

*“Begin deze maand hebben 108.000 leerlingen op bijna 5.300 basisscholen de zogenaamde Cito-toets gemaakt. Het belang van de toets neemt door de basisvorming alleen maar toe. Nieuw zijn dit jaar de toetsen Turks, Arabisch en ‘wereldoriëntatie’.”
NRC, 1993*

Sinds 2015 zijn alle reguliere basisscholen wettelijk verplicht in groep 8 een eindtoets taal en rekenen af te nemen. Deze eindtoets moet laten zien “welk type vervolgonderwijs bij een leerling past”, zo staat te lezen op de website van de Rijksoverheid. “Ook toont de eindtoets aan in welke mate leerlingen de referentieniveaus voor taal en rekenen beheersen.”

*“Cito-toets, dat is toch een soort APK voor kinderen?”
Poster van Loesje*

Voor de Cito-toets kunnen scholen niet meer kiezen, voor de Centrale **Eindtoets** wel. In 2015 ging de Cito-toets over naar de overheid en verder onder de naam Centrale Eindtoets. De verplichte invoering had voor Cito tot gevolg dat Cito ketenpartner werd in het constructieproces en de eindtoets maakt in opdracht van het College voor Toetsen en Examens. Marie-Anne Keizer is bij Stichting Cito projectleider van de Centrale Eindtoets. Ze belicht nog een ander gevolg van de wijziging. “Er ontstond een markt voor eindtoetsen en er kwamen nieuwe aanbieders met andere toetsen. Scholen hadden door het grotere aanbod meer te kiezen en natuurlijk had dat gevolgen voor het aandeel van de Centrale Eindtoets.”

In Nederland was Cito de **eerste** aanbieder van een eindtoets, 50 jaar later wordt de Centrale Eindtoets nog regelmatig aangeduid als Cito-toets. Wat heeft die halve eeuw 'toetsen met Cito' het onderwijs eigenlijk gebracht? Ondanks het feit dat honderdduizenden arbeidskinderen hun kans op hoger onderwijs konden grijpen, signaleerde De Staat van het Onderwijs in 2016 een toenemende ongelijkheid in onderwijskansen. "Leerlingen met lager opgeleide ouders krijgen vaker een advies voor een lager onderwijsniveau en minder vaak een advies voor een hoger onderwijsniveau dan op basis van hun eindtoetsscore te verwachten zou zijn", schrijft de Inspectie. Daarmee lijkt de positieve trend gestopt.

Marie-Anne Keizer

"Het lijkt erop dat Nederland een gelijke samenleving is geworden, maar met ongelijke kansen in het onderwijs en de arbeidsmarkt."

Professor Eddie Denessen bij de opening van Cito College, 2018

Of de **nieuwe ongelijkheid** nu wordt veroorzaakt door het onbewust lager inschatten van leerlingen van laagopgeleide ouders, of dat hoogopgeleide ouders mondiger zijn en meer financiële middelen hebben om hun kinderen bij te (laten) staan, is punt van onderzoek. Het is wel een van de redenen die ervoor zorgt dat de eindtoets opnieuw in de vuurlinie staat. En er waren andere punten van discussie. "We stellen tegenwoordig ook vragen bij het gebruik van eindtoetsscores om scholen met elkaar te vergelijken. En om daar consequenties aan te verbinden. Maar daar is de toets nooit voor ontwikkeld", vertelt Marie-Anne. "Ook was voor sommige middelbare scholen de waarde van de eindtoets erg groot geworden. Je moet een eindtoetsscore niet gebruiken als harde toelatingsgrens voor nieuwe leerlingen. Maar dat gebeurde soms wel en daarmee werd het schooladvies genegeerd."

"De uitkomst van de eindtoets voor het basisonderwijs lijkt toekomstbepalend. Veel leerlingen oefenen daarom, vaak in opdracht van hun ouders, voor de toets. De Groot verbaasde zich over deze ontwikkeling, die hij sterk afkeurde."

In de regel vrij, jubileumboek 100 jaar OCW, 2018

Het was een van de redenen om in 2015 **het afnamemoment** te verplaatsen naar april, ná de feitelijke aanmelding bij middelbare scholen. Maar die verschuiving ligt onder vuur. "Door het afnamemoment te verschuiven naar april legt

de eindtoets minder gewicht in de schaal”, weet Marie-Anne. “Enerzijds terecht, omdat leerkrachten een breder beeld van de leerling hebben en dit kunnen meenemen in het schooladvies. Anderzijds is de eindtoets een verworvenheid in ons schoolsysteem. Het legt een tweede onafhankelijk gegeven neer, dat een objectieve kijk kan geven op een leerling.” Of het afnamemoment gehandhaafd blijft, moet blijken. Op het moment van druk moest besluitvorming nog volgen.

“Bij discussies over een nieuw hulpmiddel in het onderwijs wordt dikwijls een fout gemaakt. De fout namelijk, dat men eigenlijk helemaal niet praat over wat je eraan zou hebben, als je het goed toepast, maar alleen over wat er allemaal voor verschrikkelijks zou kunnen gebeuren, als je het verkeerd toepast. [...] We moeten het hebben over de ‘hulp’ die het hulpmiddel – de schooltoets – ons kan geven.” Professor A.D. de Groot in Het Schoolblad, 1966

Vanuit het idee van **gelijke kansen voor iedereen** blijft Cito staan voor het recht om als leerling onderwijs te volgen op je eigen niveau. “Daarom vinden we het bij Cito ook zo belangrijk om tegemoet te komen aan de diversiteit van leerlingen die de Centrale Eindtoets maken”, vertelt Marie-Anne. “We houden vanzelfsprekend rekening met dyslectische en kleurenblinde leerlingen. En we maken speciale toetsvarianten voor slechtziende en blinde kinderen. Er zijn zelfs een tijdje speciale eindtoetsen Turks en Arabisch geweest.”

*“Gewoon weer allemaal de Cito-toets. Eenduidigheid is wel zo handig.”
Twitterbericht vanuit het onderwijs, mei 2019*

Sinds 2006 is de Centrale Eindtoets ook **digitaal** beschikbaar. De volgende digitale stap – een adaptieve toets – werd in 2018 afgenomen. Voor Cito is de Centrale Eindtoets een paradepaardje en eigenlijk nooit af. Marie-Anne: “We blijven onderzoeken en ontwikkelen. Onze expertise groeit nog steeds, en die zetten we graag in om scholen, leerkrachten en leerlingen in groep 8 te ondersteunen.”

Taal, rekenen én andere vaardigheden.

Natuurlijk toetst de eindtoets van Cito van oudsher de vaardigheden in taal en rekenen. Maar een leerling is meer dan taal en rekenen en dus toetst de Cito-toets / Centrale Eindtoets ook meer. Zo vormde het onderdeel Studievaardigheden (eerder Informatieverwerking) tot 2015 een onderdeel van de Cito-toets. Het onderdeel Wereldoriëntatie wordt al sinds de jaren zeventig afgenomen. In de eerste edities was het een prominent onderdeel, waarop het advies mede werd gebaseerd. Inmiddels is het al 25 jaar facultatief. ●

#NiceToKnow

Tijden veranderen, vragen in de eindtoets ook

Vijftig jaar Cito-toets/Centrale Eindtoets geeft ook inhoudelijk een tijdsbeeld. Hieronder wat vragen die we leerlingen van nu niet meer zouden stellen.

Van welke directeur weten we zeker dat hij aan een universiteit gestudeerd heeft?

- A De directeur van een fabriek.
- B De directeur van een bank.
- C De geneesheer-directeur van een ziekenhuis.
- D De artistiek directeur van een toneelgezelschap.

Hoeveel is 10 rijksdaalders en 7 kwartjes?

- A f 11,75
- B f 17,-
- C f 25,70
- D Het goede antwoord staat er niet bij.

Je hebt een stekelbaarsje gevangen. Je doet hem in een jampotje met slootwater. Je sluit het potje goed af met een deksel. Nu gaat het stekelbaarsje dood.

Hoe komt dat?

- A Doordat de zuurstof opraakt.
- B Doordat er teveel zonlicht bij komt.
- C Doordat het in vuil water zwemt.
- D Doordat het weinig ruimte heeft.

“Daar is het winnende lot! Daar is de arts of advocaat”

Özcan Akyol over zijn hoge Cito-score

Özcan Akyol

“Als ik had geluisterd naar mijn docenten, had ik nooit iets van mijn leven kunnen maken.” Schrijver en columnist Özcan Akyol is nog altijd furieus als hij terugdenkt aan zijn schooltijd. Vooral de juf van de zesde klas moet het ontgelden: “Volgens de Cito-toets kon ik naar het atheneum. Zij dacht dat ik had afgekeken en adviseerde het vbo.” Het was het begin van een lange omweg die uiteindelijk eindigde op de universiteit.

interview

Gelijke kansen voor iedereen. Het is een mooie missie die bij Cito hoog in het vaandel staat en de basis legt onder de voormalige Cito-toets. Voor Özcan Akyol liep het allemaal op niets uit. Als kind van Turkse gastarbeiders ondervond hij hoe het was om een niet-passend schooladvies te krijgen. Op basis waarvan? Van verzuiling was in de jaren negentig geen sprake meer. “Ik werd in 1984 in Deventer geboren. Mijn ouders waren Turks, analfabeet. In de achterstandswijk waar we woonden, was veel taalachterstand. Kinderen gingen er vooral naar het vbo of hooguit de mavo, dat gold ook voor mijn twee oudere broers. Echt niemand ging naar het gymnasium. Die kinderen waren er gewoon niet in onze buurt”, aldus Özcan.

Redder van het gezin

Maar Nederland was een mooi land dat prachtige kansen bood. En dus hoopte Özcan's vader dat zijn zoons advocaat of arts zouden worden. “Wij hadden toegang tot alle mogelijkheden. Kansen die mijn vader en moeder nooit hadden gehad. Er werd van ons verwacht dat we er alles uithaalden. Ook om uiteindelijk goed voor onze ouders te kunnen zorgen”.

In 1996 maakte Özcan de Cito-toets. Luid en duidelijk rolde daar een atheneumadvies uit. “Dat was heel bijzonder, voor een jongen met mijn achtergrond, uit deze sociale klasse. Thuis moest ik mijn vader zelfs nog uitleggen wat het atheneum inhield. Maar mijn broers zeiden: ‘Daar is het winnende lot! Daar heb je eindelijk je advocaat of arts te pakken!’ Ik was de grote redder van het gezin.”

Weg was de motivatie

Het feestelijke gevoel duurde niet lang. Özcan's juf dacht er duidelijk anders over. “Zij nam me de volgende dag apart en vroeg: ‘Bij wie heb jij afgekeken bij het maken van de Cito-toets?’. Tja, ik was 12. En een stuk minder mondig dan nu. Weerwoord geven durfde ik niet, bovendien klonk het verhaal van de juf doortimmerd. Want hoe kon ik ooit naar het atheneum met ouders die analfabeet waren en geen Nederlands spraken? Wie moest mij helpen met werkstukken of proefwerken? Ook mijn broers zaten maar op de mavo, hoe dacht ik dat te redden? Natuurlijk kón ze me er wel heen sturen, zo zei ze. Maar dan zou ik vertraging oplopen en uiteindelijk terugkomen op de plek waar ik – volgens haar - hoorde: het vbo.”

“Echt niemand ging naar het gymnasium. Die kinderen waren er gewoon niet in onze buurt.”

Met die boodschap moest Özcan terug naar zijn vader, die nog altijd in feeststemming verkeerde. Maar vader Akyol liet het er niet bij zitten. “Mijn vader ging naar de juf, met mijn oudste broer als tolk. En daar ging hij nogal tekeer. Zo erg, dat de schooldirecteur eraan te pas moest komen.” Na wat discussies over en weer kwam er een heuse polderoplossing: Özcan mocht naar de mavo. “En natuurlijk kon ik dat met gemak. Als het bijvoorbeeld over geschiedenis ging, vond ik dat razend interessant. Maar terwijl ik het wilde volgen, zaten om mij heen jongens met heel andere prioriteiten en interesses. Vind je het gek dat mijn motivatie om mijn best te doen, snel verdween?”

Geen idee hoe ik het moest aanpakken

Gedurende zijn hele middelbareschooltijd hoopte vader Akyol dat Özcan toch nog advocaat of arts zou worden. “Theoretisch had dat ook gekund. Ik dacht alleen niet dat mij de tijd was gegund om zo lang te studeren. Toch was die druk er, altijd. Zelfs al gaf niemand het goede voorbeeld hoe je dat dan moest aanpakken. Ik weet nu dat de school die rol had moeten overnemen. Dat ze me de kans hadden moeten geven mijn capaciteiten te benutten. Alleen keken ze bij mij niet naar wat ik kon, maar naar wie ik was.”

Met Özcan Akyol kwam het uiteraard helemaal goed. Een paar jaar na de mavo ontdekte hij zijn passie: schrijven. “Mijn route liep via de hbo-opleiding Journalistiek en de studie Nederlandse taal en cultuur. Ik was al 28, toen ik begon aan mijn werkzame leven. Het was geen gemakkelijke weg. Je moet er mentale weerbaarheid voor hebben, als je steeds hoort dat je het tóch niet kunt. Ik ben uiteindelijk mijn eigen gang gegaan. Maar niet dankzij school. Als ik had geluisterd naar mijn docenten, had ik nooit iets van mijn leven kunnen maken.” ●

“Ik heb genoten van de positieve vibe. De bevlogenheid van iedereen was bijna fysiek voelbaar. De middag gaf me veel nieuwe inzichten, dankzij een breed palet aan deelnemers, waarbij de veelzijdigheid van Cito en de drang naar innovatie het meeste opvielen.”

Özcan Akyol over de Cito-jubileumdag, oktober 2018

4

Vijftig jaar onderwijsvernieuwing

Veranderen en meeveranderen

ontwikkeling

Wiel Solberg

Ontwikkelingen in het onderwijs zijn voor Cito altijd leidend geweest. Of zoals Cito-directeur Wiel Solberg dat verwoordde in NRC Handelsblad, bij zijn afscheid in 1983: “Het Cito staat in dienst van het onderwijs. We sluiten zoveel mogelijk aan bij wat er binnen de school gebeurt. We mogen niet los van het onderwijsveld functioneren.” Die werkwijze rechtvaardigt een kijk op de

belangrijkste ontwikkelingen in het onderwijs gedurende de laatste 50 jaar. Want in de laatste vijftig jaar ging het Nederlandse onderwijsstelsel drastisch op de schop, en Cito veranderde mee.

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond in Nederland een nieuwe, complexere samenleving. Maatschappelijke ontwikkelingen als ontzuiling, het vervagen van de standenmaatschappij, industrialisatie en urbanisatie hadden grote invloed. De moderne kenniseconomie had meer, veel meer hoogopgeleiden nodig. Dat maakte het belangrijk het onderwijs toegankelijk te maken voor iedereen. In de nieuwe tijdgeest werd het vanzelfsprekender dat talenten en capaciteiten de ontwikkeling van een kind aanstuurden. Het creëren van gelijke kansen werd een belangrijk ideaal.

“Gelijke kansen voor iedereen. Dit is sinds de oprichting de drijfveer voor medewerkers van Cito.”

Uit: missie Cito op cito.nl

De Mammoetwet was in **1968** de eerste wet die de doorstroming in het onderwijs moest vergroten. De Wet op het Voortgezet Onderwijs - zoals de Mammoetwet officieel heette - zorgde voor één van de grootste onderwijsvernieuwingen van de 20e eeuw. Het middelbaar onderwijs ging volledig op de schop. Oude onderwijssoorten als vglo, ulo, ambachtsschool en hbs maakten plaats voor de nieuwe niveaus lbo (later vbo), mavo, havo en vwo. Er kwamen brugklassen (zodat kinderen later konden kiezen) en brede scholengemeenschappen (zodat kinderen makkelijker konden overstappen).

Bij het 10-jarig bestaan van Cito blikt bestuurder Wiel Solberg met een grapje terug op het roerige jaar 1968:

“Professor De Groot was in 1968 bijna het hele jaar in het buitenland. [...] En wat zien we gebeuren? De Mammoetwet gaat van start! Het Cito begint met zijn werkzaamheden! De studenten komen in opstand. [...] Ik weet zeker dat er mensen in Nederland zijn, die in deze korte opsomming voldoende redenen zien om 1968 tot onderwijs-rampjaar te verklaren!”

Het **nieuwe voortgezet onderwijs** deed een stevig beroep op de nieuwe toetsorganisatie Cito. Er ontstond op diverse niveaus behoefte aan eerlijke, objectieve toetsen, die Cito kon leveren. Voor 12-jarigen kwam Cito in 1968 met een eindtoets. Deze toets - bedoeld om de overgang tussen lagere school en het meest geschikte voortgezet onderwijs objectief te onderbouwen – was een aanpassing van de Amsterdamse Schooltoets voor een bredere doelgroep. Daarnaast vereisten de nieuwe onderwijsniveaus, zoals mavo, havo en vwo, nieuwe eindexamens. Ook die opdracht kwam terecht bij Cito. In 1971 werden de eerste door Cito vervaardigde examens voor de moderne vreemde talen afgenomen.

“Parafaserend op de uitspraak dat een volk de regering krijgt die het verdient, zou men kunnen zeggen dat het onderwijs die toetsen krijgt, die het verdient. [...] Het ligt immers voor de hand dat het onderwijs begint met de vraag naar toetsen waarmee het kan controleren of die doelstelling wordt bereikt die het belangrijkste wordt gevonden.”

Staatssecretaris A.J. Hermes in Tien jaar, jubileumuitgave Cito, 1978

De introductie van de **middenschool** vormde de kern van het volgende grote onderwijsplan. Op zo'n school zouden leerlingen na de lagere school drie jaar bij elkaar blijven en hetzelfde onderwijsprogramma volgen. Onderwijsminister Jos van Kemenade beschreef de middenschool in de Contourennota van 1975. Het bevorderen van gelijke kansen stond als stelselverantwoordelijkheid toen zwart-op-wit.

“Bij dit alles dienen we er ons echter scherp van bewust te zijn, dat het streven naar verbetering van gelijke kansen op onderwijs, hoe belangrijk op zich ook, tevens een groot maatschappelijk gevaar in zich bergt. Het gevaar van een toenemende sociale ongelijkheid tussen mensen met een verschillende begaafdheid op opleidingsniveau.”

Minister Jos van Kemenade in de Contourennota, 1975

Van meet af aan was er veel **commotie** over de middenschool. Uiteindelijk leidden de plannen niet tot de beoogde stelselwijziging, maar kregen ze vooral hun beslag in een vernieuwde onderwijsinhoud. Cito dacht in de tussentijd wel mee over mogelijkheden om middenschoolleerlingen te toetsen en volgen.

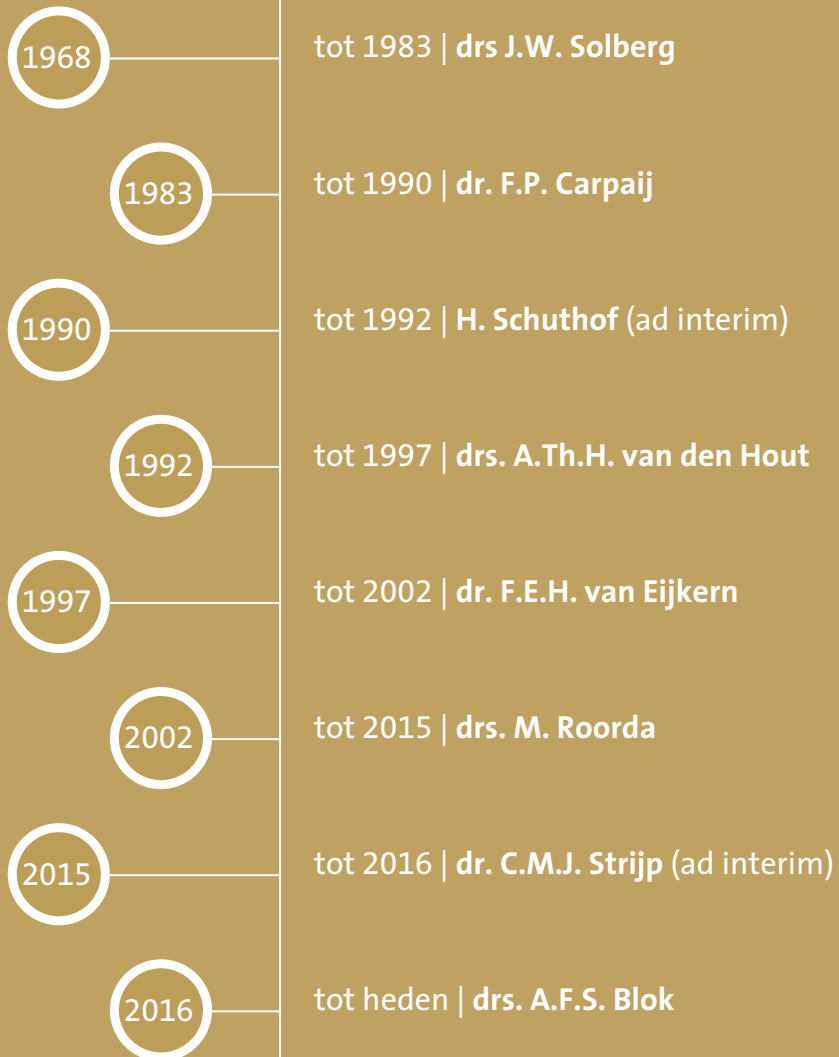
“Nu is er een zekere homogeniteit bij, neem maar, een havo-klas. Maar zodra die er niet meer is, is het van belang om te weten wat de één wel weet en de ander niet. Dan komt het Cito in beeld. [...] Wat betreft de afsluiting van de middenschool denk ik dat we op den duur toe moeten naar een consequent certificatenstelsel. [Als] het onderwijs in een vak steeds meer losraakt van het schooltype, gaat het erom dat we kunnen aangeven wat geleerd is, per niveau.”

Cito-bestuurder Wiel Solberg in NRC Handelsblad, 1983

In **1985** zorgde de **Wet op het basisonderwijs** voor veranderingen. “Het debat over de Contourennota had het beleid jarenlang verlamd en gezorgd voor achterstallig onderhoud”, zo schrijft Piet de Rooy in ‘Een geschiedenis van het onderwijs in Nederland’. Omdat steeds meer kinderen het onderwijs in stroomden, die er ook nog eens langer gebruik van maakten, volgden maatregelen om kosten te besparen. De Wet op het basisonderwijs voegde de kleuterschool en lagere school samen tot basisschool. De nieuwe basisschool had ook een inhoudelijk doel. Het moest de overstap van het kleuteronderwijs naar de ‘grote school’ minder groot maken. Voortaan werd gewerkt met doorgaande leerlijnen. Uiteraard ondersteunde Cito deze ontwikkeling met passend materiaal.

#NiceToKnow

50 jaar bestuurders

“We hebben een project eerste fase basisonderwijs voor de kleuters, om snel waar te kunnen nemen of er tekorten zijn. Er is ook diagnostisch materiaal bij. Een bekend voorbeeld van dat project is de toets ruimtelijke oriëntatie. Er is nu een vervolg op en dat gaat dan over ordenen en seriëren.”

Cito-directeur Frans Carpaj in VBSchrift, 1988

In **1993** gaf de Basisvorming het ideaal van gelijke kansen opnieuw een impuls in het voortgezet onderwijs. Deze keer met een aanpassing van de onderwijsinhoud. Kinderen kregen de eerste drie jaar van het vo een gemoderniseerd en geharmoniseerd vakkenpakket. Vijftien vakken waren verplicht, scholen konden de resterende 20% van de tijd invullen. Wat volgde was – zoals Cito-medewerkers schreven in wiskunde-vakblad *Euclides* – ‘ontegengelijk een van de meest omvangrijke operaties in het voortgezet onderwijs sinds de invoering van de Mammoetwet.’

“Er is een ingrijpende vernieuwing van de vakinhouden en de vakdidactiek in gang gezet. Ter ondersteuning van dit vernieuwingsproces krijgen de scholen de beschikking over afsluitingstoetsen.”

Cito-medewerkers H. Boertien en J. Kuhlemeier in Euclides, 1997

Cito ondersteunde de implementatie met **afsluitende toetsen**. Er kwam een pakket met zo’n 70 toetsen, geschikt voor de volle breedte van het vo: niet te moeilijk voor het (i)vbvo, nog steeds uitdagend voor het vwo, en recht doend aan de vakinhoudelijke dekking van de (nieuwe) kerndoelen. Voor de toetsontwikkelaars van Cito was dat een enorme uitdaging. Ook de Staatssecretaris onderstreepte in het Algemeen Overleg (1995) dat al die nieuwe toetsen geen sinecure waren. Hij stelde “dat de invoering van de basisvorming (en derhalve ook de toetsing ervan) een ontwikkelingsproces is”. Vervolgens legde hij uit: “Nieuw aan de toetsing basisvorming is dat zij niet (zoals het eindexamen) plaatsvindt aan het slot van het onderwijsproces, maar gedurende dat proces.”

“Wat ik ook jammer vind is dat het Cito zelf zich zo weinig met doelstellingenonderzoek heeft beziggehouden. In de discussie over [...] de basisvorming heb ik de stem van het Cito niet gehoord. Vanuit jullie expertise in differentiatie en in vragen naar de haalbaarheid van doelstellingen had toch iets verstandigs, iets waarschuwend gezegd kunnen worden?”

Professor A.D. de Groot in ‘Het Cito tussen Schiermonnikoog & Maastricht’, 1992

Binnen het onderwijs was de basisvorming **niet populair**; de toetsen waren dat evenmin. Waar Cito de toetsen in eerste instantie ontwikkelde als hulpmiddel en als ‘voorbeeldtoets’, werd het complete toetspakket vervolgens verplicht gesteld. Met alle gevolgen van dien. De problemen waren zo groot, dat Cito werd gezien als ‘handlanger van de overheid’. Tenminste, zo stond het beschreven in het Cito-blad *Citotaal* na een studiebijeenkomst met vo-docenten in 1998.

Tot deze problemen behoorden het grote aantal verplichte toetsen (het volumeprobleem), de moeilijkheid van de toetsen en de taalbarrière (het niveauprobleem), de minder goede aansluiting van bepaalde toetsen bij het gegeven onderwijs (het aansluitingsprobleem) en de organisatorische en financiële problemen van het kopiëren (het kopieerprobleem).
Cito-medewerkers H. Boertien en J. Kuhlemeier in Euclides, 1997

Al in de jaren zeventig bepleitte Cito's grondlegger A.D. de Groot de **invoering** van eindtermen in het hoger en wetenschappelijk onderwijs. En die eindtermen kwamen er, voor alle lagen van het onderwijs. Daarmee lagen de doelstellingen van wat leerlingen aan het eind van een opleiding moet kennen en kunnen, vast. Eindtermen waren voor scholen belangrijke ijkpunten voor hun onderwijsprogramma, maar ook voor Cito bij het maken van de centrale examens.

“In Nederland bestond er begin jaren zeventig van de 20e eeuw een Commissie Voorbereiding Herprogrammering Wetenschappelijk Onderwijs, de CVHWO. In een van zijn concepten voor de commissie gebruikte [de secretaris] het woord eindtermen. [...] Sommige commissieleden wilden het meteen uit het stuk verwijderd hebben, maar de Amsterdamse hoogleraar Adriaan de Groot pleitte sterk voor handhaving. Kort daarna schreef hij zijn bekend geworden artikel ‘Hoe stelt men eindtermen op?’.”

Over eindtermen op Wikipedia, 2019

In 1993 kreeg het vo in het kader van de basisvorming te maken met **kerndoelen**. Die kerndoelen beschreven de kennis en vaardigheden die leerlingen aan eind van de onderbouw moesten hebben ontwikkeld. Vo-scholen kregen vijf jaar de tijd hun onderwijs in te richten op de nieuwe wettelijke eisen, maar hadden daarna een resultaatverplichting: leerlingen moesten de kerndoelen halen. Voor Cito waren de kerndoelen een uitdaging. Om zoveel mogelijk draagvlak te creëren, waren de doelen namelijk breed geformuleerd. Daardoor waren ze voor de constructie van toetsen weinig gedetailleerd en lastig werkbaar. Daar kwam nog eens bij dat de kerndoelen in de loop van de tijd – onder meer vanwege de overladenheid van het programma – meermaals werden herzien en verder werden globaliseerd.

“Boven sommige kerndoelen hangt de benauwde geur van intolerante waarde-oordelen, ingegeven door partijpolitiek. Over roldoorbreking en emancipatie bijvoorbeeld wordt in de samenleving verschillend gedacht, maar, als het aan de kerndoelen ligt: niet op de scholen.”

Recensie van ‘De overheid als bovenmeester’ op beteronderwijsnederland.nl, 2019

Ook het basisonderwijs kreeg in 1993 te maken met een beperkte set kerndoelen. Er werden landelijke afspraken geïntroduceerd over wat een school precies moest doen aan taal, rekenen en andere vakken. En wat er aan het eind van groep 8 aan leerlingen aangeboden moet zijn. Voor basisscholen brachten de kerndoelen geen resultaatverplichting, maar een inzetverplichting met zich mee. Want “na 8 jaar houdt het gewoon op, of de

eindtermen nu bereikt zijn of niet”, aldus Wikipedia. Voor Cito werden de nieuwe kerndoelen een belangrijke leidraad bij het maken van de eindtoets. Ook voor de toetsen van het leerlingvolgstelsel vormden ze – samen met de leerlijnen en de opbouw van lesmethoden – een nieuw richtpunt.

“De opstelling van het Cito wat betreft de invoering van de Tweede Fase wordt gewaardeerd, melden de schoolleiders. Samen met scholen nagaan wat de wensen en noden zijn [...], marktgerichtheid in plaats van productgerichtheid [...]. Scholen hebben tijd nodig om te leren en te wennen. Dat betekent dat je niet [...] direct met toetsen moet komen.”

Cito-blad Citotaal over een studiebijeenkomst in 1998

In **1998** volgde in het vo weer een inhoudelijke kwaliteitsslag. De Tweede Fase werd ingevoerd voor de bovenbouw van havo en vwo. Leerlingen kregen voortaan een verplicht basisprogramma, met daarbovenop een profieldeel (Natuur & techniek, Natuur & gezondheid, Economie & maatschappij of Cultuur & maatschappij) en een aantal keuzevakken. Cito kreeg de opdracht om voortgangstoetsen te ontwikkelen. De voortgangstoetsen waren nodig, omdat leerlingen in de Tweede Fase zelfstandiger moesten werken en leren.

“In september 1998 zijn de eerste scholen begonnen met de vernieuwde Tweede Fase. Om docenten te ondersteunen bij de vernieuwingen, ontwikkelt het Cito voortgangstoetsen voor Engels, Frans en Duits. Docenten en leerlingen kunnen met behulp van deze toetsen snel en efficiënt informatie krijgen over het niveau en de vorderingen van de leerlingen.”

Cito-medewerker Karin Bügel in Levende Talen, 1998

Op de **Tweede Fase** was direct kritiek vanuit het onderwijs. Cito kwam er in de beeldvorming overigens beter vanaf dan bij de basisvorming. Het hele traject van bijbehorende toetsing, syllabi en handleidingen werd in nauw overleg met het onderwijs ontwikkeld.

“Jarenlang perfectioneert het Cito de ‘normhandhaving’. In het verleden werden uitsluitend bij fouten of te moeilijke examens extra punten uitgedeeld. Bij de meeste vakken betekenden te makkelijke examens mazzel voor de eindexamenkandidaten. Die situatie is in 2000 veranderd. Vanaf dat moment worden alle examens afhankelijk van het vak vooraf of achteraf genormeerd ten opzichte van een ‘referentie-examen’.”

Het Onderwijsblad, Examendossier 2016

De invoering van de Tweede Fase had natuurlijk ook **gevolgen** voor de centrale examens. Cito greep de gelegenheid aan voor de invoering van meer vaardigheidsgeoriënteerde, contextrijkere vragen. Daarnaast was er veel aandacht voor normhandhaving, een bijzondere expertise van Cito.

In **1999** vond een grote verandering plaats in het **beroepsonderwijs**. Daar werd het voorbereidend beroepsonderwijs samengevoegd met de mavo, met het vmbo als resultaat. Er ontstonden vier leerwegen: de basisberoepsgerichte (vmbo-bb), de kaderberoepsgerichte (vmbo-kb), de gemengde (vmbo-gl) en de theoretische leerweg (vmbo-tl). De nieuwe structuur moest de positie van het beroepsonderwijs versterken. Voor de overheid bleek de vorming van het vmbo een vanzelfsprekende aanleiding om ook centrale examens in te voeren voor de beroepsgerichte vakken. De verantwoordelijkheid voor die nieuwe examentak werd belegd bij het CvTE. Cito werd betrokken bij de ontwikkeling van de opdrachten. Wat startte met een schriftelijk én een praktijkexamen, is inmiddels een geïntegreerd centraal schriftelijk en praktisch examen geworden. Daarin zijn de theorievragen uit het schriftelijk deel opgehangen aan de praktijkopdrachten uit het praktijkdeel. Voor Cito zijn de cspe's een vernieuwende examenvorm waarin alle expertise rondom het toetsen van praktische vaardigheden aan bod komt.

“In het schooljaar 2003 zat 57,1% van de leerlingen in het 3e leerjaar in het vmbo. In de periode tot 2012 is sprake van een constante daling van het aandeel vmbo-ers. Vanaf 2012 is er weer een stijging tot 54,2 % in 2015. Daarna daalt het aandeel vmbo-ers weer om in schooljaar 2017/2018 uit te komen op 52,6%. Daarmee bereikt het aandeel vmbo-leerlingen het laagste niveau in de afgelopen 14 jaar.”

Examenmonitor 2018

De nieuwe structuur van het **vmbo** kwam later ook terug in de toetsen van het Cito Volgstelsel Voortgezet Onderwijs. Waar eerst alleen een plaatsingstoets aan het einde van klas 2 moest helpen bij de keuze tussen schooltypen, werd dit later een volledig volgstelsel voor klas 1 tot 3 van het voortgezet onderwijs.

“Aan die plaatsingstoets was behoefte om leerlingen goed te kunnen adviseren voor het vervolgniveau ná de brugklas. De toets zorgde voor zoveel positieve reacties, dat scholen zelf vroegen om een complete serie toetsen voor de hele onderbouw van het vo”.

Cito-medewerker Marleen Oosterink in dit jubileumboek

In **2010** werd vanuit de overheid opnieuw aandacht gevraagd voor de taal- en rekenniveaus van leerlingen in het basisonderwijs. In dat jaar werden de referentieniveaus voor taal en rekenen ingevoerd. Er kwamen fundamentele niveaus (waarbij niveau 2F het niveau is waarop elke Nederlander maatschappelijk kan functioneren) en streefniveaus voor leerlingen die meer aan kunnen.

“Dat de eindtoets behalve een vaardigheidsscore nu ook een referentieniveau vermeldt, is daarbij handig. Dan weet je of kinderen beheersen wat ze moeten beheersen.”

Basisschooldirecteur Tonia Verlaan - Oskam in dit jubileumboek

De **referentieniveaus** werden ingevoerd in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs én het middelbaar beroepsonderwijs. Hiermee ontstond de mogelijkheid om vergelijkingen te maken tussen sectoren: voor een leerling uit groep 8 is het 2F-niveau namelijk hetzelfde als voor een mbo-student autotechniek. Om de vergelijking ook daadwerkelijk te kunnen maken, ontwikkelde Cito onder regie van het CvTE referentiesets: een nationale meetlat voor het taal- en rekenniveau. Die nationale meetlat werd onder andere verwerkt in de rapportages van het Leerlingvolgsysteem en de Centrale Eindtoets.

In 2011 presenteerde de overheid het **Actieplan Beter Presteren**. Een actieplan waarmee de lat in het onderwijs – zoals het plan stelt – hoger werd gelegd. In het voortgezet onderwijs moest gewerkt worden aan een ambitieuze leercultuur en prestatiegericht werken. Daarvoor werd in elk geval een leerlingvolgsysteem verplicht gesteld. Maar er moesten ook diagnostische tussentijdse toetsen komen voor het eind van de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Cito kreeg de opdracht voor het meerjarige ontwikkeltraject.

“De opdracht voor het maken van de DTT betekende dat Cito een nieuw fenomeen voor het onderwijs mocht ontwikkelen: een diagnostische, adaptieve en tussentijdse toets. Cito tekende onder meer voor de opgave- en itemontwikkeling, voor de adaptiviteit en voor de psychometrische modellen en toetsassemblage.” Cito-wiki over de DTT, 2018

In **nauwe samenwerking** met docenten en leerlingen werkte Cito aan een volledig nieuwe vorm van digitaal toetsen voor de vakken Nederlands, Engels en wiskunde. Door een tussentijdse politieke koerswijziging, werd in 2016 duidelijk dat de pilot met de DTT niet zou leiden tot verdere invoering.

Met **de Wet passend onderwijs**, ingevoerd in **2014**, wilde de overheid bereiken dat er voor alle leerlingen een plek kwam op een school die past bij hun kwaliteiten en hun mogelijkheden. Tegelijk moest de wet de almaar toenemende verwijzing van kinderen naar het speciaal onderwijs stoppen. Het uitgangspunt werd sindsdien dat een kind naar een gewone school gaat als dat kan, en pas naar het speciaal onderwijs als intensieve begeleiding nodig is.

“Natuurlijk wil je álle leerlingen de kans geven om echt te laten zien wat ze kunnen. Samen met het speciaal onderwijs hebben we uitgevonden hoe we het volgsysteem konden verbreden.” Cito-medewerker Marleen Oosterink in dit jubileumboek

Het gevolg van de Wet passend onderwijs was dat de **diversiteit** in het regulier onderwijs toenam. Dat vereiste aanpassingen van het onderwijs en dus ook van toetsen. Voor Cito betekende dat niet dat er ineens toetsen voor speciale leerlingen ontwikkeld

#NiceToKnow

50 jaar vestigingen

1968

vestiging Oeverstraat 65, Arnhem

1995

verhuizing naar Nieuwe Oeverstraat 50, Arnhem

2011

verhuizing naar Amsterdamseweg, Arnhem

2016

verhuizing magazijn naar Simon Stevinweg, Arnhem

moesten worden. We waren al in 2007 begonnen om de toetsen van het Leerlingvolg-systeem geschikt te maken voor een bredere groep leerlingen. Daarbij namen we specifieke aanpassingen voor bijvoorbeeld leerlingen met een verstandelijke, visuele of auditieve beperking, mee.

Een overzicht van onderwijsveranderingen is zelden compleet. Want natuurlijk gebeurde er de afgelopen vijftig jaar meer. Passend bij de kwaliteitsslag in het Nederlandse onderwijs hoorde bijvoorbeeld de beweging rondom de verplichte Rekentoets voor het vo, die kwam en ook weer ging. Maar ook het besluit om verplichte centrale examens Nederlandse taal, Engels en rekenen in te voeren voor het mbo, en de toelatingstoetsen voor aankomende pabo-studenten.

“Keuzes die in de loop van de jaren gemaakt zijn, zijn begrijpelijk vanuit de maatschappelijke context, hetgeen ze overigens niet onbeperkt houdbaar maakt. In die zin vond ik ook wel wat van het huidige Cito, ook toen ik nog geen bestuurder was. Zoals? Wel, bijvoorbeeld dat onze eindtoets een rol is gaan spelen in zoveel meer dan waartoe hij ooit is ontworpen.”

Cito-bestuurder Anneke Blok in Van Twaalf Tot Achttien, 2018

Cito leverde vanuit haar bijzondere expertise een geheel **eigen bijdrage** aan bijna elke onderwijsvernieuwing in Nederland. Of het nu ging om het politiek gestuurde ideaal van ‘gelijke kansen’, of om het expliciet in beeld brengen van doorstroom, kwaliteitsverbetering, of prestatieniveaus. Bijna als vanzelfsprekend was Cito de partij die de bijbehorende meetinstrumenten ontwikkelde: vaak in opdracht van de overheid, en soms wettelijk verankerd, maar net zo vaak op basis van eigen initiatief en een innovatief idee. Ook laten we steeds vaker onze stem horen in het onderwijsdebat. Want juist vanuit onze ervaring en expertise, en vanuit ons hart voor het onderwijs, is dat een rol die we kunnen en willen spelen.

“Bij Cito geloven we in de waarde die we kunnen toevoegen. [...] Dat doen we zichtbaarder dan voorheen en in verbinding met het onderwijsveld. We nodigen u uit om met ons in gesprek te blijven en uw droom voor krachtig onderwijs met ons te delen.”

Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 - 2021 ●

“Toetsen ondersteunt het leren, het geeft een doel”

Roel Bosker over het nut van toetsen

Roel Bosker

Toetsen zijn niet bedoeld om af te rekenen, vindt hoogleraar onderwijswetenschappen Roel Bosker, tevens voorzitter van de Cito-adviesraad primair en voortgezet onderwijs. Ze laten juist zien waar de leerling in zijn ontwikkeling staat. Scholen en leraren moeten toetsen daarom verstandig gebruiken: “in het belang van het kind en in het belang van goed onderwijs”.

Het nut van toetsen? “We hebben een aantal redenen om te toetsen”, vertelt Roel Bosker. “Omdat we in het onderwijs eindtermen, kerndoelen en referentieniveaus hebben, moeten we weten of kinderen daaraan voldoen. Dat gebeurt met summatieve toetsen. Ten tweede willen we onderweg in de gaten houden of kinderen zich goed ontwikkelen of dat er bijstellingen nodig zijn. Hier gaat het veelal om formatieve toetsen, zoals in het leerlingvolgsysteem van Cito.” “Toetsen ondersteunt het leren ook”, vervolgt hij. “Je weet waarvoor je aan het leren bent, het geeft een doel. Bovendien bakenen ze de tijd af; leerlingen kunnen naar een toets toewerken. Heel veel toetsen zijn geen afrekentoetsen, maar laten zien hoe een leerling ervoor staat.”

Met een richtmicroscop

Bosker benadrukt wel dat hij het heeft over het nut van goede toetsen. “Ik ben eens nagegaan wat de hoge betrouwbaarheid van de Cito-eindtoets betekent”, legt hij uit. “Als er bijvoorbeeld een toetsscore van 540 uitrolt, en de leerling zou de toets nog een groot aantal keren maken, dan ligt in 80% van de gevallen de score tussen de 537 en 543. Dat is enorm precies. Bijna alsof je met een richtmicroscop het heelal in kunt kijken.

Daar zit veel inhoudelijke en psychometrische deskundigheid achter. De psychometrische afdeling van Cito is echt wereldtop.”

Er is veel discussie over wanneer de eindtoets moet plaatsvinden: voor of na het schooladvies. Bosker: “Ik heb geen idee of dat uitmaakt. Het gaat erom dat mensen verstandig handelen in het belang van het kind. Ze moeten erop letten dat ze niet systematisch bepaalde groepen bevoordelen en andere benadelen. Bovendien wordt de eindtoets ook voor andere doeleinden gebruikt, bijvoorbeeld als indicator voor de kwaliteit van een school. Kwaliteit is zo iets als toegevoegde waarde: verdraaid lastig te berekenen. De omstandigheden op een school veranderen namelijk continu, leerlingen vertrekken, er komen nieuwe leraren bij... De score op de Cito-toets is slechts een van de indicatoren, je moet het geheel bekijken.”

Het belang van het kind

Ook bij het Leerlingvolgsysteem van Cito - dat “de toegevoegde waarde van benchmarking in zich heeft” - vraagt Bosker zich af hoe dat wordt gebruikt op scholen: “Een leraar moet een stevige studie van de resultaten maken om te zien wat er bij een leerling is misgegaan, als die niet naar verwachting scoort. Maar hij moet ook bij zichzelf te rade gaan of zijn instructie voldoet en hoe hij zijn onderwijs kan verbeteren.”

Bosker vervolgt: “Verstandige leraren, teams en schoolleiders gebruiken het leerlingvolgsysteem om hun onderwijs te evalueren, want daar is het ook voor bedoeld. Daarom vind ik het belangrijk dat de lerarenopleidingen hier aandacht aan besteden. Je gebruikt zo’n toets niet om de buitenwereld tevreden te houden, maar om intrinsieke redenen: in het belang van het kind en in het belang van goed onderwijs dat je zelf aan het inrichten bent.

Innovatief en open

Hoe kijkt Roel Bosker eigenlijk naar Cito? “Sinds de nieuwe Raad van Bestuur er is, is Cito opener geworden. Er is ook een duidelijkere scheiding gekomen tussen de Stichting en de BV. Als adviesraad komen we twee keer per jaar bij elkaar en geven Cito gevraagd en ongevraagd advies over alles wat relevant is. Mijn ongevraagd advies? Zorg dat je twee visitekaartjes hebt en maak voor de buitenwereld nog helderder wie voor de Stichting werkt en wie voor de BV.”

En hij besluit: “Cito blijft innovatief en ontwikkelt steeds mooie, nieuwe meetinstrumenten, zoals Groeimeter. Ze denken daarbij niet dat ze zelf alle expertise in huis hebben, maar maken gebruik van de deskundigheid van anderen. Leraren helpen mee met de ontwikkeling ervan. Dat vind ik fantastisch.” ●

“Je gebruikt een toets niet om de buitenwereld tevreden te houden”.

5

Cito en de Centrale Examens

“De examens deinen mee op de golfbewegingen in het onderwijs”

examens

Anton Béguin

Wie eindexamen zegt, denkt ‘Cito’. Toch is het Cito-logo op de centrale examens zelf niet te vinden. De examens vallen onder de verantwoordelijkheid van het College van Toetsen en Examens (CvTE), en Cito maakt ze in opdracht van het Ministerie van OCW. Die taak is zo wezenlijk voor het Nederlandse onderwijsstelsel, dat hij is vastgelegd in de wet. Bij Cito zijn we daar trots op.

Elk jaar weer zijn de examens een belangrijk anker in onze dienstverlening naar het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. En dat al bijna vijftig jaar. Het startte allemaal met de Mammoetwet die nieuwe onderwijsvormen genereerde als mavo, havo en vwo. Deze hadden nieuwe, objectieve examens nodig en het onafhankelijke toetsinstituut Cito was de aangewezen organisatie.

“Maak aub de examens van dit jaar niet te moeilijk want ik wil zo graag slagen. Als de examens al gemaakt zijn dan hoop ik dat de normering niet te streng is. Stel dat degene die dit leest, echt een gouden hart heeft, zou die zo vriendelijk willen zijn de examens naar mij te willen sturen of te e-mailen want dan maak je me heel erg blij.”

Verzoek van een leerling aan Cito, 1998

Sinds **1969** is Cito betrokken bij de centrale examens voor het voortgezet onderwijs. In dat jaar namen we de werkzaamheden over van het toenmalige Research Instituut voor Toegepaste Psychologie. Ons werk bestond toen voornamelijk uit het instrueren van opgavemakers en het verzorgen van de logistiek. “Het betrof destijds een experiment met een aantal scholen”, weet Anton Béguin, directeur Centrale Toetsen en Examens (CTE) bij Cito. “Cito ondersteunde de vraagconstructie en verstuurd antwoordbladen, potloden en vlakgummen.”

“Over een week, op 14 april a.s., staan tienduizenden leerlingen van het algemeen voortgezet onderwijs voor een beslissend moment in hun nog jonge leven. Zij zullen dan de spits afbijten van het schriftelijk gedeelte van de eindexamens 1971. In totaal zullen dit jaar 65.798 middelbare scholieren aan de examenmarathon gaan deelnemen.”

Uitleg, weekblad van het ministerie van Onderwijs & Wetenschappen, 1971

In 1971 worden de eerste **landelijke** eindexamens afgenomen die door Cito zijn begeleid. Ze worden aangekondigd als eindexamens ‘nieuwe stijl’. Daarbij wordt, zo meldt het Reformatorisch Dagblad, ‘op ruimere schaal gebruik gemaakt van de meerkeuzetoets (zgn. Multiple choice-systeem)’.

“Sorry dat ik het zeggen moet, maar MAVO WI D Niveau was veel te moeilijk. De hele klas liep te klagen. Zelfs ik met mijn 7,6 gem. vond het veel te moeilijk. Bedankt en doe er wat leuks mee.”

Klacht van eindexamenkandidaat gemaild aan Cito, 1998

Dat uiteindelijk nog zoveel scholen de eerste **centrale examens** Duits, Engels en Frans afnemen, is niet zo vanzelfsprekend. Er is flink wat discussie over de noodzaak van centrale examens aan voorafgegaan. “Docenten vreesden dat hun vak teloor zou gaan. De dwingelandij van een centraal examen zou de vrijheid in de klas aantasten”, aldus Anton Béguin. Maar al gauw sloeg dit sentiment om. “Het afnemen van een centraal examen gaf een vak status. Ook niet onbelangrijk in die tijd.”

“Als je in 1975 als exact vak nog niet in het kader van de commissies modernisering leerplan was voorzien van een centraal eindexamen werd je meewarig als een vak dat eigenlijk niet ter zake deed aangekeken.”

Cito-medewerkers Henny Tax en Ineke de Jong in ‘In vogelvlucht: meer dan veertig jaar centrale examens’, 2014

Rond de eeuwwisseling hebben **nagenoeg alle vakken** centrale eindexamens. Zelfs kleine vakken met maar enkele tientallen leerlingen per jaar, zoals filosofie en Russisch.

Sinds 2003 worden ook praktijkvakken centraal geëxamineerd. Anton: “Toen het vmbo ontstond, was het bijna vanzelfsprekend dat er ook centrale examens moesten komen voor de beroepsgerichte leerwegen. Het betekende dat we niet alleen de theorie een plaats moesten geven in het centrale examen, maar ook de praktijk. We vonden de oplossing in een combinatie van competentiegerichte praktijkopdrachten en inmiddels computergestuurde mintoetsen.”

“Het is niet zo dat het onderwijs beter is omdat het Cito bestaat. Onze functie is te bekijken of de eisen die aan het onderwijs worden gesteld, worden gehaald.”

Cito-bestuurder Ton van den Hout in Het Parool, 1993

De **opzet** van het Nederlandse **examensysteem** lijkt voor ons vanzelfsprekend, in het buitenland werkt het vaak anders. “Wat het Nederlandse examensysteem bijzonder maakt is de grote betrokkenheid van docenten. Maar ook de combinatie van schoolexamens met centrale examens is opvallend”, vertelt Anton. “De schoolexamens bieden ruimte voor een schoolspecifieke invulling en beantwoorden aan het recht op onderwijsvrijheid. De centrale examens zorgen voor objectiviteit. Ze zijn neutraal, gestandaardiseerd en voor iedere school en leerling hetzelfde. Dat zorgt voor een gelijkwaardig diploma met toch de mogelijkheid voor een eigen inbreng van de school.”

“Het Nederlandse systeem, van schoolexamen (SE) en centraal examen (CE), is uniek in Europa. Het zorgt ervoor dat onze examens en daarmee onze diploma’s in Nederland een groot civiel effect hebben. Daardoor is een havodiploma behaald in 2015 in Maastricht even veel waard als een havodiploma behaald in 2011 in Groningen.”

In de regel vrij, jubileumboek 100 jaar OCW, 2018

De landelijk verplichte centrale examens leggen daarnaast een kwaliteitsgrens neer voor het Nederlandse onderwijs. Het is die grens die er ongetwijfeld mede voor zorgt dat Nederland op internationaal vlak goed scoort. In 2016 meldt de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO): “The Dutch school system is one of the best.”

“Vooral het centraal schriftelijk is een belangrijk element in de kwaliteitsbewaking. Wanneer je dat zou afschaffen of het belang daarvan vermindert, heeft dat grote gevolgen. [...] Je ziet dat in landen die geen centraal examen hebben. Daar heerst grote onzekerheid over het niveau.”

Onderzoekers Marloes de Lange en Jaap Dronkers in Het Examendossier, Onderwijsblad, 2006

Dat ons examensysteem bijdraagt aan **eerlijke kansen**, is voor Anton ook belangrijk. “De centrale examens leggen de lat voor iedere kandidaat even hoog. Iedereen krijgt dezelfde vragen, dezelfde normen en een objectieve scoring. Dat bevordert een gelijke behandeling van leerlingen, ongeacht hun achtergrond. Bij Cito vinden we dat belangrijk. Tegengaan van kansongelijkheid staat hoog in ons vaandel.”

“Recente rapporten van de Onderwijsinspectie en OESO tonen eens te meer aan wat het grote belang is van een neutrale, objectieve toets in het tegengaan van ongelijke kansen. Met een gelijkwaardig diploma, dankzij een gelijkvormig CE, is de uitgangspositie voor iedere leerling die in Nederland een vervolgopleiding start, gelijk.”

Dossier ‘Waarom een centraal eindexamen’ op Operation Education, 2018

Hoe omvangrijk de klus is die Cito jaarlijks **voor de overheid** klaart, blijkt uit de cijfers. Voor de examenperiode in 2019 construeerden we de vragen voor 244 schriftelijke examens in 1331 opgavenboekjes, en 20 digitale examens in 185 varianten voor vmbo, havo en vwo. Voor het mbo kwamen daar nog eens 135 digitale examens in 648 varianten voor meerdere afnamemomenten bij. Voor al die examens maakten we bovendien de correctievoorschriften, normeringsadviezen en examenverslagen.

“Bij het centraal examen voor het voortgezet onderwijs zijn we slechts producent van de items – we stellen niet het curriculum vast, niet het examen en ook niet de norm waarmee dit wordt beoordeeld.”

Cito-bestuurder Marten Roorda in Zeker Weten, 2004

De examenvragen construeren we bij Cito **samen met docenten** die dagelijks werken met de leerlingen, lesstof en kwaliteitseisen van vandaag. Anton: “Het is echt een samenwerkingsoperatie. We maken de vragen namelijk op basis van de examenprogramma’s die onder verantwoordelijkheid van SLO zijn gemaakt voor het Ministerie van OCW, en de examensyllabi van CvTE. Die beschrijven per vak precies wat leerlingen moeten kennen en kunnen.”

“Veel vragen waren in het Frans. We wisten van tevoren dat sommige vragen in het Frans gesteld zouden worden, maar het waren er wel meer dan ik had gehoopt.”

Vmbo-leerling op nu.nl, 2019

Cito maakt deel uit van een strikt georganiseerde **examenketen**. Maar we bezetten daarin een unieke, eigen positie. Anton: “Het is aan Cito om de vertaling te maken van overheidsrichtlijnen naar praktische opdrachten die op alle mogelijke onderwijsniveaus toetsen of leerlingen de stof in de vingers hebben. Zijn leerlingen klaar om het huidige onderwijsniveau af te sluiten en door te gaan naar een volgend? Dat is uiteindelijk waar een evenwichtig samengesteld examen antwoord op moet geven.”

“Dat examens en diploma’s als paspoort naar de toekomst fungeren, is in belangrijke mate gebaseerd op vertrouwen in een overheid die de kwaliteit van het examensysteem bewaakt.”
Cito-bestuurder Jan Wiegers in VVO magazine, 2003

Zo’n vijftig jaar geleden begon het allemaal met **potlood en papier**. Het inspireerde de Leeuwarder Courant in 1985 nog tot een artikel over 25 kilometer potlood. Want ‘zoveel delen de scholen uit’. Ook Cito-bestuurder Frans Carpaij herinnert zich in 1988 het vele handwerk dat gepaard ging met de verwerking van alle ingevulde papieren antwoordbladen. Werk dat vooral ook heel precies moest gebeuren, omdat ‘elk examen over één leerling gaat’ en ‘je niet kunt zeggen dat een foutje hier zich wel corrigeert met een foutje daar’.

“De examens die de vorm van een meerkeuzetoets hebben, komen bij ons weer terug voor verwerking. Dat is altijd een periode van topdrukte, waarbij met meerploegendienst gewerkt wordt en ook in de weekenden wordt doorgewerkt. Er is een heel strak tijdschema. Soms loopt alles heel soepel, maar soms niet, als er bijvoorbeeld machinestoring is, of als er problemen uit de examens blijken te komen.”

Cito-bestuurder Frans Carpaij in VBSchrift, 1988

Vóór de komst van de machines was het werk zelfs nóg een graadje intensiever. Dat geeft bestuurder Wiel Solberg tenminste aan in 1978.

“Ik zou dan kunnen putten uit de vele, vaak kostelijke, verhalen die in ons instituut de ronde doen tijdens de piekperioden. Als iedere dag honderden zakken post met duizenden stukken – aangetekende stukken – binnenkomen, die honderdduizenden kandidaten, pardon: antwoordbladen, bevatten. Tientallen hulpkrachten worden ingeschakeld om te controleren of de enveloppen inderdaad de aantallen antwoordbladen bevatten, die erop vermeld staan.”

Cito-bestuurder Wiel Solberg in zijn toespraak bij het 10-jarig jubileum, 1978

De Leeuwarder Courant voorziet in 1985 dat **beeldschermen** het hout en grafiet in rap tempo zullen verdringen. Toch verloopt de beoogde digitalisering minder snel dan destijds gedacht. Anton: “We moeten rekening houden met de logistieke ontwikkelingen op scholen. En natuurlijk werken we binnen afgesproken maatschappelijke kaders. Toch blijven we eraan werken. Als digitaal toetsen pedagogisch of inhoudelijk meerwaarde heeft, biedt het namelijk een aantal bijzonder handige opties. Denk alleen al aan de mogelijkheid om in examens te kunnen werken met digitale simulaties. Of om examens tot op vraagniveau adaptief te maken.”

“We zijn uiteindelijk dienstverleners en richten ons op de modale onderwijzer. Wilde vernieuwingen kunt u van ons niet verwachten.”

Cito-bestuurder Wiel Solberg in NRC Handelsblad, 1983

Waar de **digitalisering** wel snel doorgang vond, was bij de papieren opgavenboekjes. Waar die in 1974 nog zijn opgemaakt met ‘IBM-bolletjes’, verandert dat in de jaren tachtig snel.

“Eind jaren tachtig verdrong de komst van WordPerfect de dames die ijverig typten om publicaties en examenconcepten een professioneel uiterlijk te geven.”

Cito-medewerkers Henny Tax en Ineke de Jong in ‘In vogelvlucht: meer dan veertig jaar centrale examens’, 2014

Ondanks dat veel examens nog steeds papieren examens zijn, worden steeds meer examens digitaal afgenomen. Op havo/vwo worden bijvoorbeeld de kunstvakken al jarenlang digitaal geëxamineerd. Maar het vmbo is de grootste voorloper. Daar zijn digitale examens – als we uitgaan van het percentage deelnemende scholen – inmiddels de standaard. Anton vertelt: “Dat was in het begin spannend. De ICT-voorzieningen van de scholen moesten het wel aankunnen. Bij het invoeren van de digitale examens hebben we daarom extra ondersteuning geboden. Via een telefonische helpdesk bijvoorbeeld.”

“Ik heb veel geoefend, maar de vragen leken niet op die in oude examens.”

Verzuchting van een vmbo-leerling op nu.nl, 2019

Wat digitalisering kan betekenen voor de **flexibiliteit**, is te zien bij de centrale examens in het mbo. “Het mbo kent centrale examens voor Nederlands, Engels en tot voor kort rekenen. Scholen kunnen deze examens afnemen in vijf periodes, waarvan de meeste zes of zeven weken duren. Dat geeft opleidingen en studenten grote flexibiliteit bij het inplannen ervan. Anders dan in het vo – waar de meeste examens maatwerk zijn – is dit type examen gebaseerd op een grote databank met examenopgaven”, licht Anton toe.

“Cito moet niet te snel en te veel willen veranderen aan de centrale examens. [...] Dat bleek [...] bij de veranderingen in de centrale examens in het eerste decennium van de 21e eeuw. [...] Het vermeende draagvlak voor een snelle introductie verdampte onder druk van de bezwaren van docenten die meenden dat alles beter bij het oude kon blijven.”

Cito-medewerkers Henny Tax en Ineke de Jong in ‘In vogelvlucht: meer dan veertig jaar centrale examens’, 2014

Al een halve eeuw werkt Cito aan de **ontwikkeling** van de **examens**. En elk jaar werken we aan nieuwe ontwikkelingen. Uiteraard doen we dat samen met CvTE en DUO, en zeker ook samen met docenten. “Die samenwerking met docenten wordt door Cito niet ingezet als nieuwerwetse oplossing voor een moderne vorm van betrokkenheid, maar loopt al sinds de allereerste examens in de jaren zeventig”, geeft Anton aan.

#NiceToKnow

Centrale examens in kwaliteitsslag mbo

Om het kwaliteitsniveau van het onderwijs een impuls te geven, werden in 2010 referentieniveaus ingevoerd voor het po, vo en mbo. In het mbo kregen voortaan alle instromende studenten, op alle kwalificatieniveaus, te maken met deze referentieniveaus. Als extra kwaliteitsimpuls werd besloten de basisvaardigheden centraal te examineren onder regie van het CvTE.

“Om permanent te kunnen examineren heb je een enorme set aan vragen nodig. Deze moeten eerst worden afgenomen tijdens pilots en daarna gevalideerd. Maar we zijn op de goede weg om op te schalen naar [meer] perioden per jaar.”

Cito-medewerker Cecile Ribot in ‘Centraal ontwikkelde examens Nederlandse taal en rekenen in het mbo’, 2012

Cito kreeg de opdracht de centrale examens te ontwikkelen. Uiteraard gebeurde dat in nauw overleg met het onderwijs, en via een zorgvuldig pilot- en implementatieproject.

“‘Creta’ staat voor ‘collectieve reken- en taaltoetsen AOC’s. Creta is in 2008 gestart met het maken van digitale toetsen voor Nederlands, Engels en rekenen, die aansluiten bij de referentieniveaus taal en rekenen. De toetsen worden ontwikkeld door het Cito in samenwerking met de AOC Raad en diverse AOC’s.”

AOC Raad op archieff.aocraad.nl, 2019

Inmiddels maken alle mbo-studenten een centraal examen Nederlands, Engels en - tot voor kort - rekenen. Deze examens zijn gekijkt aan de referentieniveaus. De mbo-examens zijn bijzonder, omdat ze afgenomen worden in maar liefst vijf perioden. Voor Cito betekent dit de ontwikkeling van een grote databank aan up-to-date examenvragen.

“1400 docenten zijn elk jaar al betrokken bij het maken en testen van vragen en examens. Maar dat moeten er nog meer worden.”
Cito-special in Van Twaalf Tot Achttien, 2019

Inhoudelijke **vernieuwing** van de examens is een complex proces. Daarbij is draagvlak vanuit het onderwijsveld essentieel en wordt in opdracht van de minister besloten. Het gaat dan om aanpassingen op basis van nieuwe opleidingsstructuren, nieuwe vakken en vakinhouden, nieuwe technische mogelijkheden of nieuwe inzichten. Ook kleinschaliger vinden er vernieuwingen plaats. Soms gebeurt dat naar aanleiding van aangepaste examensyllabi van CvTE. Net zo vaak zijn we zelf actief met verbeter- en onderzoeksvoorstellen. Dat neemt niet weg, dat veranderingen soms langzaam gaan. Het aanpassen van een landelijk examensysteem vereist zorgvuldig handelen.

“Veranderen in de keten is niet eenvoudig, vraagt om geduld en om creativiteit om sterk gevoelde wensen binnen de organisatie ook binnen de beleidskaders te kunnen realiseren.”
Cito-bestuurder Anneke Blok in Van Twaalf Tot Achttien, 2018

Een bijzonder punt in het Nederlandse examensysteem is de media-aandacht. Die is in de examenperiode onveranderd groot. De centrale examens vormen een landelijk ritueel, een happening bijna.

“Het Nederlandse examensysteem [...] is in meerdere opzichten uniek in de wereld. In vergelijking met andere examensystemen is het in hoge mate openbaar: er is geen ander onderwijssysteem waar examens in landelijke dagbladen worden gerecenseerd en radio en televisie dagelijks verslag doen van het reilen en zeilen van kandidaten.”
Cito-bestuurder Jan Wiegers in VVO Magazine, 2003

Het meest in **de spotlights** staan uiteraard de examens zelf. Ze worden besproken, uiteengehaald en bekritiseerd. Bij Cito vinden we het mooi dat ons werk zo in de schijnwerpers staat. We leren ervan, ook al is het soms slikken wanneer we als examenmakers door de mangel worden gehaald.

“De tekst voor HAVO ‘Vrouwen in mannenberoepen’ werd gezien als een tekst speciaal voor meisjes en één die mogelijk de lachlust van de jongens opwekte. De opsteltitels waren in de ogen van leerlingen en docenten achtereenvolgens ‘modieus’, ‘trendy’, actueel, gevarieerd, van behoorlijk niveau, met te weinig of juist te veel fantasie-onderwerpen. Latijn werd een mooi examen gevonden, maar ook te moeilijk, ‘niet te doen’. Anderen vonden de tekst abstract gezemel en zelfs een zeurtekst.”
Cito-blad Citotaal, 1984

Ook **leerlingen en docenten** geven elk jaar in groten getale feedback op de eindexamens. Docenten reageren bijvoorbeeld via de jaarlijkse ‘quick scan’ van Cito en de Examenlijn van CvTE. Leerlingen benaderen de officiële klachtenlijn van scholierenorganisatie LAKS, maar posten steeds vaker ook vragen en opmerkingen op social media.

“Ik zou willen dat het Engels examen wat moeilijker was, nu iedereen het mega goed gedaan heeft zal die n-term vast min duizend zijn.”

Leerling op Twitter, 2019

In een enkel geval loopt **de discussie** over een examenvraag zo hoog op, dat de politiek ermee gemoeid is. In 1980 was er veel te doen over een opgave in het biologie-examen vwo. Het leidde tot vragen in de Tweede Kamer. Bij Cito ging het incident het jaarverslag in onder de titel ‘De ijsbeer, een koude drukte met veel uitstraling’.

“We hebben wel eens vragen over disco en popsterren opgenomen. De groepen die in die wereld niet thuis zijn, voelen zich dan benadeeld. Maar ja moeten we ons dan maar beperken tot de handleiding van de stofzuiger?”

Cito-bestuurder Frans Carpaj in VBSchrift, 1988

Nergens komen maatschappelijke veranderingen zo tot uitdrukking als in de opgaven van de centrale examens. Examens moeten actueel zijn en passen bij steeds nieuwe onderwijsinhoud. “Een uitdaging, want het maken van een examen beslaat een periode van minimaal twee jaar”, verklaart Anton.

“In heel Nederland geldt de ophokplicht voor commercieel pluimvee en de afschermplicht voor hobbypluimvee. Het CvTE heeft daarom besloten de opdracht in het examen, waarbij de kandidaten met kippen in aanraking komen, aan te passen. [...] In de aangepaste versie oordeelt de kandidaat de gezondheid van cavia’s i.p.v. die van kippen.”

Erratumblad profielvak Groen – cspe BB, 2018

Praktijktesten moeten uitwijzen of vragen zelf deugdelijk zijn, maar ook of nieuwe vraagvormen werken en of vragen meten wat ze beogen te meten. Want ook daarin is veel veranderd. Werd in de eerste examens vooral feitenkennis getoetst, in de loop van de tijd kregen ook inzicht en vaardigheden er een plek. Anton: “Sinds de invoering van de Tweede Fase krijgt wendbare of toegepaste kennis meer de aandacht. Van het onderwijs wordt in toenemende mate verwacht dat het leerlingen voorbereidt op een snel veranderende samenleving. Leerlingen moeten daarom maatschappelijke vraagstukken kunnen doorgronden, begrijpen en verklaren”.

“Je moest twee argumenten geven waarom Groot-Brittannië ontwikkelingshulp moest stopzetten. Daar heb ik echt poep opgeschreven.”

Havo-leerling op nu.nl, 2019

Wie **over de jaren heen** examenvakken en examenvragen bekijkt, ontdekt dat de centrale examens een afspiegeling zijn van ontwikkelingen in de maatschappij. Anton: “De discussie over wat in het onderwijs verplicht wordt door de overheid en wat aan de scholen wordt gelaten, loopt als een golfbeweging door de onderwijsgeschiedenis. De examens deinen hierop mee. Ze geven daarmee een mooi beeld van belangrijke ontwikkelingen in het Nederlandse onderwijs.”

“In de jaren 70 al werd er gediscussieerd over de normering, herexamens, vraagvormen en nog veel meer. In de media en daarbuiten. Daarin lijkt niets veranderd. Maar uiteindelijk doen we het voor leerlingen, studenten en lerenden. Voor wie soms onze instrumenten inzicht geven, vertrouwen brengen en als je geslaagd bent, trots.”

Cito-bestuurder Anneke Blok op de Jubileumdag, 1 oktober 2018

Hoe de examens zich de komende jaren ontwikkelen, hangt af van diverse **factoren**. Ook van de politieke en maatschappelijke discussies. Anton: “Bij de herziening van het curriculum zoals nu wordt uitgewerkt, hoort ook een evaluatie van de toetsen en examens. Want het is belangrijk dat die blijven aansluiten bij het gegeven en gewenste onderwijs. Dat maakt het zinvol om aandachtig te kijken naar het examensysteem dat we hanteren, en naar het draagvlak voor dat systeem. Als er een wens is naar maatwerk en flexibilisering, en je scholen meer vrijheid wilt geven om examens flexibel af te nemen, dan moeten we onderzoeken of en hoe dat geregeld kan worden.”

“Versoepelen van exameneisen, afschaffen van particuliere studiebegeleidingsinstituten: het zijn allemaal pleisters en doekjes tegen het bloeden. De werkelijke vraag waar we met elkaar het antwoord op moeten vinden is: welk belang hechten we aan een CE? Past het nog bij de wereld van vandaag en morgen?”

Dossier ‘Waarom een centraal eindexamen’ op Operation Education, 2018

Met dat **onderzoek** is Cito in feite al bezig. Anton: “We onderzoeken inderdaad de mogelijkheid van flexibelere centrale examens. Inhoudelijk kun je denken aan toetsen die bestaan uit toetsmodules. Neem het vak natuurkunde. Een basismodule voor alle leerlingen zou aangevuld kunnen worden met verdiepende modules voor leerlingen die geïnteresseerd zijn in een bepaald aspect, zoals sterrenkunde of kwantummechanica. Ook tempodifferentiatie, op verschillende momenten examen doen, behoort technisch tot de mogelijkheden. Net als niveaudifferentiatie dat nu al kan, maar misschien wel makkelijker gemaakt kan worden”.

“Men denkt dat het hier een toetsfabriekje is, waar cijfergekken in hun eentje zitten te broeden op opgaven. Dat is onjuist. De meeste medewerkers van het Cito [hebben] zelf onderwijservaring [...] en [...] de inbreng door de mensen uit het onderwijs [is] erg groot [...]”
Cito-bestuurder Wiel Solberg in Cito-blad Citotaal, 1982

In hoeverre dit soort systemen **wenselijk** is, hangt af van de manier waarop het onderwijs is ingericht en van inhoudelijke keuzes in het curriculum. “Welke kant het ook opgaat, het is belangrijk om de maatschappelijke waarde van het diploma te blijven borgen”, stelt Anton. “Want uiteindelijk gaat het erom dat toetsing ten dienste staat aan de ontwikkeling van de leerling. Het is geen doel op zich, het is een bijdrage. Wat mij betreft zou het mooi zijn als de negatieve connotatie van toetsing afneemt.”

“Ook al is een examen af en heeft Cito daarmee in principe haar werk gedaan, echt af is een examen pas als kandidaten het hebben gemaakt en docenten het hebben gecorrigeerd. Pas dan valt vast te stellen of het een geslaagd examen was of niet.”
Cito-medewerkers Rob Adriaens, Thea Hooyman, Bart Pijpers en Ingrid Heinen in Geografie.nl, 2017 ●

#NiceToKnow

Normeren | Een pittig stukje advies

Eindexamenkandidaten kijken er tegenwoordig naar uit: de publicatie van de N-termen. De N-term bepaalt namelijk hoe hun score per examenvak wordt vertaald naar een cijfer. Voor Cito betekenen de normeringen op de centrale examens een pittig stukje advieswerk. Door het jaar heen steken we veel tijd en expertise in de robuustheid van het systeem en in de examenperiode werken we – met de hulp van duizenden docenten – aan een snelle, objectieve en gedegen bepaling van de technische normeringen. Die adviezen gaan naar CvTE waar de definitieve N-termen worden vastgesteld.

“De leerling krijgt het cijfer dat hij verdient. Maar helaas kun je kennis niet zo nauwkeurig meten als de lengte van een tafel.”

Cito-medewerker Paul van der Molen op Scholieren.com, 2018

In Nederland markeert het eindexamen een grens. Het diploma geeft aan dat je als leerling hebt voldaan aan de onderwijsseisen op een bepaald niveau. “Dat betekent dat je moet kunnen vertrouwen op de waarde van dat diploma”, stelt Paul van der Molen, Cito-manager Onderzoek en Normering. “Wat je terug wilt zien, is dat gelijke prestaties leiden tot gelijke cijfers. Niet alleen in een bepaald examenjaar, maar ook over de jaren heen. Toegekende cijfers moeten vergelijkbaar en eerlijk zijn. Maar examens zijn niet altijd even moeilijk, hoe goed we daarvoor ook ons best doen. Dat betekent dat we verschillende moeilijkheidsgraden moeten verdisconteren. Dat gebeurt met de N-term.”

Cito-bestuurder Wiel Solbert vertelt in de Leeuwarder Courant, 1983, waarom Cito centrale eindexamens ontwikkelde ‘die alleen via dezelfde maatstaven worden beoordeeld’:

“Om een objectieve beoordeling van de prestatie die door de leerling wordt geleverd, te bevorderen. Want in het verleden bleek dat beoordelingsnormen nogal eens uiteenliepen. De ene leerkracht rekende een fout zwaar aan terwijl volgens een collega in het andere deel van het land slechts sprake was van een vergissing.”

Hoe moeilijk is een examen?

In de huidige normeringssystematiek vormen normhandavingsonderzoeken een belangrijke gegevensbron. Via die onderzoeken schat Cito de moeilijkheid van vragen in de centrale examens in. “Dat is een deel van de puzzel om de vaardigheid van de kandidaten te bepalen”, stelt Paul. Cito

kan werken met drie typen normhandvingsonderzoeken. “Die zijn niet allemaal even nauwkeurig. Het liefst gebruiken we de Anchor in Package-methode, maar die is alleen in te zetten bij digitale examens. We werken dan met ‘geheime’ opgaven die we meerdere jaren inzetten. Zo weten we hoe goed verschillende populaties dezelfde opgaven maken, wat informatie geeft over de vaardigheidsontwikkeling”, legt Paul uit. Andere methoden zijn pre- en posttesten (examenvragen worden samen met ankeropgaven buiten de examens om voorgelegd aan leerlingen) en standaardbepalingen (docenten schatten de moeilijkheid van vragen in).

“Wie heeft er bedacht dat de N-term voor havo Duits 0,2 moet zijn? Mag ik diegene even heel hard slaan?”

Leerling op social media, 2019

Van technisch naar definitief

In de examenperiode zelf bepaalt Cito per examen de technische N-term. Dat gebeurt volgens strakke procedures en met hulp van alle docenten die examens nakijken en scoren. Paul: “Docenten en tweede correctoren corrigeren het werk aan de hand van onze correctievoorschriften. Daarin staan de juiste antwoorden en hoeveel punten deze waard zijn. Dat levert per leerling een score op, die door de docenten bij ons digitaal wordt aangeleverd. Vervolgens maken wij een analyse en bepalen we de technische N-term. Die gaat als advies naar CvTE.”

“Jarenlang perfectioneert het Cito de ‘normhandhaving’. In het verleden werden uitsluitend bij fouten of te moeilijke examens extra punten uitgedeeld. Bij de meeste vakken betekenden te makkelijke examens mazzel voor de eindexamenkandidaten. Die situatie is in 2000 veranderd.”

Examendossier in Het Onderwijsblad, 2016

Het CvTE stelt uiteindelijk de definitieve N-termen voor de examens vast. Dat gebeurt nadat ook reacties van vakverenigingen, van docenten via de Examenlijn van CvTE en van leerlingen via LAKS, zijn meegenomen. Paul: “In veruit de meeste gevallen wordt de technische N-term ook de definitieve N-term. De afgelopen tien jaar gold dat voor ruim 80% van de examens. Daar mogen we best trots op zijn. Het betekent dat we via ons normeringsonderzoek een wezenlijke bijdrage leveren aan de betrouwbaarheid van het Nederlandse examensysteem.”

“Effe serieus. Waarom mag de n term term überhaupt onder de 1 zijn? Al onze se zijn toch ook gwn met n term van 1 beoordeeld?”

Leerling op sociale media, 2019

“We hebben het geluk dat er één instituut is waar de kwaliteit van toetsontwikkeling gecentreerd is”

Pieter Hendrikse over gedegen toetsen en examens

interview

Pieter Hendrikse

Het College van Toetsen en Examens waakt over de kwaliteit van onder andere de centrale examens en de Centrale Eindtoets. Deze moeten valide en betrouwbaar zijn. Om zulke toetsen te maken, is Cito in Nederland de aangewezen organisatie. Want “Cito zorgt voor een solide, wetenschappelijke basis voor goede toetsing”, vindt Pieter Hendrikse, voorzitter van het College.

“Goede examenvragen zijn vragen die leerlingen echt goed kunnen maken”, stelt Pieter Hendrikse. “Leerlingen moeten er, na bestudering van alle relevante inhoud, mee uit de voeten kunnen. Daarnaast moeten kennis, inzichten en vaardigheden die een leerling heeft opgedaan, zichtbaar worden in het examen. Maar dat eerste vind ik als onderwijsman het belangrijkste. En dat docenten zich in het examen herkennen. Daar word ik enthousiast van.”

Een democratische verworvenheid

Voor Hendrikse is het nut van examens evident: “Examens zijn belangrijk, omdat ieder kind het recht heeft op enig moment te horen hoe hij ervoor staat wat betreft beheersing van de stof of in vergelijking met anderen. Centrale examens bieden docenten daarnaast een referentiepunt: zitten in mijn lessencyclus of mijn leerplan de goede onderwerpen? Dat alles bijeen zorgt ervoor dat het examen als instrument een civiel effect kan genereren, waar je veel aan hebt als je een vervolgstudie of werk zoekt.”

“Het is een democratische verworvenheid dat we in Nederland dit stelsel van examinering hebben”, benadrukt Hendrikse. Het onderstreept de verantwoordelijkheid van het College voor Toetsen en Examens. “Als regievoerder hebben we, in opdracht van de minister, een grote verantwoordelijkheid om de kwaliteit van de centrale toetsen en examens te borgen. Cito maakt de vragen aan de hand van syllabi van het CvTE. Vervolgens stelt een vaststellingscommissie per vak de uiteindelijke vragen vast. Ook die werkt onder aansturing van het CvTE.”

Valide meten

In totaal werken jaarlijks zo’n 1400 docenten met het CvTE in het totale examenproces. “Die docenten nemen deel aan de veldraadpleging bij de voorbereiding van nieuwe syllabi, zitten in een constructiegroep of in een vaststellingscommissie, of zijn betrokken bij de pretests. De vaststellingscommissies bijvoorbeeld, zijn samengesteld uit examenklasdocenten die zijn voorgedragen door hun vakinhoudelijke verenigingen of onderwijsvakorganisaties”, licht Hendrikse toe.

Cito zorgt in het hele proces voor een solide, wetenschappelijke basis voor goede toetsing. Hendrikse: “We hebben in Nederland het geluk dat er één instituut is waar de kwaliteit van toetsontwikkeling gecentreerd is. Ik weet dat Cito niet altijd een populaire instelling is. En dat hoeft ook helemaal niet. Meten levert nu eenmaal een meetlat op, dan ben je soms te lang of te kort. Als dat meten maar valide gebeurt.”

Oververhitte toetscultuur

Volgens Hendrikse is 'Cito een autoriteit met internationaal een gerespecteerde naam'. Hij vervolgt: "En dat zeg ik niet vanwege mijn betrokkenheid bij CvTE, maar op grond van langdurige onderwijservaring. Het instituut is erin geslaagd de expertise die is opgebouwd, te borgen. En te delen. Het publieke deel van Cito is tenslotte van ons allemaal."

Hendrikse waardeert de rol die Cito speelt in discussies: "In discussies over toetsen heeft Cito - in het licht van maatschappelijke ontwikkelingen - altijd de inhoudelijke analyse, inhoudelijke feedback en tegenspraak weten te organiseren. Ook ten opzichte van zichzelf. De oververhitte toetscultuur waarover nu bijvoorbeeld wordt gediscussieerd, daar zouden founding fathers De Groot en Solberg mordicus tegen zijn. Die toetscultuur is nooit de bedoeling geweest. Maatschappelijk gezien hechten we te veel waarde aan toetsen. Maar gelukkig ontstaat ook daarover de laatste jaren een debat."

Teaching for the test

Dat examens zouden leiden tot teaching to the test is volgens Hendrikse onzin: "Je leert voor het leven, niet voor het examen. Het is vreselijk als dat wel gebeurt. Nog erger is het als ouders bureaus inschakelen om hun kinderen klaar te stomen voor een toets. Dat moeten we niet willen. Tegelijkertijd is er niets mis mee om leerlingen vertrouwd te maken met een bepaalde manier van toetsen. Dat noem ik teaching for the test. Een leerling moet met gezonde spanning een eindtoets of examen kunnen doen en niet al van tevoren in de stress schieten. De laatste schooltijd beperken tot een soort drilmachine die zorgt dat ze testjes kunnen maken, is verspilde tijd." ●

"Het is een democratische verworvenheid dat we in Nederland dit stelsel van examinering hebben."

Pieter Hendrikse

Kijk- en luistertoetsen | Schoolexamens met landelijke normering

Het zijn opvallende Cito-producten voor eindexamenkandidaten: de Kijk- en luistertoetsen. Ze vormen geen onderdeel van de centrale examens, staan ook niet in de wettelijke taak die Cito van de overheid heeft meegekregen, maar tóch maken we jaarlijks een compleet scala aan KLT's voor de moderne vreemde talen. Voor alle schoolniveaus, voor alle typen leerlingen, voor grote én kleine talen.

Het toetsen van luistervaardigheid tijdens de schoolexamens is verplicht; het gebruik van de Cito-toetsen niet. Scholen kunnen de Cito-Kijk- en luistertoetsen dus inzetten als schoolexamen, maar het hoeft niet. Binnen Cito worden de toetsen daarom ontwikkeld binnen Cito BV.

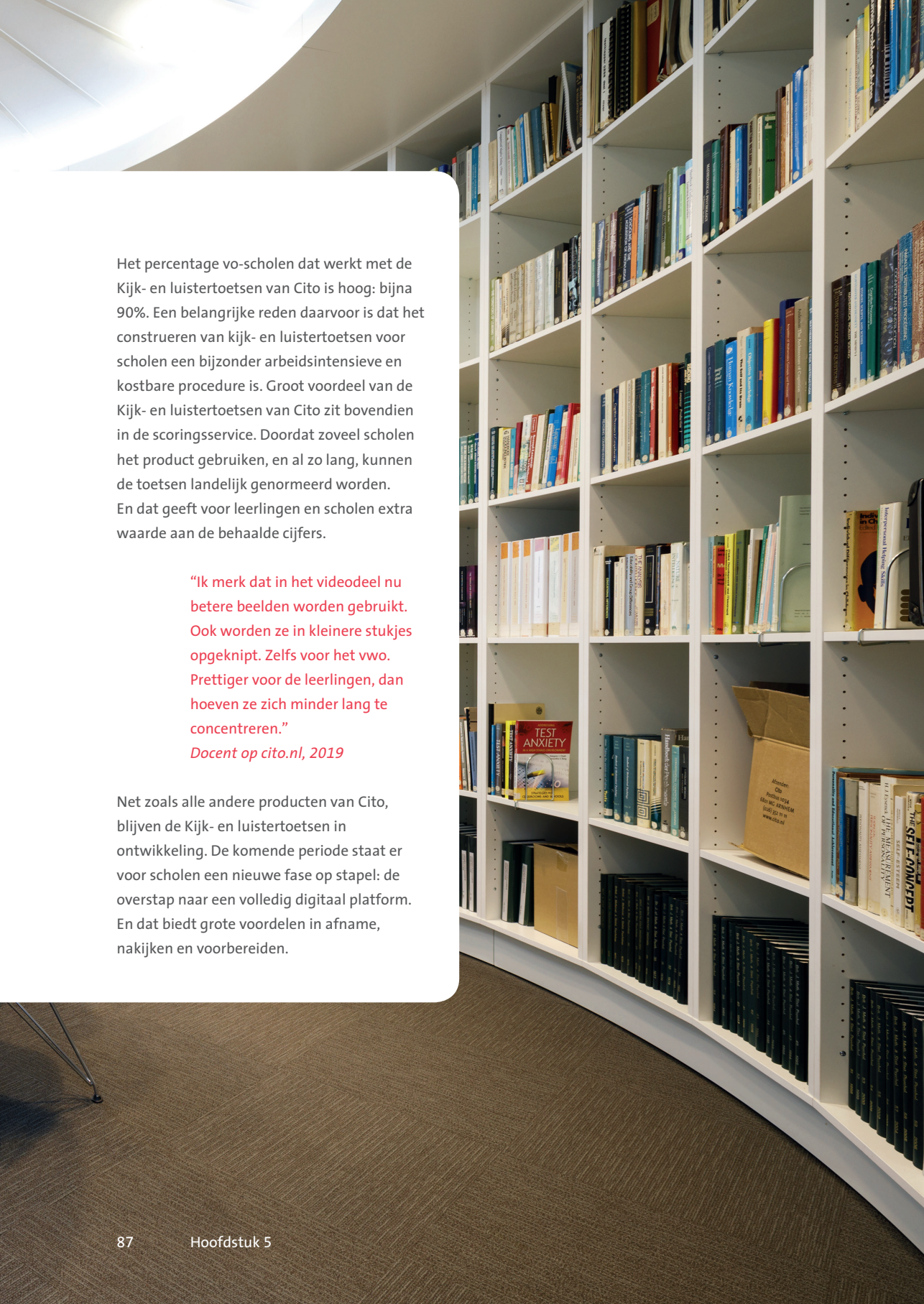
“En voor de luistertoetsen zijn we ook op het buitenland gericht. We halen voor die toetsen daar ons materiaal vandaan. Soms luisteren we de radio af. We hebben bijvoorbeeld een sterke ontvanger om voor het examen Russisch materiaal te verzamelen.”

Cito-bestuurder Frans Carpaj VBSchrift, 1988

Cito ontwikkelt al Kijk- en luistertoetsen sinds 1972. In dat jaar verschenen de eerste luistertoetsen Frans, Duits en Engels voor de havo. Sindsdien is binnen Cito een speciaal team toetsdeskundigen actief dat de kijk- en luistertoetsen construeert. Daarbij wordt uiteraard gewerkt met oorspronkelijke beelden en geluidsopnamen van bijvoorbeeld de BBC of ZDF. Maar net zo vaak wordt het toetsmateriaal zelf ontwikkeld en reizen Cito-toetsdeskundigen naar het buitenland om interviews met native-speakers op te nemen.

“Net op het moment dat de Franse klanken een zonovergoten terrasje in de mediterrane zône voor je geestesoog hebben getoverd, doet een piep je weer tot de realiteit terugkeren. Op de plaats van het piepje moet je dan een woord invullen, zodat de zin op een logische manier wordt afgemaakt. Dat laatste gaat weer volgens het onvolprezen multiple choice systeem.”

NRC Handelsblad, 1982

Het percentage vo-scholen dat werkt met de Kijk- en luistertoetsen van Cito is hoog: bijna 90%. Een belangrijke reden daarvoor is dat het construeren van kijk- en luistertoetsen voor scholen een bijzonder arbeidsintensieve en kostbare procedure is. Groot voordeel van de Kijk- en luistertoetsen van Cito zit bovendien in de scoringservice. Doordat zoveel scholen het product gebruiken, en al zo lang, kunnen de toetsen landelijk genormeerd worden. En dat geeft voor leerlingen en scholen extra waarde aan de behaalde cijfers.

“Ik merk dat in het videodeel nu betere beelden worden gebruikt. Ook worden ze in kleinere stukjes opgeknipt. Zelfs voor het vwo. Prettiger voor de leerlingen, dan hoeven ze zich minder lang te concentreren.”

Docent op cito.nl, 2019

Net zoals alle andere producten van Cito, blijven de Kijk- en luistertoetsen in ontwikkeling. De komende periode staat er voor scholen een nieuwe fase op stapel: de overstap naar een volledig digitaal platform. En dat biedt grote voordelen in afname, nakijken en voorbereiden.

6

Het succes van het Leerlingvolgsysteem

“Het is een positief systeem om groei te meten”

Marleen Oosterink

Cor Sluijter

In de jaren 80 was het een ware innovatie: het Cito Leerlingvolgsysteem. Lange termijn-evaluatie was nieuw. Net als de groei van leerlingen meetbaar maken. Inmiddels is het systeem voor leraren een vanzelfsprekend instrument om hun onderwijs af te stemmen op de behoeften en mogelijkheden van leerlingen. Nog steeds zijn Cito-medewerkers Cor Sluijter (manager Psychometrie en Onderzoek) en Marleen Oosterink (businessmanager primair onderwijs) overtuigd van de positieve werking ervan.

Het is een succesvol voorbeeld van **onderwijsinnovatie** in samenwerking met de praktijk: het Cito Volgsysteem primair en speciaal onderwijs. De wieg van het systeem stond in Rotterdam. Cor Sluijter, projectleider tussen 1999 en 2004, vertelt: “Halverwege de jaren 80 werden we bij Cito benaderd door basisscholen in de gemeenten Rotterdam en Schiedam. De vraag was bijzonder: of we een systeem konden bouwen om de ontwikkeling van leerlingen te volgen. In de regio waren relatief veel achterstandskinderen. Scholen wilden die achterstanden gericht wegwerken, en daarvoor wilden ze de voortgang van hun leerlingen goed kunnen volgen. Leerkrachten konden daar wel een hulpmiddel bij gebruiken.”

“Het project, dat een looptijd van zes jaar heeft, beoogt een serie samenhangende evaluatie-instrumenten te ontwikkelen voor de lange termijn-evaluatie met als voornaamste functie periodiek de mate voor vooruitgang van individuele leerlingen over langere periodes na te gaan.”

Cito-medewerker Fons Moelands in Basisschool Management, 1988

De **ontwikkeling** van het **Leerlingvolgsysteem** werd mede gefinancierd door de overheid. “We startten het project in 1987 met Rotterdamse en Schiedamse basisscholen. Maar het was van meet af aan de bedoeling dat het materiaal beschikbaar zou komen voor alle scholen in Nederland”, geeft Marleen Oosterink aan. Het systeem werd namelijk gezien als een passend antwoord op onderwijskundige ontwikkelingen in die jaren. Er kwam meer aandacht voor individuele leerlingen, net als voor differentiatie.

“Er is nauwelijks iets vanzelfsprekenders te bedenken in het onderwijs dan het nakijken van werk van de leerlingen, het overhoren, het stellen van vragen, het observerend door de klas lopen, allemaal activiteiten om de leerling zo goed mogelijk te volgen. [...] Kennelijk heeft men het belang ervan als het ware herontdekt en dit leidt ertoe dat men een systematische aanpak bepleit, een aanpak die zo min mogelijk aan het toeval overlaat.”

Cito-medewerkers Paul van Dam en Fons Moelands in School, 1988.

Lange termijn-evaluatie, dat was nieuw. De groei van leerlingen meetbaar maken ook. Hoe pak je de ontwikkeling van zo'n instrument aan? Cor lacht: “Dat kostte wel wat hoofdbreken, ja. Maar bij Cito houden we van probleemgestuurde innovaties. Er lag een duidelijke vraag vanuit de praktijk. En dat is het voor ons altijd het beste vertrekpunt om vanuit onze wetenschappelijke basis te werk te gaan. Dat het uiteindelijk zou lukken, daar twijfelde destijds niemand aan, denk ik. De vaardigheden die in het LVS aan de orde komen, zijn goed in kaart te brengen. Het enige wat dan nodig is, is een heldere omschrijving ervan. Vervolgens kunnen wij het meetbaar maken.”

“Het project Leerlingvolgsysteem heeft van meet af aan het karakter gehad van een ontwikkelproject. Dat betekent dat het niet primair de bedoeling is fundamenteel onderzoek te doen naar vragen die vanuit wetenschappelijk perspectief interessant zijn, maar dat er op wetenschappelijk verantwoorde wijze producten worden ontwikkeld, waarmee de praktijk van het onderwijs geholpen cq. verbeterd kan worden.”

Cito-medewerker Paul Gillijns in Pedagogische Studiën, 1992

De brainwave zat uiteindelijk in het gebruik van de in **Nederland** nog niet vaak op zo'n brede schaal toegepaste Item Respons Theorie (IRT). Cor: “Daardoor konden we een referentiekader ontwikkelen. Een meetlat, aan de hand waarvan je kunt zien wat de groei van leerlingen is, hoe die groei is en of die naar verwachting is.”

“De LVS-toetsen maken het mogelijk de ontwikkeling van kinderen over een lange periode te volgen en in kaart te brengen. De ‘vaardigheidsschalen’ voor de verschillende leergebieden kunnen worden beschouwd als een meetlat waarmee u de groei van de leerlingen op het desbetreffende leergebied daadwerkelijk kunt volgen.”

Cito-medewerkers Cor Sluijter en Willem Rosier in JSW, 2002

Bouwsteentjes ontwikkelen, daar ging het om. Steeds nieuwe, stap voor stap. Marleen vertelt: “We zijn met scholen gaan praten, hebben wensen opgehaald en vervolgens vertalingen van die wensen gemaakt”. Cor vult aan: “We gingen zowel voor taal als voor rekenen aan de slag. Door samen met leerkrachten en leerlingen te ontwikkelen, testen en verbeteren, ontstonden er compleet nieuwe vaardigheidsschalen die toen – en nu nog steeds - de basis legden onder het systeem.”

“Het is niet reëel [...] scholen te vragen zelf een leerlingvolgsysteem te ontwikkelen. Zeker geldt dit voor een lange-termijn-leerlingvolgsysteem zoals het Cito in voorbereiding heeft. Dergelijke schalen en curves zijn niet van achter een bureau te bedenken, maar moeten proefondervindelijk bij grote aantallen leerlingen worden vastgesteld.”

Cito-medewerker Fons Moelands in Basisschool Management, 1988

Eind 1988 waren de eerste schalen klaar: de schaal voor aanvankelijk lezen en een schaal voor spelling van onveranderlijke woorden voor groep 3 en 4. De verwachtingen waren hooggespannen.

“Een nieuwe ontwikkeling is het project Leerlingvolgsysteem. [...] Ik verwacht, gezien de reacties die er op komen dat dit project een flink vervolg kan krijgen. De verspreiding van informatietechnologie op scholen maakt dit soort ontwikkelingen mogelijk.”

Cito-bestuurder Frans Carpaj in VBSchrift, 1988

Dat neemt niet weg dat **scholen overtuigend** moesten worden. “We hebben heel wat discussies in het land moeten voeren”, aldus Cor. In tal van vakbladen verschenen daarom toelichtingen en onderbouwingen. “Wil de school de continue ontwikkeling van de leerling bevorderen, zoals gesteld in artikel 8 van de Wet op het Basisonderwijs, dan is afstemming van het onderwijs op de mogelijkheden en behoeften van individuele leerlingen een voorwaarde”, schrijft Fons Moelands in 1988, toen projectleider Leerlingvolgsysteem voor Cito, in het tijdschrift Basisschool Management. Hij legt uit dat leerkrachten niet zelden ‘een onnauwkeurig beeld’ van hun leerlingen hebben. En dat mede daardoor steeds vaker een pleidooi gehouden worden voor het opzetten van een leerlingvolgsysteem. “Achterstanden van leerlingen kunnen dan tijdig worden gesignaleerd en worden aangepakt”, stelt hij.

“Het Leerlingvolgsysteem is een stuk gereedschap waarmee de leraar beter kan evalueren dan met middelen waarover hij nu beschikt.”

Cito-medewerkers Paul van Dam en Fons Moelands in School, 1988

Natuurlijk is het niet alleen Cito dat zich **positief** uitlaat over het systeem. De Adviesraad voor het basis- en (voortgezet) speciaal onderwijs pleit in 1988 voor de invoering van een leerlingvolgsysteem. In de nota Voorrang aan achterstand zijn het tegengaan van achterstanden en uitval belangrijke argumenten. In 1990 pleit staatssecretaris Jacques Wallage voor het LVS als ‘onderdeel van een nieuwe manier van spreken over de kwaliteit van het onderwijs’.

“De wissel die momenteel wordt genomen, is dat de manier waarop leerkrachten met leerlingen omgaan meer centraal komt te staan. Of leerkrachten resultaatbewust werken en of ze eventueel lacunes in kennis van kinderen opsporen.”

Staatssecretaris Jacques Wallage, School & Begeleiding, 1990

Hoe positief Wallage ook is, hij maakt een duidelijk **voorbehoud**. In hetzelfde interview in School & Begeleiding stelt hij kritisch dat hij ‘niet iemand is die een onvoorwaardelijk geloof heeft in wat de toetsontwikkelaars hebben kunnen bedenken’. Hij weet maar al te goed dat de onderwijspraktijk het systeem ook moet omarmen. Hij stelt: “Het hangt er volgens mij heel sterk vanaf of we een totaalontwikkeling op gang kunnen brengen waarin dit objectieve hulpmiddel inderdaad dat hulpmiddel is waarvan docenten zeggen dat ze er wat aan hebben.” En er zijn meer vraagtekens:

“Aan het CITO-systeem moet nog hard worden gewerkt voor het toepasbaar is over meerdere leerjaren. [...] Terwijl aan de ene kant volgsystemen nog verre van ‘af’ zijn, zijn grote delen van het onderwijsveld allerm minst rijp om met zulke systemen te werken. De bereidheid om op een prestatietoer te gaan is door de innovatie niet toegenomen.”

P. Jungbluth, ITS Nijmegen, in Schoolbegeleiding, 1990

“Het leerlingvolgsysteem dat wij hanteren, waarin wij de kinderen in al hun vorderingen volgen, geeft een veel completer beeld van hun capaciteiten en andere mogelijkheden dan [de Cito-toets], die feitelijk een momentopname geeft.”

Basisschooldirecteur in Eindhovens Dagblad, 1992

In 1991 was het zover. Na een **intensief ontwikkeltraject** wordt een compleet Cito Leerlingvolgsysteem geïntroduceerd voor groep 3 en 4. Twee jaar later volgen groep 5 en 6 en na nog eens twee jaar zijn de materialen voor groep 7 en 8 klaar. Ook voor kleuters komen er LVS-toetsen voor taal en voorbereidend rekenen. Scholen zijn enthousiast en adopteren de nieuwe werkwijze in sneltreinvaart. De hulpboeken bij het LVS én het computerprogramma LVS dragen daar zeker hun steentje aan bij. Inmiddels werkt 95% van de scholen met minimaal één product van het Cito Leerlingvolgsysteem.

“Pas één jaar geleden is het Computerprogramma Leerlingvolgsysteem op de markt en nu al mogen we de duizendste gebruiker begroeten. En dat is de Groen van Prinstererschool in Hilversum. Daar, in de lerarenkamer zit het voltallige team aan de koffie. Dat wordt dus koffie met gebak.”

Cito-blad Citotaal over het succes van het computerprogramma LVS, 1995

Tien jaar na de introductie van het Leerlingvolgsysteem in het basisonderwijs is het voortgezet onderwijs aan de beurt. Net zoals in het basisonderwijs ligt dat systeem er niet in één keer. Net zo vergelijkbaar is dat Cito het ontwikkelt op verzoek van het onderwijs zelf. Marleen Oosterink: “Voor het vo startte alles met de ontwikkeling van plaatsingstoetsen voor brede brugklassen. Aan die plaatsingstoetsen was behoefte om leerlingen goed te kunnen adviseren voor het vervolgniveau. De toetsen werden zo positief ontvangen, dat scholen zelf vroegen om een complete serie toetsen voor de hele onderbouw van het vo.”

“Het systeem helpt scholen bij het advies aan leerlingen die voor de keuze van een leerweg en/of sector staan. De toetsen van het systeem geven ook aan waar een leerling hiaten in zijn kennis of vaardigheden vertoont, zodat een leerlinggerichte aanpak en begeleiding mogelijk zijn. Daarnaast kan het systeem de vorderingen van een klas, leerjaar of school in beeld brengen waardoor de kwaliteit van het gegeven onderwijs bekeken kan worden.”

Cito-medewerkers Karin Bügel, Gerard Boeijen en Willem Roosmalen, in Impuls, 2001

Na de introductie van volgtoetsen voor **het vmbo** in 2001, adopteerden vo-scholen het Cito Volgstelsel Voortgezet Onderwijs in rap tempo. Inmiddels bevat het systeem toetsen om leerlingen van vmbo tot vwo te volgen in rekenen/wiskunde, Nederlands en Engels, op papier en digitaal. Meer dan de helft van de scholen maakt er gebruik van.

“Leerlingvolgtoetsen zijn aanvullend op de onderwijspraktijk van alledag. Ze zijn bedoeld om het beeld dat leraren hebben van hun leerlingen, te ondersteunen. Ze helpen te bepalen wie extra aandacht of uitleg nodig heeft, wie meer uitdaging. En op het vo helpen ze te bepalen of een leerling op het juiste schooltype zit of dat ze nog nét wat extra’s nodig hebben op het gebied van bijvoorbeeld Engels om het havoniveau volgend jaar aan te kunnen.”

Cito-directeur Jacqueline Visser, 2019

Een bijzondere loot aan het Cito Leerlingvolgsysteem zijn de toetsen voor speciale leerlingen. Sinds de instroom van leerlingen uit het speciaal naar het regulier onderwijs was de behoefte groot. Marleen legt uit: “Natuurlijk wil je alle leerlingen de kans geven om echt te laten zien wat ze kunnen. Samen met het speciaal onderwijs hebben we uitgevonden hoe we het volgsysteem konden verbreden.”

“Een van de belangrijkste aanpassingen is dat de opeenvolgende toetsen kleinere leerstappen beslaan. Er zijn dus meer toetsen beschikbaar. [...] Bovendien is de samenstelling van de toetsen anders. Zo is het aantal opgaven van één taak bij de toetsen Begrijpend lezen en Rekenen-wiskunde beperkt. Daarnaast is ook de volgorde van de opgaven aangepast. Zo staan opgaven van hetzelfde opgaventype nu bij elkaar. Elk nieuw soort opgave wordt voorafgegaan door een duidelijke instructie. Tot slot is ook de opmaak en instructie van de toetsen aangepast.”

Cito-medewerkers Judith Vos en Judith Vloedgraven in Tijdschrift voor Remedial Teaching, 2010

Het is een mooie anekdote: door samen met het **speciaal onderwijs** aan de slag te gaan en de specifieke behoeften van de leerlingen daar te vertalen, werd het volgsysteem beter voor alle leerlingen. Marleen: “We ontdekten dat alle leerlingen gebaat waren bij bijvoorbeeld de nieuwe opmaak. Daardoor werden de ‘speciale’ toetsen dus de ‘reguliere’ toetsen. Zonder de intensieve samenwerking met scholen was dat nooit gebeurd.”

Begin 2011 komen nieuwe toetsen op de markt. Hoewel ze geschikt zijn voor het overgrote deel van de Nederlandse leerlingen, blijven er speciale toetsen voor leerlingen met zeer specifieke behoeften. Zoals blinde leerlingen, zeer moeilijk lerende leerlingen en leerlingen met aandachtstoornissen.

“In de beginperiode van de brailletoetsen moesten we ervaren wat we wel en niet konden vertalen uit de reguliere toetsen. Wat doe je bijvoorbeeld met het onderdeel kaartlezen? Dat is een onderdeel dat echt niet past in het wereldbeeld van blinde leerlingen. Dat onderdeel hebben we voor die leerlingen dus weggelaten.”

Cito-directeur Jacqueline Visser, 2019

De groei van het LVS is een **succesverhaal** voor Cito, maar zeker ook voor het onderwijs. Het laat zien hoe wetenschappelijk onderbouwde inzichten, gecombineerd met praktische onderwijservaring samen kunnen zorgen voor een instrument dat het

onderwijs een stap verder helpt. Maar een goed hulpmiddel trekt soms oneigenlijk gebruik aan. “Dat is tenminste wat gebeurde met het LVS”, weet Cor. “Het systeem wordt gebruikt voor doelen waarvoor het niet is ontwikkeld. En daarmee legt het een grote druk op leerlingen, leraren en scholen.”

Marleen geeft een voorbeeld: “Voor de Inspectie werd het volgsysteem een instrument om scholen te monitoren en te labelen. Van een positief ingestoken systeem om groei te meten, en een vangnet voor leerkrachten, werd het in het gevoel van scholen soms een afrekenmiddel.” Cor geeft een ander voorbeeld: “Er zijn regio’s waar kinderen alleen naar het vwo mogen als ze voortdurend A’s scoren op begrijpend lezen.”

“De misvatting die hierbij naar boven komt, is dat als een leerling op een LVS-toets onder het gemiddelde scoort, dit een onvoldoende score zou zijn. Dit soort termen gebruiken wij zelf helemaal niet. Maar er zijn administratiesystemen en scholen die onze niveaus A t/m E hebben vertaald naar ‘goed t/m onvoldoende’.”

Cito-directeur Jacqueline Visser in Basisschool Management, 2014

Marleen zelf moeder van twee dochters, snapt wat een **LVS-score** kan doen: “Mijn oudste dochter heeft moeite met spelling, al sinds groep 5. Op de meest recente LVS-toets scoort ze een IV, beneden gemiddeld. De analyse van de toets geeft informatie over waar zij problemen mee heeft. Niets meer, en niets minder.

De leerkracht helpt haar vervolgens om zo goed mogelijk te leren spellen. En ja, dat zal nooit een bovengemiddelde score worden. Hoeft ook niet. Ik ben net zo trots op haar score waar hard voor gewerkt is, als op die van haar zusje die met weinig moeite een hoog resultaat haalt.”

“Een misverstand is dat het LVS iedere leerling langs de ‘meetlat van het gemiddelde’ zou leggen. Niets is minder waar. Binnen het LVS worden leerlingen eerst en vooral met zichzelf vergeleken. Wat in kaart wordt gebracht is de groei in vaardigheid in een bepaald leergebied tussen verschillende afnamemomenten.”

Cito-medewerkers Cor Sluijter en Willem Rosier in JSW, 2002

Cor vervolgt: “Binnen het LVS is een leerling pas **een probleemleerling** als er onvoldoende vorderingen worden gemaakt. Dat heeft niets te maken met niveau, wel met groei. Je kunt als ouder, of Inspectie, niet verwachten dat de leerkracht van het spreekwoordelijke dubbeltjes een kwartje maakt. Wél dat hij of zij alle dubbeltjes en kwartjes goed in de gaten houdt en ingrijpt als er te weinig vooruitgang is.”

“Het is heel normaal dat niet alle leerlingen gemiddeld scoren, sterker nog: het zou abnormaal zijn als dat wél het geval was. Het is [...] niet de bedoeling om [...] alle leerlingen tot een gemiddelde leerling te willen maken, maar om naar hun (on)mogelijkheden te kijken en daarop aan te sluiten met het onderwijs.”

Cito-directeur Jacqueline Visser in PO Actueel, 2014

Wat laat het leerlingvolgsysteem dan eigenlijk wel **zien?** Cor: “Natuurlijk zien leerkrachten hun leerlingen elke dag, en weten ze op basis van hun observaties al heel veel. Maar wat we weten uit onderzoek, is dat die observaties gekleurd kunnen zijn, bijvoorbeeld doordat je werkt in een specifieke context of omdat bepaald gedrag kan overheersen waardoor je andere dingen niet ziet.” Marleen geeft een voorbeeld: “Ikzelf denk dan aan een groep die we observeerden. Met een stil kind dat nooit snel reageerde op een vraag en een babbelaar die altijd een antwoord klaar had. Toen deze twee kinderen beiden een taak maakten, bleek tot onze verrassing dat onze stille kleuter al veel meer kon dan we ooit in de groep hadden gezien. En omgekeerd: dat onze babbelaar de taak nog niet begreep ondanks zijn verbale uitingen.”

“En zo heeft ieder kind zijn of haar eigen kwaliteiten, die op veel verschillende vlakken liggen omdat ieder kind weer anders is. Uniek is. Gelukkig maar! Ik ben ervan overtuigd dat onze toetsen zéker bijdragen om inzicht te krijgen in de ontwikkeling en uitdagingen van kinderen. En ja, ook mijn dochters sprankelen!”

Cito-medewerker Marleen Oosterink op cito.nl, 2018

Cor vervolgt: “De toetsen uit het volgsysteem zijn **bedoeld om** even, los van de specifieke groeps- en schoolcontext, je eigen waarnemingen te toetsen. Dat is een hele relevante functie, nog steeds.” Ook Marleen is overtuigd van de kracht van het systeem: “Het Cito Leerlingvolgsysteem is ooit ontwikkeld om scholen te helpen een compleet beeld te krijgen van hun leerlingen. Ik werk al tien jaar voor dit systeem en geloof er nog steeds met volle overtuiging in. Tegelijkertijd is er in de afgelopen tien jaar veel veranderd. En dat betekent ook dat we kritisch moeten zijn én blijven op onze toetsen.” ●

“Eigenlijk is het een leerlingduwsysteem”

**Basisschooldirecteur Tonia Verlaan-Oskam
over het Cito Leerlingvolgsysteem**

Scholen hebben de taak elk kind het aanbod te geven dat hij nodig heeft, vindt Tonia Verlaan-Oskam, directeur van basisscholen De Windroos en PWA Randenbroek in Amersfoort. Het is volgens haar daarom belangrijk ambitieuze doelen te hebben en je onderwijskwaliteit continu te verbeteren. Vandaar ook dat ze werkt met het Leerlingvolgsysteem van Cito.

Tonia Verlaan-Oskam

De scholen van Verlaan-Oskam werken met het Cito Leerlingvolgsysteem én met de Centrale Eindtoets. “Het volgsysteem is, net als de eindtoets overigens, geen doel op zich”, licht Tonia toe. “Het is een middel. Ik vind dat wel een belangrijk punt. Je wilt namelijk dat kinderen zich breed ontwikkelen, dat ze veel kennis opdoen en die goed kunnen toepassen. Je leidt kinderen op om die kennis en vaardigheden te integreren, niet om een toets te halen. Op de toets moeten ze kunnen laten zien dat ze het weten en kunnen toepassen. Maar je wilt dat ze meer leren dan dat.”

Kwaliteit van het onderwijs

Op De Windroos en PWA Randenbroek worden het leerlingvolgsysteem en de eindtoets ingezet om de kwaliteit van het onderwijs te monitoren. “Toen duidelijk werd dat er andere eindtoetsen op de markt kwamen, hebben we ons daar wel in verdiept. Een van die toetsen zou ook de sociaal-emotionele ontwikkeling in kaart brengen. Maar waarom zou je dat pas aan het eind van groep 8 willen weten? Je kunt daar beter eerder naar kijken met een goed observatie-instrument, zoals het leerlingvolgsysteem van Cito.” Ze vervolgt: “Het leek er ook even op dat een andere toets een ‘beter’ beeld over de school zou geven voor het oordeel van de Inspectie. Maar dat is natuurlijk niet wat je wilt. Je wilt je onderwijs evalueren. Dat de eindtoets behalve een vaardigheidsscore nu ook een referentieniveau vermeldt, is daarbij handig. Dan weet je of kinderen beheersen wat ze moeten beheersen. Als een leerling met een havo-advies dan 1F niet heeft gehaald, moet je je toch achter de oren krabben: hebben we het wel goed gedaan?”

Ambitieuze doelen stellen

Inmiddels baseert het nieuwe waarderingskader van de Inspectie zich op andere criteria. “Scholen moeten nu zelf doelen stellen en hebben de verantwoordelijkheid om die doelen te halen. Het moet jouw focus zijn om je onderwijskwaliteit te verbeteren en elk kind het aanbod te geven dat hij nodig heeft. Met als idee dat alle leerlingen genoeg leerwinst halen. Je moet dan ook altijd ambitieuze doelen stellen voor jouw doelgroep.” Juist dat is waar het leerlingvolgsysteem van Cito bij kan helpen, weet Tonia. “Maar wel in verbinding met andere informatie uit onder meer de methodetoetsen en eigen observaties van de leerkracht. Dat hoort bij je kwaliteitssysteem. In plaats van leerlingvolgsysteem zou het eigenlijk leerlingduwsysteem moeten zijn. Je wilt kinderen immers een duwtje in de rug geven. Maar je kunt dat duwtje alleen maar geven als je inzicht hebt in wat er gebeurt.”

Vakmanschap van leerkrachten

Over de toegevoegde waarde van een leerlingvolgsysteem twijfelt Tonia geen moment: “Ik vind het goed om een onafhankelijk instrument te hebben waar je je onderwijs tegen kan afzetten. Anders dan bij de methodetoetsen check je bij het leerlingvolgsysteem over een langere periode of leerlingen de lesstof hebben begrepen. Ook leerkrachten leren meer vanuit de doorgaande lijn te denken.” Dat verstevigt de kwaliteit van de school. “Ik bespreek de schoolanalyse en groepsanalyse uit het volgsysteem altijd met het team”, besluit Tonia. “We analyseren: hoe hebben we gescoord, wat gaat goed, wat voor verschuivingen zijn er? Waar zit er groei, of juist geen groei? En dan zoeken we naar verklaringen, waarmee de leerkracht en intern begeleider naar de groep gaan. Het vraagt veel van het vakmanschap van leerkrachten om hun onderwijs te analyseren. Dat hebben we echt samen moeten leren.” ●

7

Onderzoek, kennis & innovatie

Nieuw, nieuwer, nieuwst ...

Toegepast wetenschappelijk onderzoek met
maatschappelijke betekenis

Saskia Wools

“We zijn een kennisorganisatie die een vanzelfsprekende partner wil zijn om de toekomst van het onderwijs mee vorm te geven”, zo verwoordt bestuursvoorzitter Anneke Blok het op cito.nl. Ze verwijst duidelijk vol trots naar het label dat Cito sinds eind 2017 draagt: dat van kennisorganisatie. Het betekent dat Cito met haar onderzoek, innovatie en kennisdeling een bijdrage levert aan het

publieke belang. Nieuw? Dat niet, want toegepast wetenschappelijk onderzoek is altijd al ons fundament, en dat we werken vanuit een sociaal hart is geen nieuws. “Alleen liggen de accenten tegenwoordig net wat anders”, verklaart CitoLab-manager Saskia Wools.

Vijftig jaar geleden waren het **wetenschappers** die aan de wieg stonden van Cito. Ze zetten hun kennis en expertise in om te pionieren voor een eerlijker onderwijs, een betere maatschappij. Vandaaruit ontwikkelden ze toetsen, examens en meetinstrumenten. Vaak vernieuwend, soms baanbrekend. Bekende voorbeelden van die laatste categorie zijn het leerlingvolgsysteem, de computergestuurde adaptieve toets en de praktijkexamens.

“Nieuw, beter anders ... het komt voort uit de pioniersgeest waaruit Cito ooit ontstond. Samen met het onderwijsveld blijven we zoeken naar vernieuwende antwoorden op steeds weer nieuwe maatschappelijke bewegingen. We leveren graag een mooie bijdrage. En dat doen we met passie en overtuiging.”
Cito-bestuurder Anneke Blok in Van Twaalf Tot Achttien, 2019

Het is de wetenschappelijke basis **die Cito onderscheidt** in het land van de toetsenmakers. En die Cito nationaal, maar ook internationaal op de kaart zet. Anneke Blok: “Zonder overdrijven mogen we stellen dat Cito op het gebied van toetskwaliteit en adaptief toetsen een wereldspeler is met invloed. We zijn sterk in toegepast wetenschappelijk onderzoek en worden van daaruit zeer regelmatig gevraagd om mee te denken over vraagstukken waarop het antwoord niet direct gegeven kan worden. Op eigen kracht, maar vaak ook samen met universiteiten en wetenschappelijke instituten in binnen- en buitenland, werken we aan oplossingen.”

“We weten veel bij Cito. We denken als organisatie niet voor niets nationaal en internationaal mee als er kwaliteitsstandaarden bepaald moeten worden.”
Cito-medewerker Theo Eggen in Van Twaalf Tot Achttien, 2017

Cito's **wetenschappelijke onderlegger** blijkt ook uit andere zaken. Jaarlijks biedt Cito diverse promovendi gelegenheid er hun wetenschappelijk (vaak) psychometrisch onderzoek te doen. Cito heeft ook twee posities voor bijzonder hoogleraren op de Universiteit van Amsterdam en in Twente. De organisatie is (inter) nationaal betrokken bij initiatieven rondom toetskwaliteit en is regelmatig partij in internationale onderzoeksconsortia. En natuurlijk delen we kennis uit onderzoek en innovatie via (inter)nationale congressen, beroepsverenigingen, opleidingen en vakbladen.

“Het unieke van Cito is de optelsom van de verschillende expertises die we in huis hebben. Het gaat niet alleen om toetsdeskundigheid, onderwijskundige én vakinhoudelijke kennis, maar ook om toetstechnologie en de psychometrische kennis die in zijn omvang uniek is in Nederland en daarbuiten.”
Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 – 2021

De wetenschappelijke insteek is bij Cito een **groot goed**. Al vanaf het allereerste begin, sinds de oprichting. Tegelijkertijd zorgde het de afgelopen jaren soms voor een spagaat. “Lang niet altijd kregen we de ruimte of de overheidsopdracht om ons onderzoek te vertalen naar een praktisch product”, vertelt Saskia Wools. “Het onderzoek stopte met de publicatie in een vakblad. Terwijl de praktische vertaling precies dat is, waar we waarde toevoegen in het onderwijs. En waar we warm voor lopen. Kijk maar naar de meest innovatieve producten van Cito. Ze ontstonden als antwoord op een vraag uit de onderwijspraktijk en door samen te werken met die praktijk.”

“Het oplossen van praktische problemen: dat is wat we doen. We laten zien wat werkt en niet werkt en leveren het onderwijs instrumenten die evidence based zijn, dat zit in onze genen.”

Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 – 2021

Het moest anders. In 2016 startte Cito een nieuwe koers, geënt op de oorspronkelijke, maatschappelijke missie. “We stelden onze oorspronkelijke missie van gelijke kansen weer centraal”, legt Anneke uit. “We kozen er nadrukkelijk voor om een maatschappelijke organisatie te zijn. Waar alles wat we doen en hoe we dat doen voor en van het onderwijs is. Ook onze kennis. Dat proces hebben we samen met het ministerie van OCW en andere externe stakeholders doorlopen.”

“De keuze voor een maatschappelijke organisatie is voor Cito een keuze die klopt. De waarden die we nastreven – en waar we voor staan – zijn van belang voor het onderwijs, en voor een leven lang leren.”

Cito-bestuurder Anneke Blok in het OK&I-Werkprogramma 2019

Stakeholders zien de **nieuwe weg** die Cito is ingeslagen, en erkennen de specifieke bijdrage die Cito vanuit wetenschappelijke basis levert aan het Nederlandse onderwijs. Het leverde Cito in 2017 het label ‘kennisorganisatie’ op. Anneke: “Dat had organisatorisch best wat consequenties. Als kennisorganisatie deel je open en transparant de kennis die je hebt en opdoet. Die kennis moet beschikbaar zijn voor iedereen. Al ons onderzoeks- en innovatiewerk hebben we daarom samengebracht in de stichting. Binnen Stichting Cito handelden we onze wettelijke taak voor het ontwikkelen van toetsen en examens al af. Daar kwam nu de publieke taak bij om kennis op te doen via onderzoek en innovatie, en deze breed te delen.”

“Publieke kennisorganisaties genereren, verzamelen en verspreiden kennis om het welzijn, de welvaart en de veiligheid van Nederland nu en in de toekomst veilig te stellen. [...] Hun bestaansrecht ligt dan ook niet bij het onderzoek dat zij doen, maar bij de publieke belangen die zij daarmee borgen.”

Rathenau instituut op rathenau.nl, 2019

Inmiddels huisvest Stichting Cito de nieuwe **divisie OK&I**, afkorting voor Onderzoek, Kennisdeling & Innovatie. Daarbinnen bewegen zich Cito's bekende psychometrische onderzoeksafdeling (de grootste in Europa) en het nieuwe CitoLab, het team waar gewerkt wordt aan innovatieve ideeën en prototypes. "De onderzoekers van CitoLab omarmen principes uit onderwijskundig ontwerponderzoek en innovatieve labcontexten als co-creatie. Daardoor kunnen we handelen. Natuurlijk is dat de tijdgeest, maar voor Cito is dat een nieuwe manier van werken", vertelt Saskia. "Wij zetten prototyping in voor rechtstreekse vernieuwing in de klas. Proactief geven we bij scholen aan: dit zou een oplossing kunnen zijn voor een probleem."

"Bij Cito willen we onze kennis en expertise inzetten om nieuwe meettechnieken en meetkundige toepassingen te bedenken om de groei van leerlingen in kaart te brengen. We doen dat op onze manier. Een manier waarbij wetenschap en praktijk elkaar ontmoeten en versterken, eigentijds en evidence based."

Cito-bestuurder Anneke Blok in het OK&I-Werkprogramma 2019

Via **CitoLab** durft Cito op dit moment meer dan ooit te innoveren. Maar nooit lukraak. De vernieuwing verloopt via vijf lijnen en vijf thema's. Anneke: "Die thema's zijn in samenspraak met externe stakeholders opgesteld. Ook dat was nieuw voor Cito. Dat we de buitenwereld vroegen: Wat hebben jullie van ons nodig? Waarop willen jullie dat wij waarde toevoegen en innoveren?"

"Als je zo samen met je belangrijkste stakeholders kunt werken aan plannen voor de toekomst, heb je een sterk middel in handen. Bijna een wapen zelfs. Het heeft onze relatie met stakeholders versterkt."

Cito-toezichthouder Therèse van Schie op cito.nl, 2019

De vijf **innovatiethema's** zijn thema's die, zo staat te lezen in het Cito Meerjarenbeleidsplan, "het onderwijs van morgen beïnvloeden en waar uitdagingen liggen op het gebied van toetsen en leren". Anneke: "Het zijn dus thema's waar onze expertise maatschappelijk écht iets kan bijdragen." Saskia vult aan: "We nemen dat heel serieus. Daarom doen we op elk thema een belofte aan het onderwijs. Geen loze belofte, maar een belofte waar het onderwijs ons aan mag houden."

"Ik ben blij met het meerjarenbeleidsplan waarin we OK&I positioneren en onze rol pakken op het vlak van onderzoek, innovatie en kennisdeling. [...] Voor iedereen is duidelijk dat we onze unieke kennis centraal stellen en deze aanwenden ten dienste van het onderwijs. Dat we dit onderstrepen in vijf beloftes, waar onze stakeholders ons aan mogen houden, is een ijzersterk punt."

Cito-toezichthouder Josephine de Zwaan op cito.nl, 2019

Eén van de Cito-innovatiethema's is **eigenaarschap**. Saskia: "Het is een thema dat volledig uit de koker komt van onze stakeholders. Het thema is belangrijk, het onderwijs wil ermee aan de slag. Maar feitelijk is er weinig bekend. Daarom is ons gevraagd onderzoek te doen, het onderwerp handen en voeten te geven."

"Voor Cito is het belangrijk dat onder alles wat we doen een wetenschappelijk fundament zit. Maar als dat fundament er niet is, moet je dat zelf uitvinden en verkennen. Dus dat zijn we gaan doen: onderzoeken."

Cito-medewerker Iris Smits in Van Twaalf Tot Achttien, 2019

Andere thema's zijn bijvoorbeeld 'Toetsen van **nieuwe** onderwijsinhoud' en 'Kwaliteit van toetsen'. "Voor het onderwijs zijn dit de meest logische thema's, merken we. Scholen vinden het vanzelfsprekend dat we hierop mee innoveren", vertelt Saskia. Met de thema's 'Onderwijs op maat' en 'Meer data, nieuwe technologie' haakt Cito in op ontwikkelingen rondom formatief toetsen, adaptief toetsen, data-analyse en data-interpretatie. "Spannende thema's", vindt Saskia. "Hier gebeurt veel, en in snel tempo. Het blijkt dat we hier in de praktijk veel kunnen toevoegen. We ontdekken dat we meer kennis en ervaring in huis hebben dan we zelf soms denken."

"Ik zie in de praktijk veel interessante, nieuwe initiatieven ontstaan. In die ideeën zijn wij als Cito buitengewoon geïnteresseerd. Niet om die ideeën te kopiëren, maar om ze samen met leraren en leerlingen nog beter te maken. Het komt erop neer dat we als Cito een extra wetenschappelijk element kunnen toevoegen dat het maatwerk voor leerlingen nog passender maakt."

Cito-medewerker Hendrik Straat in Van Twaalf Tot Achttien, 2019

Waar Cito met de vijf innovatiethema's **naartoe** wil, verwoordt Saskia in het OK&I-Werkprogramma 2019 als 'het bouwen van een droom'. "Op elk van de vijf thema's zien we voor ons hoe het anders kan, beter. En daar bouwen we naartoe." De Cito-onderzoekers doen dat door samen met scholen kleine ideeën te concretiseren. Saskia: "We ontwikkelen in snelle, korte slagen prototypes, en starten onderzoek gericht op problemen van scholen en leraren. Daarbij werken wij vanuit onze wetenschappelijke expertise. Vanuit die kennisbasis gaan we samen met leraren en leerlingen bouwen, testen en doorontwikkelen."

"We bouwen vanuit onze wetenschappelijke kennisbasis. We willen in co-creatie high-end oplossingen ontwikkelen die het onderwijs écht beter maken. Dat kan alleen met een sterk wetenschappelijk fundament."

Cito-medewerker Jos Keuning in het OK&I-Werkprogramma 2019

Voor Cito betekent dit **een ommezwaai**, weet Saskia. "Het is wennen voor onze mensen, zeker. Het zit in onze genen om bijzonder zorgvuldig en verantwoord te werken. We gaan dus het liefst pas met iets naar buiten, zodra het honderd procent zeker is en liefst nog een beetje meer. Nu presenteren we onze eerste ideeën al op scholen."

"We willen producten maken waar scholen behoefte aan hebben. En praktijkideeën die er al zijn, meer waarde geven. [...] Het is ons doel om prototypes te ontwikkelen, waarmee leraren direct kunnen werken aan onderwijs op maat."

Cito-medewerker Hendrik Straat in Van Twaalf Tot Achttien, 2019

Het leverde in 2018 een aantal **mooie projecten** en prototypes op. Eén ervan is 'Beeldverhaal', een prototype voor een app die leerlingen via spraaktechnologie helpt bij het ontwikkelen van spreekvaardigheid. "Bijzonder, hoe een klein idee kan aanslaan", vertelt Saskia. Beeldverhaal werd op de Nationale Onderwijstentoonstelling van 2019 namelijk genomineerd voor de innovatie-award. En sleepte de prijs ook in de wacht. "Een mooi compliment, want de jury werd gevormd door leerkrachten. Het maakt de prijs extra waardevol."

"Die award is een symbool van herkenning en erkenning voor de stap die we als Cito gezet hebben. Beeldverhaal maakt duidelijk dat we er daadwerkelijk in slagen om de hele gedegen kennis waarover we beschikken, in te zetten voor vernieuwing op scholen. Als ook dat het nieuwe Cito is, dan ben ik zeer zeker trots."

Cito-toezichthouder Josephine de Zwaan op cito.nl, 2019

Het tot nu toe verst doorontwikkelde prototype is **Groeimeter**, een formatief toetsplatform voor rekenen. "Groeimeter hebben we echt samen met scholen ontwikkeld. Het is in de praktijk gevormd. Tegelijkertijd is het gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek, en ook zelf als instrument wetenschappelijk onderzocht. Het prototype sloeg direct aan. Na de eerste presentatie op de NOT in 2017 meldden zich binnen vijf dagen honderd geïnteresseerde testscholen aan."

"Het is dit unieke perspectief dat we kunnen toevoegen in onderwijsvernieuwingstrajecten. Niet het enige perspectief, maar wel een belangrijk perspectief: hoe staat de leerling ervoor op een bepaald moment?"

Cito-medewerker Jos Keuning in Van Twaalf Tot Achttien, 2018

Inmiddels is Groeimeter overgedragen van Stichting Cito naar Cito BV. Daar wordt het conceptinstrument verder ontwikkeld, en breed inzetbaar gemaakt voor het onderwijs. "Ook dat is hoe we als publieke kennisorganisatie werken", licht Anneke toe. "Zodra een prototype werkt, getest is en het daadwerkelijk de winst oplevert die het onderwijs verlangt, dragen we het over aan een partij die er verder in wil investeren. Dat kan een uitgever zijn, een toetsaanbieder, de overheid of eventueel Cito's eigen BV. Alles wat we

binnen Stichting Cito maken moet uiteindelijk publiek toegankelijk zijn. Daar denken we serieus over na en daar gaan we heel zorgvuldig mee om.”

“We zetten in op de transformatie van cijfers naar informatie. Ik denk oprecht dat we het zo beter kunnen maken. En dat we gericht aansluiten op de praktijk van het onderwijs.”
Cito-medewerker Remco Feskens in Van Twaalf Tot Achttien, 2019

In **1982** benadrukte Cito's langst zittende bestuurder Wiel Solberg het belang van onderzoek en innovatie al. Hij vond het belangrijk om te blijven ombuigen en nieuwe wegen te zoeken:

“Uit het verleden moeten we leren, we moeten er in de toekomst ons voordeel mee doen. Er moet zelfs sprake zijn van doortrekken van lijnen, maar we moeten ook ombuigen, nieuwe wegen zoeken, nieuwe diensten aan het onderwijs bieden.”
Cito-bestuurder Wiel Solberg in Cito-blad Citotaal, 1982

Ruim **35 jaar later** neemt Cito-bestuurder Anneke Blok dit advies ter harte. In het Meerjarenbeleidsplan geeft ze aan dat Cito juist langs de poot van onderzoek en innovatie een krachtige rol van betekenis kan blijven spelen:

“Vijftig jaar geleden ontstond Cito vanuit pioniersgeest, bevoegenheid en sociale compassie. Met onze toetsen wilden we de kansgelijkheid in het onderwijs vergroten. Deze missie is nog steeds actueel en stimuleert ons ook om de komende jaren een bijdrage te leveren aan krachtig onderwijs. Daarvoor gaan we onze rol van kennisorganisatie zelfbewust inzetten en verder vormgeven.”
Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 - 2021

Daarbij wordt actief gezocht naar nieuwe wegen en een sterke **verbinding** met het onderwijs. Zonder bestaande waarden overboord te gooien. Eigenlijk verwoordt POK-manager Cor Sluijter dit nog het stevigst. Hij laat op een interne Cito-poster optekenen:

“Bij Cito staat ‘Doe maar een toets ...’ niet in het woordenboek. Onder alles wat we doen zit een psychometrisch fundament.”
Cito-medewerker Cor Sluijter op interne Cito-poster, 2018 ●

#NiceToKnow

Groeimeter | succesvol prototype voor een formatief toetsplatform

Naar aanleiding van een vraag van een school benaderde Cito BV de onderzoekers van CitoLab. De bewuste school maakte gebruik van het Cito Leerlingvolgsysteem, maar wilde de vorderingen van leerlingen vaker signaleren. Of Cito het Leerlingvolgsysteem kon aanpassen? Cito BV besloot uit te zoeken wát het onderwijs nu eigenlijk precies verlangde.

De onderzoekers van CitoLab ontwikkelden een formatief toetsplatform waarmee leerlingen zelf hun groei in rekenvaardigheid kunnen volgen. Het prototype werd gebouwd, in meerdere ronden getest op een groot aantal scholen en werkend gemaakt. Groeimeter is gebaseerd op de leerdoelen van SLO, en aangescherpt door Cito. De inhoud en vragen zijn ontwikkeld door leerkrachten, en beoordeeld door toetsdeskundigen van Cito. Het resultaat is een instrument dat door leerkrachten en leerlingen enthousiast wordt ontvangen.

Groeimeter is gericht op feedback en op eigenaarschap van zowel leerkracht als leerling. Leerkrachten kunnen er voor hun leerlingen een individuele leerroute in maken. Leerlingen werken er gedurende een bepaalde periode aan persoonlijke leerdoelen. Zodra ze denken dat ze een doel beheersen, maken ze een snelle toets. De korte opdrachten maken duidelijk wat ze al beheersen, waar nog aandacht nodig is en wat de volgende stap is.

Inmiddels hebben de onderzoekers van CitoLab Groeimeter overgedragen aan Cito BV. Daar wordt het instrument in september 2019 op de markt gebracht zodat alle basisscholen er gebruik van kunnen maken.

“Er zit een strikje om onze algoritmes”

Cito-prof Theo Eggen over de ontwikkeling van computer gestuurd adaptief toetsen en zijn paradepaardje: het CAT-onderzoek

Onderzoek

Theo Eggen

openbaar, zo doe je dat als wetenschapper. Zelfs al is het nog zo baanbrekend en is het CAT-onderzoek het mooiste wat ik ooit heb gedaan.”

Nee, een Eggen-algoritme bestaat er niet. “En het gaat er ook niet komen”, meent Theo Eggen. Toch komen de algoritmes die de grondslag leggen onder het hedendaags computergestuurd adaptief toetsen (CAT) uit de Cito-koker, en meer in het bijzonder mede uit het brein van Eggen. “In ons vak gaat het om publiceren, niet om concurreren”, verklaart Theo. “Een nieuw algoritme maak je

Het **CAT-onderzoek** was een mooi onderzoek, én een lang onderzoek. Theo vertelt: “Het begon met een periode van ‘achter het bureau dingen uitvinden’. Regelmatig stukken wegleggen om even te laten sudderen, het kwam het onderzoek ten goede. We konden rustig ontwikkelen, voordat we het in de praktijk op kleine schaal gingen uitproberen. Tegenwoordig is daar minder tijd voor. We werken ook anders en worden veel meer maatschappelijk en door scholen gedreven. Je kunt dan innoveren door veel en direct samen te werken met de praktijk. Ook dat is goed.”

“Nieuwe technologie geeft ons de mogelijkheid om ook andere vormen van toetsen te verkennen.”

Cito-bestuurder Anneke Blok in Van Twaalf Tot Achttien, 2018

De **technologie** die computergestuurd adaptief testen mogelijk maakte, ontstond eind jaren 70. Theo: “Het startte met een onderzoeksproject in de VS. De eerste algoritmes en CAT-toetsen ontstonden daar. Het was het Amerikaanse leger dat met de eerste grote toepassing aan de slag ging: een persoonlijkheidstest.” Binnen Cito nam Theo, die eigenlijk als methodoloog was binnengehaald voor het PPON-project, de uitdaging op. Het leidde onder meer tot een promotieonderzoek (‘Contributions to the theory and practice of computerized adaptive testing’), een bijzonder hoogleraarschap bij TU Twente en het presidentschap van de internationale wetenschappelijke vereniging IACAT.

“Ik vind het fantastisch dat je met wiskundige modellen en een goede theorie iets ontzettend praktisch doet waarmee je bewijsbaar beter kunt meten.”

Cito-medewerker Theo Eggen in Cito-Meerjarenbeleidsplan 2018 - 2021

Waarom was Theo zo geïnteresseerd in CAT? “In de **jaren tachtig** ging het op universiteiten over de toepassing van de Item Respons Theorie. De gedachte was dat CAT ideaal was voor het onderwijs, want je kon echt op maat gaan toetsen. Actie was er alleen niet, er hing gewoon iets omheen van: ‘Dat zou wat zijn!’ Maar als je dat met zijn allen vindt, moet je ook bedenken hoe je dat kunt doen. Als je weet dat het in een geautomatiseerde omgeving kan, is het enige wat je nog nodig hebt een algoritme.”

En dat **algoritme** kwam er. De Amerikaanse formule vormde het beginpunt voor verder onderzoek. Theo: “We hebben dat algoritme psychometrisch verder ontwikkeld. Wij zochten een manier om sneller en met (veel) minder vragen het niveau van een leerling te kunnen bepalen. En dat dan kwalitatief zo goed, dat je op basis daarvan een beslissing kon geven. Was het echt nieuw wat we deden? Nee, dat niet. Het was iets nieuws maken met elementen die er al waren.”

“Ook de voorgestelde – toen nog zeer gedeeltelijke – automatisering werd fel bestreden. Een krantenkop luidde: ‘Het kind in de computer’; en het regende zure ingezonden stukken.”
Prof.dr. A.D. de Groot in ‘10 (+10) + 10 jaar Cito’, 1978

Zorgvuldig stelt Theo dat hij binnen Cito niet de enige was die zich met CAT bezighield. “Natuurlijk heb ik het niet allemaal alleen gedaan. Ik was wel verantwoordelijk voor het wetenschappelijke deel. En ja, onder wetenschappers ben ik daardoor een bekend persoon geworden. Dat is me in mijn carrière overkomen.”

Het werk van Theo en zijn collega-onderzoekers **resulteerde** begin jaren negentig in de eerste educatieve toepassingen. In 1993 introduceerde Cito EVITA, de allereerste adaptieve taaltoets van Europa. “We begonnen inderdaad direct met echte toetsen, voor diverse vakken in het beroepsonderwijs. Het waren intaketoetsen voor volwassenen met een onderwijsachterstand. De toetsen moesten met een minimale inspanning van de kandidaat aangeven hoe groot de achterstand was.”

“De ontwikkelingen in het onderwijs, met name in het beroepsonderwijs en de bedrijfsopleidingen, gaan razendsnel. [...] Daar past vanuit onze visie en expertise het flexibel toetsstelsel bij. Met behulp van de computer willen wij de mogelijkheden van objectieve toetsprocedures beter benutten.”

Cito-bestuurder Ton van den Hout in Cito-blad Citotaal, 1995

Tegelijkertijd bleven Eggen en Cito onderzoek doen. “Het is één ding om toetsen te ontwikkelen, gebaseerd op psychometrische theorie, waarmee je sneller en betrouwbaarder resultaten kunt geven. Maar wij wilden dat ook kunnen aantonen, onderbouwen. Eigenlijk wilden we bewijzen dat we bewijsbaar beter waren dan de standaarden die op dat moment gehanteerd werden.”

“Toen we 15 jaar geleden begonnen met digitale toetsen, ontstonden in het creatieve brein van onze ontwerpers allerlei nieuwe vraag- en toetsvormen. Maar als je iets kunt maken, wil dat niet zeggen dat je het ook móet maken. Uiteindelijk is de inhoud van wat je wilt toetsen altijd leidend.”

Cito-medewerker Theo Eggen in Van Twaalf Tot Achttien, 2018

Na de Evita-toetsen volgden **adaptieve testen** voor kleuters. “In die periode hebben we uitgevonden dat je relatief makkelijk items uit de itembank kunt kiezen om efficiënt op maat te toetsen. Dat was uniek, we hebben er veel van geleerd en veel over gepubliceerd.”

Theo verwijst hiermee expliciet naar **de crux** van een goede CAT: de gedetailleerd gelabelde itembank. “Bij een adaptieve toets kiest het systeem de best passende vervolgvragen. Dat kan op blokniveau, maar ook op vraagniveau. De consequentie is dat je een flexibel toepasbare itembank met veel opgaven nodig hebt. Behalve dat al die items vanzelfsprekend van hoge kwaliteit moeten zijn, vereist dat een precieze en gedetailleerde labeling en documentatie. Het maken van zo’n itembank is een serieus en intensief proces.”

“Bij Cito staan we voor kwaliteit. We voelen het als onze maatschappelijke verantwoordelijkheid om toetsen en examens van goede kwaliteit te ontwikkelen. Overdreven? Nou, nee. Mede op basis van onze meetinstrumenten worden in Nederland belangrijke toekomstbepalende beslissingen over leerlingen genomen.”

Cito-medewerker Theo Eggen in Van Twaalf Tot Achttien, 2018

Voor Cito was de **WisCAT-Pabotoets** de eerste echt grootschalige CAT-toepassing. Theo is nog steeds tevreden over de adaptieve rekentoets voor Pabo-studenten: “De wisCAT-Pabo is adaptief op vraagniveau. We konden dat realiseren, omdat alle items veelvuldig gepretest waren. Deels via bestaande toetsen in het beroepsonderwijs, deels bij extra proefafnames op Pabo’s. Met de WisCAT hebben we CAT ingezet als summatieve toets. Dat heeft nog niemand ons nagedaan.”

“In de adaptieve centrale eindtoets zijn de nieuwste inzichten op het gebied van adaptief toetsen toegepast. Met hulp van deze technieken maken leerlingen voornamelijk opgaven waarbij zij optimaal de kans krijgen om te laten zien wat ze kunnen. Bovendien hebben wij door adaptief te toetsen minder opgaven nodig om tot een nauwkeurig advies te komen.”

Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 - 2021

Voor Cito is het CAT-avontuur niet ten einde. De **techniek** wordt doorontwikkeld in een grotere variatie aan toetsen. “Logisch”, meent Theo, “want met CAT doe je daadwerkelijk recht aan het niveau van een leerling of student.” Nieuwe voorbeelden van computergestuurde adaptieve toetsen zijn de ACET (de adaptieve centrale eindtoets), de spellingtoets in LVS 4, en een voortgangstoets voor geneeskundestudenten. “Het CAT-onderzoek is voor Cito een paradepaardje. Daarom blijven we het verder ontwikkelen. We doen dat bijvoorbeeld binnen het innovatiethema ‘Onderwijs op maat’. We zetten CAT daar in als product dat voorziet in individuele leerwegen.”

“De Digitale Tussentijdse Toets is een digitale, adaptieve toets, samen met het onderwijs ontwikkeld. Tijdens de afname past de toets zich aan op de antwoorden van elke, individuele leerling. De toets meet de kennis en (schrijf) vaardigheid in wiskunde, Engels en Nederlands bij vo-leerlingen aan het eind van de onderbouw. Bijzonder is dat de DTT niet is gebaseerd op scores, maar aangeeft hoe waarschijnlijk elke individuele diagnose is.”

Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 - 2021

Neemt niet weg dat Cito met CAT **kansen** heeft laten liggen. “We hadden er meer bovenop kunnen zitten. Je ziet nu dat andere partijen de vertaling maken die we zelf hadden kunnen maken.” Toch kan Theo niet anders afronden dan met trots. Eerst zegt hij met een licht gevoel voor understatement: “We hebben wel een aantal dingen gerealiseerd, ja. De algoritmes zijn klaar, ze zijn wel af”. Maar dan besluit hij vol vertrouwen: “Onze algoritmes zoals we ze nu hebben, daar zit een soort strikje omheen. Kijk, je weet nooit of baanbrekend onderzoek ook vertaald kan worden naar de praktijk. Maar als je het dan kunt maken, en het werkt, en het werkt zeven jaar later nog steeds, dan weet je dat je echt wat hebt gemaakt.” ●

8

Cito, speler op wereldniveau

“Everyone has the potential to grow”

Nico Dieteren

“Cito speelt Champions League. Tot ver over de grens, ook buiten Europa”, weet Cito BV-consultant Nico Dieteren. “Medewerkers van Cito zijn betrokken bij diverse internationale initiatieven om de kwaliteit van toetsen te vergroten en te borgen.” Dat Cito over de grenzen een rol van betekenis speelt, is duidelijk. En ook dat heeft een lange historie.

In november 2018 vervulde Cito het gastheerschap van de 19e **AEA-Europe** conferentie. Dat dit samenviel met ons jubileumjaar, onderstreepte de rol die we internationaal spelen en vervulde ons met trots. Nico Dieteren: “Cito is een van de mede-oprichters van de Europese zustervereniging van de IAEA. Deze keer was het thema van de conferentie ‘Building Bridges to Future Educational Assessment’. Wetenschappers van over de hele wereld waren bij Cito te gast om kennis te nemen van de nieuwste onderzoeksresultaten en praktische toepassingen.”

“In a short but important meeting Cito BV director Ms Visser explained and showed the President the strategic relationship between NIS and Cito over the past seven years of intensive collaboration.”

cito.com, 2019

Een ander feestje vond plaats in Kazachstan, een belangrijk **internationaal** project waar Cito sinds 2012 bij betrokken is. In december werd daar het 10-jarig jubileum gevierd van de Nazarbajev Intellectual Schools, een groep van 20 scholen voor getalenteerde leerlingen. Nico: “Kazachstan is een land in ontwikkeling en investeert gericht in jong ‘human capital’. Het zijn immers deze kinderen, zo redeneert de regering, die de toekomst van het land mee vorm kunnen geven. Het niveau van het onderwijssysteem moet omhoog en Cito is, samen met organisaties als Cambridge Assessment, benaderd voor capacity building en consultancy.”

De **prestigieuze** Nazarbajev Intellectual Schools kennen een strenge selectieprocedure. Nico: “Het was Cito BV die de selectietoets ontwikkelde. De toets brengt in kaart hoe ver potentiële leerlingen zijn in de vier belangrijkste vakken: wiskunde, Kazachs, Russisch, en Engels. Daarnaast ontwikkelden we voor deze scholen leerlingvolgsystemen voor talen en voor wiskunde. Deze projecten laten zien h^óe we onze bewezen deskundigheid en instrumenten ook internationaal kunnen omzetten naar compleet nieuwe tools.”

“We are an authority in the area of educational testing and assessment, but we would never claim to have a monopoly on wisdom.”

cito.com, 2019

Bij de ontwikkeling van het Kazachstaanse **meetinstrument** werkte Cito nauw samen met onderwijsprofessionals ter plaatse. “Natuurlijk, dat spreekt voor zich”, aldus Nico. “Onder begeleiding van Cito werden alle toetsitems ontwikkeld. Inmiddels hebben we ook groepen leraren getraind, zodat ze het proces zelf kunnen voortzetten én hun kennis weer kunnen overdragen aan collega’s. Daarmee maken we onszelf op termijn ‘overbodig’ en vergroten we het kennisniveau rondom onderwijskundig meten in een land.”

“Cito consultants can serve you in several ways. Our main goal is to work together with you to realize your ambitions and tackle the challenges you face in Educational Measurement and Assessment.”

cito.com, 2019

Het project in **Kazachstan** is daarmee een mooi voorbeeld van de expertise die Cito internationaal kan inbrengen. Nico: “We spelen internationaal mee op het allerhoogste niveau. We zijn een gerespecteerd kennispartner, dat is zeker niet overdreven.” Geen wonder dat Cito inmiddels kan bogen op een respectabel trackrecord in ruim veertig landen. “Soms worden we gevraagd voor consultancyprojecten, soms voor het opzetten en analyseren van compleet nieuwe examensystemen. En, niet te vergeten, we doen ook study visits. Buitenlandse delegaties komen dan naar Cito om te leren van ons, de superexperts.”

“Our experience lies in developing exams, tests and assessment methods. Our products and services have a proven track record.”

cito.com, 2019

Toch was **niet alles** wat Cito in het buitenland deed, succesvol. Dat gold bijvoorbeeld voor activiteiten in de jaren negentig, toen Cito in de VS, Duitsland en Turkije lokale kantoren opende.

“We wilden terug naar de basis, en haalden een streep door onze buitenlandse activiteiten.”

Cito-bestuurder Anneke Blok bij de viering van het 50-jarig jubileum, 2018

De internationale ambitie paste in die tijd. De terugtrekkende overheid stimuleerde het aanboren van nieuwe geldstromen zelfs. Maar het paste feitelijk niet bij de organisatie die Cito wilde zijn.

Op dit moment richt Cito zich internationaal volledig op de inzet van psychometrische expertise, toetsdeskundigheid en projectmanagement. Op projectbasis verzorgen we toetsontwikkeling, systeemevaluaties, train-the-trainer-programma's en meer. Deze takken van sport vliegen via het Cito BV-onderdeel Training & Advies 'all over the world'. Zo lopen en liepen er projecten in onder meer Chili, Macedonië, Zweden, Georgië, Montenegro, Zuid-Afrika, Vietnam, Litouwen, Colombia, Oman, Kirgizië en Kosovo.

“Bij de totstandkoming van een serieuze toets moeten altijd psychometrici (toetsdeskundigen) betrokken zijn.”

Cito-bestuurder Marten Roorda in Zeker weten, 2004

Veel internationale opdrachten gaan gepaard met **bijzondere verhalen**. Want regelmatig passen opdrachten bij internationale omwentelingen, zoals de val van het IJzeren Gordijn en het uiteenvallen van de Sovjet-Unie. Nico: “Dat was het moment waarop Oost-Europese landen en voormalige Sovjet staten met opdrachten kwamen. Op zo’n cruciaal moment zie je dat landen gaan werken aan de toekomst via verbetering van het onderwijssysteem. Cito is dan een partner met internationaal aanzien.”

“Zelfs buitenlandse delegaties vinden de laatste anderhalf jaar hun weg naar [Arnhem]. Vooral uit Oost-Europa, waar het onderwijs na de ondergang van het communisme toe is aan vernieuwing, reizen delegaties af en aan. We hebben pas nog een verzoek uit Bulgarije gekregen om hulp bij het opzetten van landelijke examens.”

Cito-bestuurder Ton van den Hout in het Parool, 1993

Een bijzonder project, waar de **Cito-consultants** graag over vertellen, is dat op Curaçao. “Voor de overzeese gebieden hebben we op Curaçao het opzetten van een eigen onafhankelijk toetsinstituut ondersteund: het ETE. Ook hebben we een leerlingvolgsysteem ontwikkeld dat past bij het tweetalig onderwijs op de eilanden. De relatie die we hebben met Curaçao is heel bijzonder”, weet Nico.

“Internationaal is Cito betrokken bij projecten die de kwaliteit van examens – en daarmee de waarde van behaalde diploma’s – vergroten. Een voorbeeld is de National Reference Test. De test meet in Engeland de groei die leerlingen doormaken op de kernvakken Engels en wiskunde. Cito is vaste partner in het onderzoek en voert op afstand de specialistische statistische analyses uit.”

Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 – 2021

Het laatste nieuws is dat Cito **aan de slag** gaat in Kenia en de overheid ondersteunt bij de ontwikkeling van competentiegerichte examinering en bijbehorende digitale tooling. “Het project is onderdeel van een veel groter project dat gericht is op het verhogen van gelijke kansen in het Keniaanse onderwijs”, licht Nico toe. “Het is een project dat dus uitstekend past bij Cito.” ●

“Wij maken toetsen vanuit een sociaal hart”

Toetsketens voor bedrijven, branches en meer

Judith Janssen

“We zijn het eigenlijk wel gewend. Uitleggen dat we ook werken buiten het onderwijs”, aldus toetsdeskundige Judith Janssen.

“We moeten ons eigenlijk steeds opnieuw bewijzen.” Een bekende naam in het onderwijs kan je dus soms in de weg zitten. Want toetsen voor het bedrijfsleven, voor brancheverenigingen, voor overheden en het hoger beroeps-onderwijs? Oh, doen jullie dat ook, dan?

Wat Cito kan voor scholen, kan het voor andere markten. Vanuit die gedachte (en met die expertise) maakt Cito al enkele decennia toetsen en examens voor opdrachtgevers in het hoger beroepsonderwijs, het bedrijfsleven en bij de overheid. De activiteiten zijn onbekend, maar zeker niet onbemand. Cito is er marktleider, ook al is inkomen genereren niet de belangrijkste insteek: “We maken kwaliteitsproducten tegen een schappelijke prijs. We vinden het namelijk belangrijk om te werken vanuit ons sociale hart. Maar weinig partijen kunnen eenzelfde oplossing bieden voor de sociaal-maatschappelijke vraagstukken waar wij ons op richten”, vertelt Judith Janssen.

“Ook na de middelbare school komt men het Cito nog tegen. In het hoger beroeps-onderwijs, bij de volwasseneducatie, bij de politie-opleidingen, bij bedrijven en in internationale context. Wij adviseren bijvoorbeeld in opdracht van de Wereldbank over examensystemen in Oost-Europa.”

Cito-bestuurder Frank van Eijkern tijdens een Cito-roadshow, 1999

Goede voorbeelden van de **maatschappelijke** bijdrage die Cito kan leveren, zijn de Staatsexamens Nederlands als tweede Taal, het inburgeringsexamen en de Alfa-toetsen voor nieuwkomers. Judith: “Het zijn toetsen en examens voor anderstaligen. Mensen die het Nederlands niet als moedertaal hebben en in ons land willen komen wonen, studeren of werken. Cito is verantwoordelijk voor de opgave-constructie, de beoordeling, de training van beoordelaars en de uitslagverwerking. We werken in opdracht van de overheid.”

“Het examen is sterk praktijkgericht en bestaat uit functionele opdrachten. De examenprogramma's zijn toegespitst op de taal die op de werkvloer en binnen opleidingen gebruikt wordt.”

Informatie voor werkgevers op www.staatsexamensnt2.nl

Cito is al betrokken bij de **Staatsexamens** Nt2 sinds 1992. “Trouwe beoordelaars van het eerste uur herinneren zich de schoenendozen met audio-cassettes nog, met daarop de kandidaatstemmen, die we door het land stuurden”, blikt Judith terug. Het illustreert hoe snel tijden veranderen. Inmiddels worden de examens online afgenomen en beoordeeld. “De beoordeling wordt gedaan door zeer betrokken en ervaren Nt2-docenten die eerst een opleiding tot beoordelaar krijgen en gecertificeerd worden. Als Cito geven we onze beoordelaars ook regelmatig feedback op hun beoordelingsgedrag: zijn ze te mild of juist te streng? Zo zorgen we ervoor dat beoordelaars zoveel mogelijk op elkaar gaan lijken. Zodat ze allemaal de beoordelingsvoorschriften op dezelfde manier uitleggen. Daarmee werk je aan een hoge beoordelaarsovereenstemming en een betrouwbare uitslag. Zo borgen we de kwaliteit van de examens.”

De toetsen die Cito maakt voor anderstaligen, zijn **high-stakes toetsen**. Het zijn dus toetsen waar veel vanaf hangt voor de kandidaten. Dat geldt zeker ook voor de opdrachten uit het beroepsonderwijs, zoals van de Pabo's. In de jaren negentig ontwikkelden Cito-onderzoekers hiervoor de WisCAT, de eerste digitale, adaptieve rekentoets. “We zijn nog steeds trots op dit paradepaardje. De WisCAT is een snelle, elegante toets die efficiënt het rekenniveau van studenten meet en aangeeft waaraan gewerkt moet worden”, aldus Judith. Van recentere datum zijn de digitale toelatingstoetsen, die sinds 2015 worden afgenomen op de Pabo. “Deze toetsen meten voor de vakgebieden aardrijkskunde, geschiedenis en natuur & techniek of de basiskennis van aankomende studenten op orde is. En ze hebben effect: de uitval van Pabo-studenten is nu lager dan voordat de toetsen werden gebruikt.”

“Wanneer wij naar de operatiekamer worden gebracht, vinden wij het een normale zaak dat de chirurg die in ons gaat snijden, uitgebreid getoetst is en examens heeft afgelegd. Hetzelfde geldt voor de piloot van het vliegtuig waarmee we gaan reizen. We verwachten ook bewezen kwalificaties van onze advocaat, onze accountant, onze notaris en onze apotheker.”
Cito-bestuurder Marten Roorda in Zeker weten, 2004

Andere voorbeelden uit de Cito-koker voor het middelbaar en hoger beroepsonderwijs zijn: de rekentoets voor verpleegkundigen en de instaptoetsen voor verpleegkundige vervolgoopleidingen.

“Samen met toetsdeskundigen van Cito hebben we goede en betrouwbare instaptoetsen ontwikkeld. Om daar te komen hebben we eerst bepaald welke medische kennis minimaal nodig is voor de vervolgoopleidingen. De uitkomsten van de inventarisaties hebben we vastgelegd in een toetsmatrijs. [...] Daarna konden de constructeurs met het maken van de toetsvragen aan de slag. [...] Cito heeft de projectleiding op zich genomen en leverde de noodzakelijke toetstechnische kennis. Daarnaast hebben zij onze opleidingscoördinatoren in meerdere werkbijeenkomsten bijgespijkerd over het toetsconstructieproces en de voorwaarden om betrouwbare toetsen te maken.”
Koos Desserjer (Ontwikkel- en expertisecentrum Maastricht UMC+ Academie) op cito.nl, 2019

Ook in het **bedrijfsleven** zette Cito de afgelopen jaren mooie projecten neer. Vaak in een langdurige samenwerking, want goede vakinhoudelijke toetsen maak je niet zomaar. Judith: “Onze toetsen worden gebruikt door de KNVB en openbaarvervoers-bedrijven zoals de NS. Door leveranciers van zonnepanelen en energielabels. Door polyethyleenlassers en Telecom/CAI-installateurs. Het gaat regelmatig om technische beroepen, waar kleine fouten grote gevolgen hebben.”

“Sinds seizoen 2016-2017 maken de bondsscheidsrechters in het amateurvoetbal een nieuwe spelregeltoets. Die toets ontwikkelde de KNVB samen met Cito. Onze oude toetsen bestonden uit tien meerkeuze spelregelvragen op papier. We vonden dat dit anders kon, daarom hadden we al stappen gezet om videobeelden te gebruiken bij de toetsen. [We hebben Cito gevraagd] een set van onze toetsvragen te screenen. Deze screening maakte duidelijk dat we wel een en ander konden verbeteren. Wij dachten dat we spelregelkennis toetsten, maar door onze manier van vragen stellen waren het meer toetsen begrijpend lezen.”
Werner ter Avest (KNVB) in VM, 2018

Net zo vaak gaat het om beroeps- of **brancheverenigingen**. Zij schakelen Cito in voor een toets om de kwaliteit van het vak te behouden of naar een hoger plan te tillen. Judith: “Het betreft in de regel certificeringstrajecten, waarbij de toets de lat neerlegt waaraan vakdeskundigen moeten voldoen.”

“Het werk van Telecom CAI-professionals wordt steeds specialistischer. [Daarom vervangen we] het huidige certificeringssysteem door een nieuw systeem: Certificeringmatrix 2018. [...] Cito helpt ons daarbij. Wij weten veel van de inhoud, maar het bedenken van goede examenvragen is een vak apart. [...] De toetsdeskundigen zorgen er ook nu weer voor dat de nieuwe examenvragen meten wat ze moeten meten. Dat ze valide en betrouwbaar zijn.”
André Wind & Philip Hendriks (Stichting Examinering & Certificering Telecom) op cito.nl

Soms maakt Cito de toets zelf, in andere gevallen juist in samenwerking met de branche waarvoor de toetsen zijn bedoeld. Voor sommige branches levert Cito alleen de software, bij andere denkt Cito mee over de inhoud van de examens of geeft advies.

“Een mooi voorbeeld is de NVHP, de Nederlandse Vereniging van Hypothecaire Planners. Dat is een hele enthousiaste club. Na een voorzichtig begin, waarbij Cito alleen de theoretische kennis toetste, heeft deze vereniging de gehele certificering in handen van Cito gegeven. Het toetsen van de theoretische kennis en ook het meten van de praktische vaardigheden. Wederzijds respect, vakinhoudelijke kennis op het gebied van hypothecaire planning, hand in hand met toetsexpertise. Ik zeg: een mooie match.”
Cito-medewerker Alex Stolwijk op cito.nl, 2019

Dat Cito in deze trajecten **unieke expertise** inbrengt, willen opdrachtgevers best erkennen. Op cito.nl wordt vooral de inbreng van toetsdeskundigheid genoemd. Judith: “Een goede toets draait om het stellen van de juiste vragen. Vragen die meten wat je ook wilt weten.” En: “Regelmatig hebben onze toetsdeskundigen manco’s aan het licht gebracht in belangrijke certificeringstoetsen. Dan bleek bijvoorbeeld dat kandidaten zonder kennis de toetsvragen goed konden maken. Dat moet je natuurlijk vermijden. De manier waarop vragen geformuleerd zijn, mag een toetsuitslag nooit beïnvloeden. Je wilt een vakinhoudelijke toets met goede, eenduidige vragen zodat je iedereen langs dezelfde lat legt. Dat is onze meerwaarde en we merken dat steeds meer klanten dat weten te waarderen.”

“Het mag natuurlijk niet zo zijn dat één pand door twee verschillende adviseurs van uiteenlopende energielabels wordt voorzien. Om hun deskundigheid te toetsen, is een examen traject ontwikkeld. [...] Er is door SenterNovem gezocht naar een gerenommeerd exameninstituut en dan kom je al snel bij Cito uit. Elke Nederlander kent immers Cito. [...] Cito liep alle door de marktpartijen ontwikkelde examenvragen na. Zo waren we zeker van correcte formuleringen en eenduidige vraagstellingen. [...] Cito neemt ook de praktische zaken uit handen. De hele organisatie van de examens zelf wordt door Cito geregeld.”
Kees Arkesteijn (ISSO), op cito.nl ●

PPON | Dijkbewaking van onderwijskwaliteit

Ruim een kwart eeuw onderwijspeilingen

Nog zo'n groot project uit de Cito-historie: de Periodieke Peiling van het Onderwijsniveau (PPON). In 1987 kreeg Cito de opdracht van de overheid om via een meting te “bepalen of we nationaal gezien onze onderwijskwaliteit weten te handhaven in het basisonderwijs”. Ruim 25 jaar lang voerde Cito peilingen uit in het basisonderwijs. Inmiddels ligt de verantwoordelijkheid voor periodieke peilingen in het primair onderwijs bij de Onderwijsinspectie; Cito is als ervaringsdeskundige nog steeds betrokken.

peiling

“Het gestructureerde peilingsonderzoek is eigenlijk begonnen met een studiereis in 1979. Toen gingen de Cito-medewerkers Van Dam en Wijnstra naar de Verenigde Staten om daar kennis te nemen van grootschalige onderwijs-evaluatieprojecten. In hun verslag deden zij het voorstel om een dergelijk evaluatieproject ook in Nederland van de grond te tillen.”

Cito-medewerker Frank van der Schoot in 'Onderwijs op peil?, Een samenvattend overzicht van 20 jaar PPON', 2008

In **1986** startten de **voorbereidingen** van het PPON-project. Doel was om - voorlopig beperkt tot het basisonderwijs - periodiek inhoudelijke gegevens over de stand van zaken in het onderwijs te verzamelen. De gegevens moesten een 'meer rationele basis' verschaffen voor een discussie over de inhoud en het niveau van het onderwijs. Er moesten dus empirische gegevens komen over de resultaten van het onderwijs. En die gegevens moesten objectief en representatief zijn. Echt een taak voor Cito, zo vond men.

Het PPON is op dit moment nog in ontwikkeling. Er is eerst een haalbaarheidsstudie gedaan. Sinds ongeveer anderhalf jaar worden reguliere metingen verricht. Het is sinds die tijd ondergebracht bij het CITO. Het wordt een langlopend project. De voorzieningen, infrastructuur, procedures etc. zijn al vastgelegd. Er komt veel bij kijken, het zijn massagegegevens die verwerkt moeten worden. Methodologisch is het ook een complexe zaak. Om de toetsbelasting niet te groot te maken worden kinderen op verschillende delen van de leerstof getest.

Cito-bestuurder Frans Carpij in VBSchrift, 1988

Voor het PPON-project deed Cito meer dan een kwart eeuw lang **systematisch** en periodiek onderzoek. Alle vakken die onderdeel waren van het verplichte curriculum van het (speciaal)basisonderwijs werden in de loop der jaren gepeild. Soms slechts eenmalig (kunstzinnige oriëntatie, verkeer), soms eens in de vijf of zes jaar (taal en rekenen). Voor de meeste vakken peilde PPON aan het eind van groep 8. De basisvakken werden ook halverwege de basisschool, in groep 5, gemeten. Metingen in groep 4, 6 en 7 vormden onderdeel van het onderzoek, wanneer resultaten in het speciaal basisonderwijs werden vergeleken met het reguliere basisonderwijs.

“Maar we doen hier ook andere dingen. Zo onderzoekt het Cito wat leerlingen van bepaalde vakken opsteken. [...] Elke vier à vijf jaar worden de prestaties in een vak onder de loep genomen, zodat vergelijkingen kunnen worden gemaakt tussen schoolgeneraties.”

Cito-bestuurder Ton van den Hout en Cito-adjunct-directeur Djien Thio in Het Parool, 1993

Omdat Cito de peilingen **met enige regelmaat** hield, konden per vak, of deelgebied van een vak, trends worden onderzocht en beschreven. Waren leerlingen bijvoorbeeld voor- of achteruitgegaan met schattend rekenen?

“Het ontbreken van gegevens over de feitelijke opbrengsten van onderwijs is niet alleen hinderlijk voor een te voeren beleid, het is ook een handicap in de discussie over de doelen die we met ons onderwijs willen bereiken. Discussies over eindtermen, basisvorming en wat dies meer zij zijn vaak speculatief van aard. De beschikbaarheid van empirische gegevens over wat kinderen in het basisonderwijs feitelijk leren, helpt om die discussie te voeren met beide benen op de grond.”

Cito-medewerkers J. Bokhove en J. Janssen in het Tijdschrift voor nascholing en onderzoek van het reken- en wiskundeonderwijs, 1987

De **doelstellingen** van het PPON-project veranderden in de loop van de tijd. Sommige doelen werden ingehaald door de realiteit. Zoals het doel om ‘referentiekaders te bieden voor school- en leerlingresultaten’. Die werden voor de basisvakken grotendeels bereikt met de invoering van leerlingvolgsystemen. Wat al die jaren overeind bleef was het doel om inzicht te verwerven in het onderwijsleeraanbod. Dit werd, samen met veel achtergrondvariabelen, in verband gebracht met de leeropbrengsten van het (speciale) basisonderwijs. Het belangrijkste daarbij is wel dat de onderzoeksresultaten een empirische basis moeten verschaffen aan de algemeen maatschappelijke discussie over inhoud, kwaliteit en niveau van het onderwijs.

“PPON voorziet in een gedetailleerde en rijke meting. Dit maakt uitspraken over het niveau mogelijk die verder gaan dan een algemene uitspraak over de stand van zaken bij een onderwijsleergebied. Gedetailleerde uitspraken bieden handvatten voor beleidsimpulsen, accentwijzigingen in lesmethoden en aanvullend onderzoek.”

Cito-medewerker Jan van Weerden in 'Balans van het basisonderwijs. PPON: 25 jaar kwaliteit in beeld', 2013

Meer dan 25 jaar lang was PPON voor Cito een belangrijk en veelomvattend project. Cito begeleidde de itemconstructie, voerde de steekproeven op scholen uit, deed de psychometrische analyses en verzorgde de rapportages. Jarenlang werd aan het project behoorlijk wat Cito-expertise en -menschkracht verbonden. PPON was een van de drijvende krachten achter de ontwikkeling en het praktisch gebruik van psychometrische methoden die later weer tot andere toepassingen leidden, zoals het Leerlingvolgsysteem.

“De benodigde opgaven voor de instrumenten voor de peiling van de onderwijsresultaten worden geconstrueerd door ervaren leraren uit het basisonderwijs onder leiding van een projectmedewerker van het Cito. Na die constructiefase vindt de samenstelling van de toetsen plaats.”

Cito-medewerkers J. Bokhove en J. Janssen in het Tijdschrift voor nascholing en onderzoek van het reken- en wiskundeonderwijs, 1987

“Om de opbrengsten in kaart te brengen is een rijk scala aan instrumenten ontwikkeld op allerlei gebied. Het bestaat uit toetsen met allerlei itemvormen (meerkeuze, kort antwoord, open vragen) schrijftaken, spreekopdrachten, praktische opdrachten bij techniek en muziek, oefeningen bij bewegingsonderwijs, vragenlijsten met attitude- en gedragsvragen, enzovoort. Ook voor leerkrachten en directies zijn vragenlijsten ontwikkeld, met name om het onderwijsaanbod te inventariseren. Omdat het onderwijs en de wereld waarin dat plaatsvindt voortdurend veranderen, is het noodzakelijk ook de instrumenten voortdurend te vernieuwen.”
Cito-medewerker Jan van Weerden in 'Balans van het basisonderwijs. PPON: 25 jaar kwaliteit in beeld', 2013

Wat is al die tijd de waarde geweest van het **veelomvattende** PPON-onderzoek? Er zijn in de loop der jaren namelijk best wat kritische noten gekraakt. Zo rapporteert PPON terug op landelijk niveau, en niet over individuele leerlingen of afzonderlijke scholen. Doordat PPON gebaseerd is op Nederlandse kerndoelen, gaan uitspraken op internationaal niveau bovendien mank. Ook is PPON niet gericht op de evaluatie van overheidsbeleidsdoelstellingen.

“PPON heeft een directe relevantie voor het Nederlandse onderwijs. [...] Het moet onder meer een empirische basis verschaffen voor de maatschappelijke onderwijsdiscussie. PISA, PIRLS en TIMSS zijn natuurlijk niet specifiek gericht op het Nederlandse onderwijsstelsel. Een opvallend resultaat – positief of negatief – in deze studies wil dus niet automatisch zeggen dat er iets aan de hand is met het onderwijs in het betreffende land.”
Cito-medewerkers Joke Kordes en Erna Gille e.a. in Pedagogische Studiën, 2011

De waarde van PPON ligt in de unieke vorm van **steemevaluatie**. Er is geen andere peiling die de opbrengsten van het Nederlandse onderwijssysteem zo in beeld brengt. Door rechtstreeks de relatie te leggen tussen vaardigheid en opgaven, legt PPON de inhoudelijke kwaliteit van leerresultaten bloot. En omdat het niet alleen gaat om kwantiteit (hoeveel kunnen leerlingen), maar vooral ook om kwaliteit (wát kunnen leerlingen), worden de effecten van verschuivingen in onderwijsaanbod en didactiek zichtbaar. Juist doordat het project al zo lang loopt, is PPON voor Nederland en het Nederlandse onderwijs een groot goed.

“Dat een project voor grootschalig evaluatieonderzoek een dergelijke mijlpaal bereikt, is, ook internationaal gezien, behoorlijk uniek. We kennen uiteraard het grote voorbeeld van NAEP in de VS, met de Nation's Report Card, een project dat sinds 1969 loopt, maar verder zijn de voorbeelden schaars. Veel buitenlandse onderwijsexperts zijn wat dat betreft jaloers op de situatie in Nederland, zeker door de lange periode waarin PPON heeft kunnen bestaan.”
Cito-medewerker Jan van Weerden in 'Balans van het basisonderwijs. PPON: 25 jaar kwaliteit in beeld', 2013 ●

9

Co-creatie met het onderwijs

Met dank aan scholen, leraren en leerlingen

Leraren gezocht. Maar ook leerlingen, docententeams en schoolbesturen. Cito trekt in alles wat ze doet op met het onderwijs. Die samenwerking is geen nieuwerwets idee. Het zit van oudsher ingebakken in de Cito-werkprocessen en de hoofden van Cito-medewerkers. Want: examens, toetsen, meet- en volginstrumenten maken we samen. Waarom? Omdat – zo staat in het Meerjarenbeleidsplan 2018-2021 – Cito enerzijds het resultaat is van de bevoegenheid van de mensen die er werken, en anderzijds wordt gevormd door de leraren die met ons samenwerken.

Al in 1988 liet toenmalig Cito-directeur Frans Carpaj in VBSchrift optekenen, dat de samenwerking met docenten voor Cito een sterk punt is. Hij legt uit:

“Bij de productie van de toetsen worden altijd groepen docenten betrokken. [...] En dat gaat, schat ik, jaarlijks om zeven á achthonderd mensen in wisselende bestanden. Het betekent dat we toch hele grote groepen in het onderwijs feitelijk betrekken bij de ontwikkeling van instrumenten. En die mensen zijn er heel actief mee bezig. Ze maken opgaven en dergelijke. Wij zitten dus heel dicht met onze neus op de praktijk.”

Cito-bestuurder Frans Carpaj in VBSchrift, 1988

Inmiddels geeft Cito de **samenwerking** vorm in constructiegroepen, klankbordgroepen, leerlingenraden, online communities, schoolbezoeken, inspiratiesessies, co-creatietrajecten, proefonderzoeken, en nog veel meer. Zo benadrukt Cito BV-directeur Jacqueline Visser in 2011 het belang van samenwerking in het basisonderwijs:

“In de volgende stappen van de toetsontwikkeling betrekken we heel nadrukkelijk de expertise van de scholen. Zo maken leerkrachten in constructiegroepen de opgaven voor de toetsen, worden alle opgaven minimaal één keer gemaakt door de leerlingen waarvoor een toets bedoeld is en krijgen we feedback van scholen die deelnemen aan proefonderzoeken.”

Cito-directeur Jacqueline Visser in Plein Primair, 2011

In 2018 bespreekt CTE-directeur Anton Béguin de **betrokkenheid** van docenten bij het maken van vragen voor de centrale examens in het vo:

“Cito vindt het belangrijk dat er intensieve samenwerking is met de docenten die voor de klas staan en dat er voldoende invloed is vanuit het onderwijsveld op de ontwikkeling van de producten.”

Cito-directeur Anton Béguin in Examenblad, 2018

Niet alleen bij het maken van examen- en toetsvragen hebben **leraren** een belangrijke rol, zo niet de hoofdrol. Dat is ook zo bij het vernieuwen van producten. Bij de ontwikkeling van onder meer het nieuwe LVS 4.0 geven Jeanine Treep en Marleen Oosterink aan waar die invloed van scholen zit:

“Het lezen van toetsrapportages wordt volgend jaar een stuk eenvoudiger. Want dan start het Cito Volgstelsel VO met een nieuwe vorm van rapporteren. Honderden docenten stonden samen met Cito aan de wieg van het grotere gebruiksgemak.”

Cito-medewerker Jeanine Treep in Cito-special in Van Twaalf Tot Achttien, 2019.

“We zijn volop bezig met het ontwikkelen van nieuwe ideeën en concepten voor toekomstige volgsystemen. Onder leiding van een extern bureau gingen we in gesprek met scholen.

Met iedere school (leerkrachten, intern begeleiders en directeuren) spraken we een uur lang intensief over hun werk. Waar ze blij van worden, waar ze last van hebben en hoe Cito hen daarbij beter zou kunnen helpen. Soms best confronterend voor ons, maar de klant heeft altijd gelijk! Luisteren, luisteren, luisteren. Geen aannames doen, geen weerwoord, geen statische verklaringen geven, maar inderdaad... luisteren.”

Cito-medewerker Marleen Oosterink op cito.nl, 2019

De praktische tips komen niet alleen van onderwijsprofessionals, maar ook van leerlingen zelf. Ook met hen gaat Cito in gesprek:

“Een paar dagen later mocht ik naar Den Haag om onze Leerlingenraad voor het thema ‘Lekker lezen’ te ontmoeten. [...] Stuk voor stuk hebben de leerlingen echt leuke ideeën om lezen leuker te maken. Maar ook goede tips voor Cito als het gaat om toetsen. De opgaven mogen wel wat grappiger. En ook graag meer plaatjes in de sommen.”

Cito-medewerker Marleen Oosterink op cito.nl, 2019

Hoe belangrijk **de dialoog** met het onderwijs is, illustreert bestuursvoorzitter Anneke Blok in Van Twaalf Tot Achttien. Ze zegt daar eigen medewerkers met regelmaat te vragen: “Wanneer ben je voor het laatst op een school geweest?”. En ze zegt:

“Op dit moment speelt er maatschappelijk veel. Waar gaat het onderwijs over en waar niet? [...] Om echt voeling te hebben is dialoog belangrijk. Met scholen en ook met stakeholders van Cito. Het zijn immers ontwikkelingen die voor onze producten en diensten gevolgen hebben. Wij moeten hiervan op de hoogte zijn, en inzichten en oplossingen bieden. En die kunnen we niet bedenken van achter ons bureau. We ontwikkelen samen, met en voor het onderwijs.”

Cito-bestuurder Anneke Blok in Van Twaalf Tot Achttien, 2018

Optrekken met het onderwijs doet Cito tegenwoordig ook veelvuldig in innovatieprojecten. In projecten waar prototypes ontstaan op basis van ideeën en voeding uit de praktijk.

“We willen nadrukkelijk in dialoog blijven met het veld. Cito treedt daarbij meer naar buiten en kijkt samen met scholen wat hun specifieke behoefte is. Daarop gaan we dan een instrument ontwikkelen. [...] Het moet vanzelfsprekend een instrument zijn waar de leerkracht wat aan heeft en waarvan de uitkomst te valideren is.”

Cito-bestuurder Anneke Blok in De Nieuwe Leraar, 2018

Het gaat in deze trajecten om **wederzijds inspireren** en intensief samen optrekken en ontwikkelen. Juist omdat, zo verwoordt Saskia Wools het (Cito-blad Inzicht, 2016), “we samen meer weten dan alleen”.

“De échte samenwerking met scholen is nieuw. Deze samenwerking gaat verder dan het uittesten van kant-en-klare producten. We moeten toe naar co-creatie, waarbij scholen grote inbreng hebben, vanaf het allereerste begin. [...] We zoeken scholen die ons een spiegel kunnen voorhouden en ideeën willen toetsen met een gezonde, praktische blik. Zo krijgen wij de ruimte om dingen samen te ontdekken.”

Cito-medewerker Saskia Wools in Cito-blad Inzicht!, 2016

De aanpak werkt. Dat blijkt bij het eerste, grote prototype dat op deze manier ontstond:

“We hebben Groeimeter gemaakt in samenwerking met andere partijen en scholen. Het is een showcase van hoe we zouden willen werken.”

Cito-medewerker Saskia Wools in Cito Meerjarenbeleidsplan 2018 – 2021

Hoe serieus Cito de **betrokkenheid van scholen** aanpakt in breed verband, blijkt uit het project ‘docentparticipatie’. Het ging in 2018 van start rondom de centrale eindexamens:

“We vinden het belangrijk dat onze examens gemaakt worden door mensen uit de onderwijspraktijk. Hoe meer docenten met ons samenwerken, hoe beter het is. 1400 docenten zijn elk jaar al betrokken bij het maken en testen van vragen en examens. We steken er veel energie in om het onderwijs nog actiever te betrekken bij dé eindmeting voor vo-leerlingen.”

Cito-medewerker Jankees Tanger in Cito-special in Van Twaalf Tot Achttien, 2019

Nog meer docenten om mee samen te werken, nog meer scholen om samen te ontwikkelen. Voor Cito-onderzoekers is de nieuwe manier van werken dé manier om een bijdrage te leveren aan het onderwijs van (over)morgen.

“We bouwen in een snelle flow, waarbij we met een globaal ontwerp direct de praktijk ingaan. [...] Uiteindelijk stel ik me voor dat we allerlei ideetjes en prototypes hebben. Niet af, maar slechts een plakbandversie. [...] We willen samen met scholen te weten komen wat wel en niet werkt.”

Cito-medewerker Jos Keuning in het OK&I-Werkprogramma 2019

“We willen met scholen in gesprek om te proeven wat nodig is. Zodat we ontwikkelen waar echt behoefte aan is. We willen met scholen meedenken, niet voor hen denken. We willen een oplossing zoeken, maar wel voor hun problemen, niet voor de onze. We hebben zoveel kennis in huis waarmee we praktisch waarde kunnen toevoegen.”

Cito-medewerker Hendrik Straat in het OK&I-Werkprogramma 2019

In dit hoofdstuk over docentparticipatie mag de docent zelf natuurlijk niet ontbreken. We laten ze graag aan het woord over hun ervaringen met Cito. ●

“Leuk als je één van jouw opgaven terug ziet komen”

Marcel Engelen, lid constructiegroep centrale eindtoets:

Marcel Engelen

Leerkrachten hebben bij de eindtoets grote invloed op wat er precies aan leerlingen wordt gevraagd. Het maken van de vragen gebeurt namelijk in constructiegroepen. Daarin werken leerkrachten samen met een toetsdeskundige van Cito. Voormalig leerkracht Marcel Engelen is zo'n constructiegroep lid voor het vak rekenen. “We zijn nu al bezig met de eindtoets van 2022. Het hele proces duurt zo'n drie jaar.”

Marcel Engelen is sinds kort met pensioen. Toch vindt hij het maken van opgaven zo leuk, dat hij voorlopig blijft meewerken in zijn Cito-constructiegroep. “Ik heb geleerd op een andere manier naar toetsen te kijken. Je leert heel nauwgezet te formuleren, details zijn belangrijk. Ik zag eens een proefwerk van een collega met de vraag: ‘Welke werelddelen ken je?’. Zo'n vraag is duidelijk niet geschikt voor de eindtoets. Want: elk antwoord is goed, ook ‘Ik ken er geen’.

Opgaven maken

Een constructiegroep werkt volgens een nauwgezette procedure. Eerste input is de jaarlijkse constructieopdracht van het College voor Toetsen en Examens. “Hierin staat beschreven hoeveel opgaven, van welke onderdelen, met welke inhoud en van welk type we moeten maken”, vertelt Engelen. “Wij krijgen hiervan een schema, maken de opgaven die daarbij horen en geven aan wat voor soort tekening er eventueel bij moet komen.” Elke constructiegroep komt meerdere keren bij elkaar, bij Cito in Arnhem. “We bespreken dan de opgaven die we hebben ontwikkeld. En we beslissen of een opgave al dan niet geschikt is voor een proeftoets. Is dat niet zo, dan maken we een nieuwe opgave, al dan niet op basis van de suggesties van de anderen.”

Proeftoets

Dat betekent dus dat alle beoogde toetsopgaven eerst meegaan in een proeftoets. “In zo’n proeftoets wordt elke opgave voorgelegd aan zo’n 300 tot 400 leerlingen. Iedere leerling maakt rond de 200 opgaven, net als in de echte eindtoets. Dat heeft te maken met de geheimhouding: elke leerling krijgt maar een deel van de onderzochte opgaven te zien.”

De proeftoets wordt nagekeken en de resultaten komen terug naar de constructiegroep. Engelen: “Dan kunnen we zien hoe leerlingen hebben geantwoord. We trekken dan lering over wat wel en niet werkt.” Alle vragen worden bovendien geanalyseerd door de afdeling psychometrie van Cito. “Uit zo’n psychometrische analyse blijkt of de opgaven eenzelfde vaardigheid meten en of ze niet te moeilijk of te makkelijk zijn.”

Vaststellingscommissie

Alleen de opgaven die de proeftoets doorstaan en voldoen aan een aantal eisen, worden door de Cito-toetsdeskundige voorgelegd aan de vaststellingscommissie van het CvTE. Zo’n vaststellingscommissie is onafhankelijk. Ook deze bestaat uit leerkrachten van groep 7 en 8 en vakexperts. In totaal zijn er drie vaststellingscommissies: voor taal, rekenen en wereldoriëntatie. “De vaststellingscommissie bekijkt of de opgaven inhoudelijk goed zijn en of de psychometrische kwaliteit voldoende is. Pas als dat zo is, komen ze in aanmerking om in de eindtoets te worden opgenomen.”

Dit hele proces duurt zo’n drie jaar. Dat betekent dat Marcel Engelen met de opgaven voor de eindtoets van 2019 begonnen is in 2016: “Het is dan heel leuk één van jouw opgaven daarin te zien terugkomen.” ●

“Elke leerling binnen mijn richting heeft wel een droom”

Ewout Warringa, docent BWI

Ewout Warringa

In het vmbo worden de beroepsgerichte profielvakken afgesloten met het Centraal Schriftelijk en Praktisch Examen (cspe). Scholen mogen deze examens afnemen in een ruime periode, van april tot ongeveer begin juli. Van begin af aan heeft Cito de cspe's gemaakt. De werkwijze is daarbij dezelfde als bij alle centrale examens: constructiegroepen van docenten, begeleid door een Cito-toetsdeskundige, stellen de opgaven samen.

interview

In 2016 werd het vmbo vernieuwd. De oorspronkelijke 35 beroepsgerichte vakken werden vervangen door 10 nieuwe profielvakken, zoals Bouwen, Wonen en Interieur (BWI), Zorg en Welzijn (Z&W) en Economie en Ondernemen (E&O). Het Vechtdal College Hardenberg nam deel aan een pilot om met de vernieuwingen te experimenteren. Daar kwam Ewout Warringa, docent BWI, in contact met Cito. Het had tot gevolg dat hij examenconstructeur werd.

Warringa vertelt: “Ik vroeg me af hoe het zou zijn om eens aan de andere kant van een examen te kijken. Hoe wordt zo’n examen nu eigenlijk gemaakt? Ik heb gemerkt dat het super interessant is om aan examens te werken. Je hebt invloed, want je kunt erin zetten wat jij leuk vindt.”

Andere inzichten

Ewout Warringa ontdekte hoeveel werk het is om een examen te maken. En hoe moeilijk dat is: “Als docent heb je weleens commentaar. Maar als je aan de constructiekant zit, krijg je andere inzichten. Het maken van examens is een leertraject. En het verbreedt je eigen kennis.”

Standaard bestaat een cspe uit een kerndeel met vragen over algemene kennis en vaardigheden. Daarnaast zijn er digitale minitoetsen, met tien tot vijftien korte vragen. “Binnen de constructiegroep verdelen we de opgaven, waarbij we rekening houden met ieders voorkeur en kennis. Dan ga je naar huis en bedenk je een opdracht. Je werkt op basis van de eindtermen uit de syllabus”, vertelt Warringa.

Opdracht met meeneemwaarde

Vast onderdeel van een cspe zijn de praktijkopdrachten die kandidaten moeten uitvoeren. Daar komt voor een constructiegroep veel bij kijken. Warringa: “We moeten bedenken wat voor soort werkstuk we leerlingen willen laten maken. Maar ook welke materialen daarvoor nodig zijn, want scholen moeten die wel in huis hebben. Je moet bekijken welke aspecten je moet beoordelen, aan welke eisen het werkstuk moet voldoen en hoeveel tijd het kost om het te maken.” Warringa prijst zich daarom gelukkig dat hij in de constructie deskundig begeleid wordt door een toetsdeskundige van Cito.

Enthousiast vervolgt hij: “Ik bedenk bij het maken van een praktijkopdracht graag iets dat meeneemwaarde heeft. Het is mooi als leerlingen iets kunnen maken dat ze mee willen nemen naar huis, iets waar ze trots op zijn.”

Droom waarmaken

Het maken van examens beïnvloedt ook Warringa’s werk als docent: “Door het maken van examens ben je bewuster van hoe je lesgeeft. Je weet namelijk precies wat leerlingen moeten kennen en kunnen aan het einde van leerjaar 4. Dat betekent overigens niet dat

je leerlingen moet opleiden voor het examen. Dat examen is uiteindelijk maar een onderdeel van het programma.”

Warringa gelooft dat zijn werk een breder doel dient. Hij besluit: “Ik geloof dat iedere leerling binnen mijn richting wel een droom heeft. Als docent probeer ik die droom samen met de leerling te zoeken en waar te maken. Ik kijk wat die leerling nu wil, en wat hij nodig heeft voor zijn vervolgonderwijs. Als hij of zij leert omdat het leuk is, dan is dat mijn succes.” ●

LVS als kritische reflectie op je eigen onderwijs

Zita Albon, intern begeleider, is lid van een klankbordgroep

Zita Albon

intern begeleider bij OBS De Kleine Dichter in Utrecht, zit in zo'n klankbordgroep. "Met de klankbordgroep slaat Cito een brug naar de praktijk", vertelt ze.

Cito werkt bij de samenstelling van de toetsen van het leerlingvolgsysteem nauw samen met de praktijk. Leraren zijn betrokken via constructiegroepen, online communities en klankbordgroepen. Waar constructiegroepen opgaven ontwikkelen en online communities er zijn voor overleg, zijn de klankbordgroepen er voor het toetsen van ideeën. Zita Albon,

interview

Dat Zita Albon geïnteresseerd was in deelname aan een LVS-klankbordgroep, is niet zomaar. “Vanaf het begin ben ik betrokken geweest bij het toetsen van leerlingen. Ik werk graag met het leerlingvolgsysteem; het geeft veel informatie. Op schoolniveau gebruiken we de gegevens om te kijken naar opbrengsten. Dat helpt ons te bepalen wat we willen bereiken met ons onderwijs en onze leerlingen. Het systeem werkt zo als een kritische reflectie op je eigen onderwijs.”

Advies, feedback en suggesties

Natuurlijk weet Zita dat leerkrachten nog wel eens kritisch zijn over het LVS. “Ze vinden dan bijvoorbeeld sommige opgaven te moeilijk. Ik leg regelmatig uit, waarom er moeilijkere opgaven in een toets zitten. Je moet naar de achtergrond van zo’n toets kijken en waarvoor die wordt gebruikt. De toetsen bevatten niet zomaar vragen die in elkaar zijn gedraaid. Daar gaat veel onderzoek aan vooraf.”

Door haar deelname aan de klankbordgroep is Zita – zo geeft ze zelf aan - meer betrokken bij wat Cito doet. “Cito heeft de klankbordgroep in het leven geroepen om producten te toetsen aan de praktijk. Als leden zijn we afkomstig uit het hele land en komen we twee keer per jaar bij elkaar. We geven toetsontwikkelaars dan adviezen, die ze vaak ook opvolgen. Ook geven we inhoudelijke feedback op toetsvragen, als aanvulling op de constructiegroep. En we doen suggesties voor het computerprogramma van het LVS.”

Brug naar de praktijk

Alle informatie die Zita tijdens zo’n klankborddag krijgt, neemt ze mee terug naar school. “Dat geeft wel extra input, ja. Ook wisselen we als leden van de groep onderling regelmatig ervaringen uit. We geven elkaar tips over hoe we werken met het LVS. De klankbordgroep slaat voor Cito een brug naar de praktijk.” ●

Nawoord

Colofon

Literatuurlijst

na
woord

In dit boek is **50 jaar Cito** de revue gepasseerd. Op basis van een veelheid aan bronnen en gesprekken hebben we inzicht gegeven in het verleden, heden en de toekomstplannen van onze organisatie. Waar de maatschappij veranderde, en het onderwijs mee veranderde, leverde Cito een halve eeuw lang expertise en meetinstrumenten. In 50 jaar tijd hebben we met onze medewerkers duizenden toetsen en examens ontwikkeld. Altijd met oog voor wetenschappelijk onderzoek en hart voor het onderwijs.

Graag willen we **iedereen bedanken** die op wat voor manier dan ook een bijdrage heeft geleverd aan dit jubileumboek. We realiseren ons dat we nooit volledig kunnen zijn. We pretenderen dan ook niet om een wetenschappelijk of geschiedkundig werk neer te leggen. Wat we wel hopen, is dat u dit boek met plezier hebt gelezen. En dat u een completer, bewuster en misschien zelfs ander beeld van ons hebt gekregen.

Wij werken ondertussen **verder** zoals we dat 50 jaar geleden hebben ingezet. Vanuit onze missie van gelijke kansen dragen we graag bij aan de toekomst van alle leerlingen en lerenden in Nederland. Vanuit onze kennis en kunde ondersteunen we bovendien graag iedereen die hen op dit pad begeleidt. Wat ons betreft zijn de volgende 50 jaar Cito begonnen.

Colofon

Dit boek is tot stand gekomen met de hulp van vele betrokkenen. Zonder deze hulp hadden we onze Cito 50-mijlpaal niet op deze manier kunnen markeren.

Met dank aan ...

Özcan Akyol * René Alberts * Zita Albon *
Anne-Marie Anthonissen * Ron van den Beemt *
Anton Béguin * Lyan Bekkers * Anneke Blok * Roel Bosker *
Henriëtte Maassen van den Brink * Dennis van den Broek *
Ketenpartner CvTE * Nico Dieteren * Theo Eggen *
Marcel Engelen * Paul Gillijns * Nancy Hakstege *
Martin Heideveld * Bas Hemker * Pieter Hendrikse *
Peter Hermans * Judith Janssen * Alex van de Kerkhof *
Marie-Anne Keijzer * Frans Kleintjes *
Ruth-Christine Koedoot-Horst * Peter Kruyssen *
Esther Kuijs * Jasper Kwakkelstein * Mariette Lieverse *
Riny Mayer * Paul van der Molen * Romy Noordhof *
Ketenpartner OCW * Marleen Oosterink *
Madeleine Rood * Cor Sluijter * Lody Smeets *
Marlies Staalman * Hendrik Straat * Djien Thio *
Jeanine Treep * Tonia Verlaan-Oskam *
Petra Verschuren * Jacqueline Visser * Melchior de Vries *
Sylvia Walraven * Ewout Warringa * Harco Weemink *
Arthur Weijers * Carol Wolff * Saskia Wools

Tekst en eindredactie

Judith Veldhuizen

Met dank aan Simone Barneveld

Projectcoördinatie

Corine Theuns

Informatieresearch

Astrid Segers

Design en druk

Vormgeving en opmaak MS, Cito

Drukkerij Coers & Roest, Arnhem

Beeldmateriaal

Cito: Peter Huizer, Vincent van der Lee, Marianne Brouwer en Sandra Wegh * Geïnterviewden * Gijs Versteegh * Roel Baars * De Kindercorrespondent * Ewout Warringa * Nationaal Archief: Marcel Antonisse / Anefo, Cees de Boer, Poppe de Boer, Rob C. Croes, Hans van Dijk, Roland Gerrits, Pieter Jongerhuis, Rob Mieremet en Koen Suyk.

Citaten

De citaten in dit boek komen uit vijftig jaar Cito. Waar deze externen betreffen, worden deze als zodanig benoemd. Waar het gaat om medewerkers van Cito, wordt gekozen om deze personen te benoemen als Cito-medewerker. Dit omdat zij tijdens hun dienstverband vaak werken aan verschillende projecten en in verschillende functies. Bestuurders van Cito zijn wel als zodanig benoemd, omdat citaten altijd hebben plaatsgevonden vanuit die functie.

Disclaimer

Dit jubileumboek is een uitgave van Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling (hierna: Stichting Cito) te Arnhem, en is gepubliceerd in september 2019.

Hoewel Stichting Cito dit boek met de grootst mogelijke zorgvuldigheid heeft samengesteld, staat zij niet in voor de volledigheid, juistheid, of actualiteit van de informatie.

Aan de opgenomen informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Stichting Cito aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade die voortvloeit uit het gebruik van dit boek.

Dit jubileumboek is beschermd door auteursrecht en andere intellectuele eigendomsrechten.

Behalve voor persoonlijk en niet-commercieel gebruik, mag niets uit deze uitgave op welke manier dan ook verveelvoudigd, gekopieerd of op een andere manier openbaar worden gemaakt, zonder dat Stichting Cito daartoe vooraf schriftelijk toestemming heeft gegeven.

Bügel, K. & Boeijen, G. & Roosmalen, W. (2001), *Adviestoetsen vmbo*. Impuls, juni 2001.
Bügel, K. & Melse, L. (1999), *Nieuwe examens havo/vwo, nieuwe vraagvormen*. Levende Talen, februari 1999.
Bügel, K. & Sanders, P. (1998), *Richtlijnen voor de ontwikkeling van onpartijdig toetsen*. Arnhem: Cito.
Buitelaar, R, Kroft, L. van der, Ros, B. & Vink, A. (2013), *Het verdriet van Cito*. Didactief, oktober 2013
Buitelaar, R, Kroft, L. van der, Ros, B. & Vink, A. (2013), *Van Arnhem tot de Bahama's: Powered by Cito*. Didactief, november 2013

C

Cito (1969), *Cito bulletin*. Arnhem: Cito, september 1969.
Cito (1978), *Tien jaar*. Arnhem: Cito.
Cito (1980, 1982, 1984, 1995, 1998), *Citotaal*. Arnhem: Cito, diverse uitgaven.
Cito (2012), *Centraal ontwikkelde examens Nederlandse taal en rekenen in het mbo*. Arnhem: Cito.
Cito (2013), *Balans in het basisonderwijs*. PPO: 25 jaar kwaliteit in beeld. Arnhem: Cito.
Cito (2013), *Hoe wordt een centraal examen eigenlijk gemaakt?*. Arnhem: Cito.
Cito (2015), *Verandering in examinering mbo. Bent u klaar voor 2016?*. Arnhem: Cito.
Cito (2016), *Inzicht*. Arnhem: Cito, december 2016.
Cito (2018), *interne Wiki over DTT-project*. Arnhem: Cito.
Cito (2019), *Cito Meerjarenbeleidsplan 2018-2021*. Arnhem: Cito.
Cito (2019), *Cito Werkprogramma 2019, bij meerjarenbeleidsplan 2018-2021*. Arnhem: Cito.
Cito (2019), *cito.com*, informatie en nieuws. Arnhem: Cito.
Cito (2019), *cito.nl*, informatie, nieuws, artikelen, rapporten, interviews, blogs, verslagen, quotes en streamers. Arnhem: Cito.
Cuijpers, P. (2017), *Weg met het achterhaalde centraal eindexamen*. Joop.nl, 8 mei 2017.

D

Dam, P. van & Moelands, F. (1988), *Leerlingvolgsysteem in basis- en speciaalonderwijs*. School, nr. 10, december 1988.
De Jongh, A.J.C.M. (2018), *Cito 50 jaar: terugblikken en vooruitkijken*. Examens, september 2018, 3.
De Kindercorrespondent (2018). *Minister Slob in gesprek met De Kindercorrespondent*, video op cito.nl, oktober 2018.
De Nieuwe Leraar (2018), *Samen voor krachtig onderwijs*. DNL, 2.
De Onderwijsraad (2019), *Doorgesloten differentiatie in het onderwijsstelsel. Stand van educatief Nederland 2019*. Den Haag: De Onderwijsraad.
De Onderwijsraad (2018), *Toets wijzer. Naar een eigen(tijdse) wijze van toetsen en examineren*. Den Haag: De Onderwijsraad.
De Telegraaf (1993), *Scholieren in de greep van Cito-eindtoets*. De Telegraaf, 9 februari 1993.
Denessen, E. (2018), *Presentatie Cito College*. Arnhem, 25 januari 2018.
Dienst Uitvoering Onderwijs (2018), *Examenmonitor VO 2018*.

Dubois, H. (2010), *Digitale toetsen: van zucht naar zegen*. COS, 2.
Dijck, E. van (1983), *Sommige leerlingen hebben nu eenmaal meer pech dan andere*. NRC, september 1983.

E Eijkern, F. van (1999), *Roadshow Sylvan/Cito*. Arnhem: Cito, 24 november 1999.
Eijkern, F. van (2001), *Toespraak opening nieuwe locatie*. Arnhem: Cito.
Eindhovens Dagblad (1992), *Zweten op nieuwe Cito-toets*. Eindhovens Dagblad, 19 februari 1992.

F Förrer, M. & Post, W. (1990), *Leerlingvolgsysteem: bespiegelingen over een spiegel*. School & Begeleiding, juni 1990.
Franken, A. (1993), *Cito voorziet computernetwerk voor alle scholen*. Het Parool, 29 september 1993.

G Gaalen, E. van (2018), *De Mammoetwet kwam, maar de ongelijkheid bleef*. De Limburger, 1 september 2018.
Gillijns, P. & Verhoeven, L. (1991), *Naar een leerlingvolgsysteem voor het basisonderwijs*. Pedagogische Studiën, 1991, 68.
Gillijns, P. & Verhoeven, L. (1992), *Het Cito-Leerlingvolgsysteem: met het oog op de praktijk*. Pedagogische Studiën, 1992, 69.
Groot, A.D. de (1966), *Vijven en zessen: cijfers en beslissingen; het selectieproces in ons onderwijs*. Groningen: Wolters.
Groot, A.D. de (1966), *Het nut van een schooltoets in de zesde klas l.o.*. Het schoolblad, 1966.
Groot, A.D. de (1966), *Hoe kan men een schooltoets zo goed mogelijk gebruiken?*, Het schoolblad, 1966

H Haverkamp, M. (2018), *Scheidsrechters toetsen*. VM, maart 2018.
Het Parool (1968), *Nieuw instituut onderzoekt examenmethoden*. Het Parool, 7 september 1968.
Hermans, P. & Hofstee, J. (2004), *Toetsinterfaces en testbias*. Onderwijsinnovatie, maart 2004.
Heij, K. (2018), *Hoezo gelijke kansen?*, Onderzoekonderwijs.net, 1 april 2018.
Hout, T. van den (1996), *Nieuwjaarstoespraak*. Arnhem: Cito, januari 1996.

I Inspectie van het Onderwijs (2018), *De Staat van het Onderwijs 2018. Onderwijsverslag over 2016/2017*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

J Jungbluth, P. (1990), *Volgsystemen beloven wat; blijft dat zo?* School & Begeleiding, juni 1990.

#NiceToKnow

50 jaar logo's

1971

Cito

2006

2010

2017

2018

- K** Kneyber, R. & Sluijsmans D. (2016), *Toetsrevolutie. Naar een feedbackcultuur in het voortgezet onderwijs*. Phronese, 2016.
- Kuiper, M. (2018), *Volgens de test was Nahom zwakbegaafd*. NRC, 21 maart 2018.
- Kuiper, R. (2017), *Cito niet langer alleenheerser bij de eindtoets*. De Volkskrant, 11 mei 2017.
- Kuiper, R. (2018), *Dit is er mis met het eindexamen (of toch niet?)*. De Volkskrant, 29 maart 2018
- L** Leeuwarder Courant (1985), *De laatste jaren van het eindexamenpotlood*. Leeuwarder Courant, 23 april 1985.
- Leeuwarder Courant (1983), *Kinderen hebben recht op een eerlijke beoordeling*. Leeuwarder Courant, 22 juli 1983.
- Loesje (2019), posters over Cito-toets. Loesje.nl.
- Lubbe, M. van der (2011), *Toetsing in het primair onderwijs: recente ontwikkelingen*. Schoolmanagement, juni 2011.
- Luijten, A.J.M (1993), *Het CITO tussen Schiermonnikoog & Maastricht : Ton Luijten in gesprek met A.D. de Groot en Wynand Wijnen over 25 jaar Cito en andere zaken*. Arnhem: Cito.
- M** Mee, G. van der & Sikkes, R. (2006), *Het examendossier*. Het Onderwijsblad, 12, juni 2006.
- Mertens, F. (2016), *'Vijven en Zessen' van Prof. Adriaan de Groot. Een boekje dat geschiedenis maakte*. Oisterwijk: Wolf Legal Publishers, 2016.
- Metz, M. (2018), *Missie Eindtoets*, Quest, juni 2018
- Moelands, F. (1988), *Betrouwbaar en systematische volgen van leervorderingen met een leerlingvolgsysteem*. Basisschoolmanagement, oktober 1988.
- Moelands, F. (1993), *Het Leerlingvolgsysteem. Een hulpmiddel voor vroegtijdige signalering en gerichte hulp*. Tijdschrift voor Remedial Teaching, 1993, 4.
- Moelands, A., Mommers, M. & Oud, J. (1980), *Leerlingvolgsystemen verklaard en vergeleken*. School & Begeleiding, juni 1990.
- Moerkerke, G. & Munsters, J. (1994), *Over de inzet van adaptief testen in het onderwijs*. TVHO, maart 1994
- Molen, P. van der (2018), *Over de N-termen babbelen met Cito*. scholieren.com (2019).
- Molen, P. van der, Schouwstra, S., Feskens, R. & Onna, M. van (2019), *Vaardigheidsontwikkelingen volgens PISA en examens*. Arnhem: Cito.
- N** NRC (1988), *J.W. Solberg (1221 – 1998); Inspirerend wiskundige*. NRC, 10 februari 1998.
- NRC (1978), CITO. NRC, 4 oktober 1978.
- NRC (2018), *Voor niemand gaat de lat ook maar één millimeter omlaag*. NRC, 13 september 2018.
- P** Plein Primair (2011), *Veel toetsen is nooit ons uitgangspunt geweest*. Plein Primair, december 2011
- Prick, L., *De gevolgen van een toetsloos tijdperk*. De Psycholoog, december 2001.

- R**
- Rathenau Instituut (2019), *informatie over publieke kennisorganisaties*. Rathenau.nl, 2019
- Remie, M. (2018), *Een goede toets moet motiveren*. NCR, 17 april 2018.
- Rijn, P.W. van, Kordes J.H. & Gille E. (2011), *Internationaal vergelijkende studies van leerprestaties*. Pedagogische Studiën, 2011.
- Roorda, M. (2004), *Zeker Weten. Over de oppositie tegen het toetsen*. Arnhem: Cito.
- Rooy, P. de (2018), *Een geschiedenis van het onderwijs in Nederland*. Amsterdam: Wereldbibliotheek.
- S**
- Sanders, P. (red) (2017), *Toetswijzer: Publicatiereeks Toetsen op School*. Arnhem: Cito.
- Schoot, F. van der (2008), *Onderwijs op peil? Een samenvattend overzicht van 20 jaar PPO*. Arnhem: Cito.
- Slaman, P. e.a. (2018), *In de regel vrij. 100 jaar politiek rond onderwijs, cultuur en wetenschap*. Den Haag: Ministerie van OCW.
- Sluijter, C. & Rosier, W. (2002), *Goede toetsen maken is een kunst*. JSW, december 2002
- Social media-kanalen als Twitter en nu.nl, *diverse geanonimiseerde berichten van leerlingen en docenten*, examenperiode 2019.
- Solberg, W. (1983), *Afscheidstoespraak*. Arnhem: Cito.
- SURFnet (2016), *Adaptieve toets meet bewijsbaar beter*. Surf.nl, thema-uitgave Innovaties in digitaal toetsen, 2019.
- T**
- Taks, H. & Jong, I. de (2014), *In vogelvlucht: meer dan veertig jaar centrale examens*. Arnhem: Cito.
- Thio, D. (1998), *Toespraak uitvaart Wiel Solberg, 1998*.
- U**
- Uitleg (1971), *Start schriftelijke eindexamens*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.
- V**
- Valk, R., *Cito wil waarde toevoegen in de klas*. Van Twaalf Tot Achttien, juni 2018.
- Veldhuizen, J. (2018), *Cito en de kwaliteit van toetsen*. Van Twaalf Tot Achttien, september 2018.
- Veldhuizen, J., (2018), *Omdat niemand zit te wachten op een meerkeuzetoets over kwaliteit*. Van Twaalf Tot Achttien, november 2018.
- Veldhuizen, J., (2019), *Toetsen en examens maken we samen*. Van Twaalf Tot Achttien, februari 2019.
- Veldhuizen, J., (2019), *Hoe toetsgegevens steeds meer informatie opleveren*. Van Twaalf Tot Achttien, april 2019.
- Veldhuizen, J. (2019), *Werken aan oplossingen voor maatwerk in de klas*. Van Twaalf Tot Achttien, mei 2018.
- Veldhuizen, J. (2019), *Heldere feedback op toetsen voor meer eigenaarschap*. Van Twaalf Tot Achttien, juni 2018.

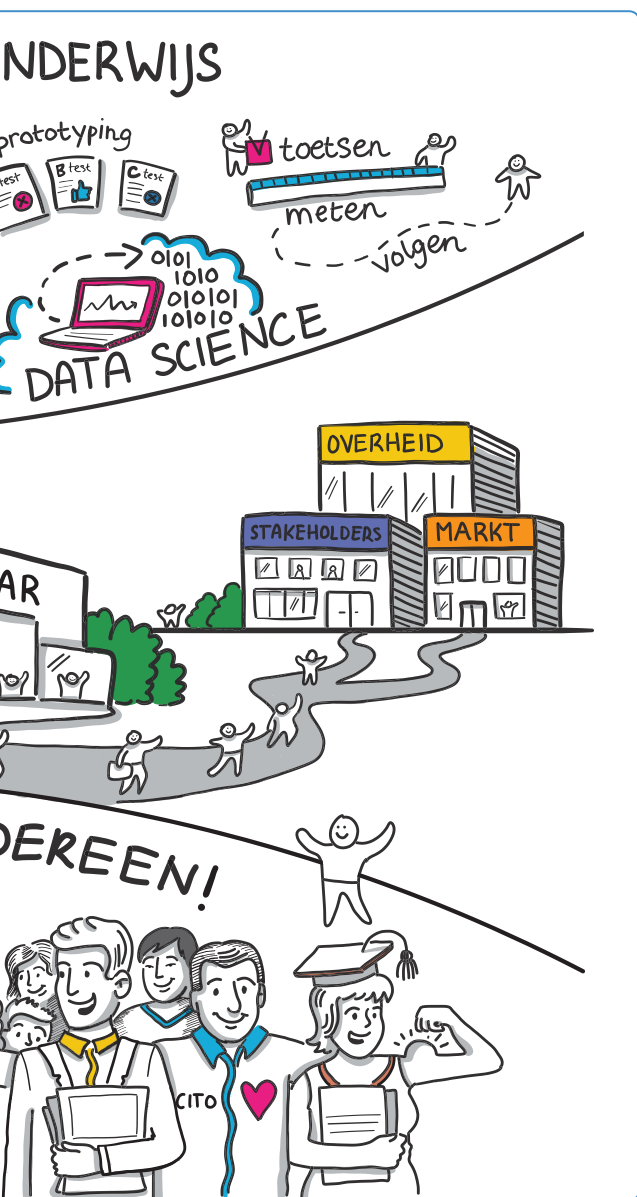
Visser, J. (2014), *Eyeopener*. PO Actueel, voorjaar 2014.
Visser, J. (2014), *Wat is normaal?*. PO Actueel, najaar 2014.
Visser, J. (2014), *Toetsen en normeringen: enkele misverstanden opgehelderd*. Basisschool Management, 2014, 2.
Visser, J. (2015), *Het ene niveau is het andere niet*. PO Actueel, voorjaar 2015.
Visser, J. (2018), *Toespraak opening Cito College*, Arnhem: Cito, 25 januari 2018.
Vos, J. & Vloedgraven, J. (2010), *Leerlingen met een E-score groeien ook!*. Tijdschrift voor Remedial Teaching, 2010, 4.

W

Walsum, S. van (2018), *Dat scholen eenheidsworst moeten produceren, is een achterhaalde voorstelling van zaken*. De Volkskrant, 2 april 2018.
Wiegers, J. (2003), *Onderweg naar de examens van morgen*. VVO Magazine, maart 2003.
Wijgh, H. (1983), *Onderwijs interesseert mij meer dan toetsing*. Trouw, 24 maart 1983.
Wijnstra, J.M. (1990), *Periodiek peilingsonderzoek: de opzet van het project PPON geïllustreerd aan de rekenpeiling einde basisonderwijs*. Pedagogische Studiën, 1990, 67.
Wikipedia (2019), *informatie over vmbo, eindtermen, A.D. de Groot, e.a. onderwerpen*. wikipedia.nl, 2019.
Wools, S. & Kruijver, B. (2015), *Toetsen die meten wat we willen weten*. Wi.docx, 2015, 02.

CITO. SAMEN VOOR KRACHTIG O

50 jaar geleden was het onderwijs niet zo toegankelijk als nu. Afkomst en willekeur bepaalden de schoolcarrière en toekomst van Nederlandse kinderen. Onrechtvaardig, zo vond psycholoog Adriaan de Groot. Hij vertaalde Amerikaanse inzichten naar een objectieve toets die kinderen een eerlijke kans gaf op vervolgonderwijs. Daarmee legde hij de basis voor Cito én voor de Cito-toets.

‘Gelijke kansen voor iedereen’ werd onze drijfveer. Wetenschappelijk benaderd en met passie voor het onderwijs ontwikkelden we - als ware pioniers - een reeks objectieve toets-, meet- en volginstrumenten. Cito’s producten waren soms baanbrekend, vaak toonaangevend. Maar altijd gaven ze goed en eerlijk inzicht in de talenten van leerlingen, en ondersteunden ze leraren in hun onderwijspraktijk. Het resulteerde in een wettelijke opdracht vanuit de overheid voor onder andere de centrale eindexamens en Centrale Eindtoets.

Tegenwoordig leven we in een dynamische maatschappij waarin je nooit klaar bent met leren. Op school en in het bedrijfsleven blijven kinderen en volwassenen zichzelf ontwikkelen. In deze veranderde wereld is onze missie nog steeds actueel. We profileren ons steeds meer als kennisorganisatie. Want juist door de inzet van 50 jaar ervaring en expertise kunnen wij die bijdrage leveren aan krachtig onderwijs. We zoeken actief verbinding met scholen, onderwijspartners, bedrijven en de maatschappij, en werken aan openheid en zichtbaarheid. We blijven met hoofd en hart werken aan de toetspraktijk van morgen. Zodat iedereen de kans krijgt de beste versie van zichzelf te worden.

Cito

Amsterdamseweg 13

6814 CM Arnhem

Postbus 1034

6801 MG Arnhem

T (026) 352 11 11

www.cito.nl

